

**TANULMÁNYOK CSONGRÁD MEGYE
TÖRTÉNETÉBŐL
L.**

Kötetünk kiadását anyagi támogatásban részesítették:

A CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLET TAGJAI

A CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLETET
ADÓJUK 1%-ÁVAL TÁMOGATÓK

A CSONGRÁD-CSANÁD MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT KÖZGYŰLÉSE

SZEGED MEGYEI JOGÚ VÁROS

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület évkönyve

2021

Szerkesztette:
Gergelyné Bodó Mária

Szeged
2022

SZERKESZTŐ: *Gergelyné Bodó Mária*

A FOTÓKAT KÉSZÍTETTÉK: *Deli Albin, Deli Alex, Deli Alen, Firbás Zoltán, Gergelyné Bodó Mária, Lantos Imre, Linczer Jánosné, Lőkös Sándorné, Markos Anna*

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: *Bernáth Zoltán*

NYOMÁS, KÖTÉS: Innovariant Kft.

KIADÁS ÉVE: 2022

KIADTA: Csongrád Megyei Honismereti Egyesület és Magyar Nemzeti Levéltár
Csongrád-Csanád Megyei Levéltára

FELELŐS KIADÓK: *dr. Marjanucz László* elnök és *dr. Biernacki Karol* igazgató

ISSN 0133-414X

ELŐSZÓ

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület 2021-i tevékenységét évkönyvünk gazdagon adatolja. Nagyobb lélegzetű írásai a tanulmányok, melyek most az évfordulók jegyében fogantak. Csanád és Csongrád megye párhuzamos történeti életútja, utóbbi átmeneti „egyeduralma” (1950-2021) után a kettős eredet valóságát tükröző névformában egyesült. Trianon Szeged városra és térségére gyakorolt hatásainak vizsgálatát egy interdiszciplináris áttekintésben olvashatjuk. Szeged délvidéki, és három ország között szétdarabolt egzisztenciális zónájának 100 év alatt bekövetkezett igazgatási, kulturális, gazdasági átalakulását követhetjük nyomon a viszonylatokat térrajzolatokkal ábrázoló-elemző tanulmányban. A katonai kadétek képzéséről szóló tanulmány egy régi és rangos közszolgálati terület megismeréséhez, a honvédelem egyik szegedi intézményének múltjához visz közelebb.

A 2021. év eseményeinek krónikáját több rövidebb írás ismerteti. Tartalma szerint ezek is több csoportba oszthatók. Az utóbbi években jellemzővé vált egyesületi tanulmányutak egyesületünk szervezeti életének közösségépítő, hasznos tudást közvetítő hatása miatt kedvelt összejövetelel alkalmaknak bizonyultak. Egy-egy meglátogatott település helyi sajátosságait, kitűnő profilját tagtársaink, illetve vendéglátóink, útikalauzaink leírásai vázolják föl (pl. a „Spárgaország” című). Tematikus kirándulásaink a települési értéktárak megismerését célozták. Ennek keretében gyűjteményeket (pl. hímzések, fazekastermek) láthattunk, de nemcsak a végterméket ismertük meg, hanem előállítási munkafázisait is. A hasznos szemléltetést az adott tevékenység ismert helyi művelői szó szerint élénk varázsolták egy helyszíni foglalkozás keretében. Ez mindenféleképp új tartalmi eleme volt múlt évi működésünknek.

Öntevékeny helyi honismereti körök emlékéllító tevékenysége igen gazdag volt 2021-ben. Nagy része volt ebben elhunyt tagtársunk, Deli Albin dorozsmai honismereti aktivitásának.

A múlt év szellemi termésének eredményeit egyéni kutatásokból született 5 könyv jegyzi. Ezek ismertetői az évkönyv hagyományos rovatának számítanak.

Évkönyvünket abban a tudatban adjuk az Olvasó kezébe, hogy egyesületünk 2021-i életét tükröző kép tagtársaink számára a „minden év más” érzését kelti, míg a nyájas külső olvasó a helyi világ új és egyedi vonatkozásait fedezi fel.

DR. MARJANUCZ LÁSZLÓ

TANULMÁNYOK

HONISMERET NAPJA: MÁRCIUS 24.

AZ ÉVFORDULÓK JEGYÉBEN

Tisztelt Tagtársak!

Ez a képmagnós felvétel a honismeret napja alkalmából készül, és ebből az alkalomból két témáról szeretnék néhány gondolatot ejteni.

Az első, az mindjárt szűkebb pátriánkhoz kapcsolódó gondolat. 30 évvel ezelőtt alakult meg a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület. Ez elég szép idő, ha figyelembe vesszük a történelmi gyökereket, előzményeket, kevés olyan szövetség, civil egyesülési forma mondhat magának olyan múltat, olyan teljessémet, mint a Honismereti Szövetség. A mi megyei egyesületünk az országos szövetség tagjaként végzi civil tevékenységét. Vannak a szövetséghez kapcsolódó programjaink, de alapvetően a saját jogon tartott rendezvények tartják fenn a szervezeti élet folytonosságát, amely kibővül nagyon sok helyi szervezet munkájába való bekapcsolódással, támogatásával, fölkarolásával. Ilyen például a Csongrádon évenként szervezett -sajnos most már 2 éve elmaradt- diákok számára szervezett honismereti vetélkedő. De vannak olyan községi, városi szervezetek, önálló civil egyesületek, amelyek munkájába mi is bekapcsolódunk megyei szervezatként.

Nos, hát örülünk annak, hogy 30 éve vagyunk, és ez a képes interjú azt a célt szolgálja, hogy a covid világ ellenére életjelet szolgáltatassunk magunkról, és ez pont egybeesett a 30 éves fennállásunkkal.

A másik téma, amiről a Honismeret Napján kívánok beszélni, az a Szege-di Egyetem történetéhez kapcsolódik. Száz éve, az 1921. október 9-én tartott évnyitóval kezdődött a száműzött Kolozsvári Egyetem első tanéve. Az 1872-ben alapított Kolozsvári, 1881-től Ferenc József Tudományegyetemet 1919-ben száműzték Kolozsvárról a megszálló románok. Városunk régi álma teljesült ennek következtében: Szeged egyetemét kapott, de súlyos áron. Helyszínét tekintve szegedinek számított az egyetem, ténylegesen azonban a kolozsvári egyetem rövididőre megszakított működésének újramezdéséről, folytatásáról

volt szó. S ez a helyzet 1940-ig, az egyetem Kolozsvárra való részleges visszaköltözéséig nem is változik. A repatriálás lehetőséget teremtett egy jogilag új egyetem alapítására, ez lett 1940-ben a Horthy Miklós Tudományegyetem. Mivel a szegedi újrakezdés éve 1921 volt, az Egyetemtörténeti Bizottság a közvetlen elődnek tekintett Ferenc József Tudományegyetem történetének megírását határozta el. A kronológiai ív az 1872-1921 közötti időszakot fogja át.

Minker Emil professzor úr jóvoltából kb. 8-10 éve megfogant az a gondolat, hogy írjuk meg a Kolozsvári Egyetem történetét források alapján, és azon tudásanyag alapján, amit a magyar tudósok, történészek ebben a témakörben eddig felhalmoztak. Kiváló munkák születtek már eddig is a Kolozsvári Egyetemről (lásd Gaal György, Karády Viktor) de a megjelent írások nagyobb része ünnepi-emlékező kötet, illetve almanach. Fontosnak tartottuk emiatt, hogy olyan munkába vágjunk bele, amely az egyetemtörténetet döntően levéltári iratokra támaszkodva alkotja meg. Emellett még az is ösztönözte törekvésünket, hogy a mai kolozsvári utód, a Babes – Bolyai Tudományegyetem hasonló szándékokat táplál, s az ott dolgozó magyar kollégák bevonásával egy közös produkciót hozhatunk létre.

A kezdeményezés tehát Szegedről indult, részben azon gondolat jogán, amit Szent – Györgyi Albert fogalmazott meg 1940-ben, a Horthy Miklós Tudományegyetem első rektoraként:

„...semmi jogi formula nem fejezi ki azt a bensőséges viszonyt, ami minket a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemhez köt. Mi egy törzsnek vagyunk két hajtása.” A „törzs” – a Báthory István alapította jezsuita Akadémia – története után, annak kolozsvári „hajtása” leendő kötetünk tárgya.

Most pedig röviden arról, hogy milyen fontos tulajdonságok jellemezték a kolozsvári egyetemet.

Kolozsváron létesítették az ország második tudományegyetemét, állami egyetemét, 1872-ben. Ez azért fontos körülmény, mert a főntartó „személye” eleve garantálta az anyagi biztonságot, a távlatos tudományos elképzelések, és oktatási törekvések hivatalos fölkarolását, a felekezeti és ideológiai semlegeséget.

Az egyetem létesítésének gondolata összefüggött a kiegyezéssel. A kiegyezés után ugyanis nemcsak politikai egység, az unió valósult meg Erdéllyel, hanem a kormányzat igyekezett ezt az egységet művelődési, kulturális egységgé is formálni, ami visszahat, erősíti a az ország kormányzati egységét. Báró Eötös József, illetve gróf Mikó Imre a kiegyezési kormány földművelésügyi minisztere, későbbi kormánybiztos ezért is álmotdák Kolozsvárra az új egyetem létesítését. Erdély fővárosába múlhatatlanul szükség volt egy olyan szellemi kisugárzó helyre, egy olyan tudományos kulturális fellegvárra, amely ebben az erősen domináns nemzetiségi környezetben valósítja meg a magyar kultúra és

tudomány építését, fejlesztését. Ezen a kultúrán és műveltségen nem magyar etnikai szupremáciát értettek, hanem a magyar állami egyetem által közvetített koreszmék, a tudomány, a műveltség európai szellemiségű magyar adaptálását. Berde Áron, az egyetem rektorának híres beszéde a tudás fontosságára hívta fel a figyelmet: lehetetlen, hogy huzamosan miveletlen emberek szabadok, és fordítva, míveltek szolgák legyenek. Csak műveltség képes széttörni emberek között a társadalmi korlátokat. Az egyetemet - hangsúlyozta - nem a néma falak, hanem a tanárok szellemi ereje alapítja.

De ami miatt, Kolozsvár helyzete mindenki másét megelőzte, az az, hogy itt két egyetemi kar működő főiskolai előzményeire építhetett a kormány. Ez pedig az Orvos – Sebészi Tanintézet, illetve a Királyi Jogakadémia volt. Előbbi az orvosi, utóbbi a jogi kar fölállítását alapozta meg. Így esett aztán a szín-helyről szóló választás egy viszonylag kis városra, Kolozsvárra, melynek 1872-ben alig 25 5000 fős lakossága volt

Maga az egyetem-létesítés törvényhozási folyamata nem volt egyszerű. Eötvös József halála (1871) után, utóda, Trefort Ágoston terjesztette az egyetemi törvényjavaslatot az országgyűlés elé. Mivel a képviselőház az 1872-i tavaszi ülésen sem tárgyalta a kolozsvári egyetem ügyét, a kultuszminiszter felhatalmazást kért az uralkodótól operatív intézkedések meghozatalára. A magyar törvények lehetővé tették, hogy kiemelkedően fontos döntések meghozatala érdekében a kormány felségfolyamodványban kérje az uralkodó rendeleti beavatkozását. Ferenc József legfelsőbb elhatározása 1872. május 12-én megérkezett, így az első tanévet 1872/73-ra meg lehetett hirdetni. A Budapesti Közlönyben közzé tették a tanári pályázati felhívásokat, a három karra tervezett szervezetben a tanszékek számát és jellegét. Tehát amikor az országgyűlés őszi időszaka hozzáfogott az egyetem sürgősségi tárgyalásához, a felavatás már kész jogi tény volt. Uralkodói döntés - és nem a törvény - alapján meghirdetett tanszéki állásokra szept-29-i dátummal 40 professzori kinevezés történt. Tehát előbb volt egyetem, s utána törvény (1872: XIX. és XX. tc.).

A „tanszabadság” elve alapján létesített egyetem szerkezetileg követte az európai modellt, s négy tudománykarra oszlott: Jog és Államtudomány, Orvostudomány, Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudomány, Matematika és természettudomány. A kari fölállítás Európában is egyedi sajátossága a bölcsészetet ketté választották: humán bölcsészetre illetve reál bölcsészetre. Előbbiből jött létre a bölcsész, utóbbiból a természettudományi kar. Az európai egyetemeken a IV. kar szerepét a teológia töltötte be. De Magyarországon, s különösen Erdélyben, a felekezeti sokszínűség nem tette lehetővé a teológiai tudomány önálló karrá szervezését, ezért Eötvös azt javasolta, hogy mindegyik felekezet maga gondoskodjon lelkész utánpótlásáról, illetve a vallássajátos teológiai tudomány műveléséről.

1872. október 19. Kolozsvárott a tanárok hídvégi Mikó Imre kormánybiztos jelenlétében letették az esküt. A rektor (Berde Áron, közigazdász) beiktatása és a tanévnyitás (november 10.) után, az első tanítási nap november 11-ére esett. Ez lett egyben a mi egyetemünk ünnepnapja is.

Megnyitásakor a kolozsvári egyetemnek sem elhelyezése, sem felszerelése nem volt méltó egy országos rangúnak szánt tanintézményhez. És egy évtizednél tovább tartott szűkölködő állapota, amíg az egyes tanszékek beszerezték az alapvető tanítási eszközöket, s még tovább, amíg megfelelő helyiségekhez jutottak. Mégis: az, hogy 1872 őszén az egyetem megnyílhatott Kolozsvárt, első sorban annak köszönhető, hogy rendelkezésre állottak olyan épületek, amelyekben a tanítást meg lehetett kezdeni. Két karnak ugyanis előzményeül egy-egy akadémia szolgált, ezeknek voltak helyiségei, s csak a tanári karukat kellett kiegészíteni. Két kar és a központi hivatalok elhelyezésére éppen megürült két jezsuitáktól épített, addig kormányiszervi épület. Ezekhez járult még az Erdélyi Múzeum-Egyesület kertje és két kis épülete.

Társintézményként az Országos Karolina Kórház jöhetett számításba, mint az orvosképzés gya-korlati föltételeinek biztosítója. Az Erdélyi Múzeum Egyesület az erdélyi tudományosság legran-gosabb színvonalú fóruma, komoly anyagi vagyonnal és szellemi tőkével rendelkezett. Gyűjtemé-nyeit 1872-ben használatra átengedte az egyetemnek. A régészet, az állattan, növénytan, kő-zettan, a történelem valamint az irodalom és nyelvészet egyetemi oktatása elképzelhetetlen volt gyűjte-ményei és könyvtára nélkül.

A négy kar a következő tudományterületekből állt össze, erőssorrendjét tekintve, a hagyomány, az előzmények és a társadalmi, politikai súly, hallgatói létszám alapján-, a jogi kar (juridika) volt a legfrekvenciáltabb. A jogi kart követte az orvoskar (medika), utána következett a bölcsészkar, s végül a természettudományi kar. Ráadásul egy olyan megokolással, hogy a bölcsészeti kart bontották lényegében ketté.

Nem volt része a kari szerkezetnek, de az egyetem intézetének számított a tanárképezde. Szamosi János igazgatósága alatt álló tanárképezde két kar érdeklődési körére számíthatott, a bölcsész- és a természettudományi karéra. Ugyani itt tanulmányozhatták a hallgatók a tanárképes szakokat, akik a tanárképzési végbizonyítvánnyal az ország középiskolai tanári állományát adták. Az a hallgató lehetett a tanárképezde diákja is, aki rendes beiratkozott egyetemi hallgatóként kezdte, egy évet abszolválta, s utána felvehette a tanárképzős (pedagógiai) órákat.

Az egyetem tudományos teljesítményéről és a Kolozsvári Egyetem eredményeiről, lényegéről a professzorok eredményei, tudományos teljesítményei adnak felvilágosítást. Ez egy hatalmas anyag, a kötet jószerével erre épül, hogy a négy karon dolgozó professzorok és tanárok egyrészt milyen témában, milyen

területen oktattak, milyen tartalmú, témájú, irányultságú képzést valósítottak meg órai foglalkozásokon keresztül, illetve mit kutattak, mi újat alkottak, országos, esetleg nemzetközi hatásai is tekintve. Íme, néhány meghatározó szakmai tekintélyű professzor a különböző tudományterületekről. A tanszékhez jutott 40 főből, azaz lapító tanári karból 1872-ben 14-n huszonévesek voltak (Concha Győző /közjog/, Ajtai Sándor /kórélettan/, Metzl Hugó (német filológus) Kanitz Ágoston (növénytan).

A bölcsészkarról kiemelkedik Böhm Károly filozófus alakja. Tudományos zsargon, hogy Magyarországnak nem volt ismert és erős filozófiája, hiányt szenvedtünk eredeti gondolkodókban. Böhm Károly viszont megteremtett az első magyar filozófiai iskolát. Somló Bódog ugyan a jogi kar oktatója, de a jog-szociológia, jogerkölcs témakörben európai hírű munkákat alkotott. Más professzorok a természettudomány világában hoztak létre európai hírű alkotásokat. Apáthy Istvánt és Fabinyi Rudolfot méltán emelhetjük ki, mert az általuk vezetett egyetemi intézet a kor élvonalába tartozott. Apáthy István biológus volt, és az Állattani Intézet vezetője, ezt az intézetet Európa szerte ismertette, tudományos munkák és tevékenység vonatkozási pontjának számított. És ugyanezt lehet mondani Fabinyi Rudolfról is, aki a Kolozsvári Egyetem második szakaszában, a századfordulón hozza létre a Vegytani Intézetet, amely európai hírnévre tett szer. Sajnos ezek a kiváló eredmények, mint pl. az orvoskar gondozásában, szervezésében létesült Pasteur Intézet, ami a maga nemében kiváló elméleti háttér és tudományos színhelye volt az orvostudomány számára, nem tudta kifutni magát, mert jött az I. világháború. A román hadsereg bevonulása Kolozsvárra megpecsételte az egyetem sorsát. A megszálló román katonai vezetés nem habozott az egyetemet lefoglalni, professzorait az új rend elismerésére akarta kényszeríteni. De az egyetem egyetlen professzora sem vállalta a hódító hatalom szolgálatát. Tudásukkal, tudományos eszközeikkel Magyarországra költöztek – menekültek. Előbb Pesten próbálták meg újraindítani az életet. Majd Szeged város jövőbelátó és régi álmát teljesítő polgármestere, Somogyi Szilveszter visszautasíthatatlan ajánlatot tett az egyetem befogadására. Törvény született a kolozsvári egyetem elhelyezéséről. 1921. október 9-én a volt Királyi Tábla (a mai központi) épületében megtartották az ünnepélyes tanévnyitót. Ezen Menyhárt Gáspár, a száműzött egyetem első rektora így fogalmazott: „... mi itt vagyunk, s ezért egyetemünk az, ami volt 47 éven át Kolozsvárott”. Igazat beszélt.

Köszönöm a figyelmet.

DR. MARJANUCZ LÁSZLÓ ONLINE ELŐADÁSÁT LEJEGYEZTE BARANYI KATALIN

Elhangzott online 2021. március 24-én.

CSANÁD ÉS CSONGRÁD MEGYÉTŐL CSONGRÁD-CSANÁD MEGYÉIG

2020. június 4-ével Csongrád megye nevében változás állt be. Ezen időponttól a megye új neve hivatalosan Csongrád-Csanád megye lett. Ahhoz, hogy megértsük a módosítást, tekintsünk vissza a két egykori megye területi és közigazgatási változásainak rövid történetére. Mindenekelőtt elmondható az, hogy az alföldi megyék kevésbé rendelkeztek a megyerendszer kialakítása óta, amire, mint Szent István király máig fennálló nagy tetteire tekinthetünk, olyan állandó területtel és határokkal, mint a dunántúliak vagy felvidékiek. Erre az említett két megye története ugyancsak példát ad.

A közel majdnem ezer éve (1030, 1030–40 között) alakított két megye történetük során területüket, igazgatási formáikat, nevüket és népességüket tekintve sokat változott. Valójában nem földrajzi tájegységek, nevük történelmi fogalom, azt a területet jelentette, amelyen a két megye létrejött az idők folyamán. Ugyancsak sokat változott a területükön kiépült településrendszer, ám a tatárdúlás után újra alakult település-hálózat fő csomópontjai apróbb változásoktól eltekintve máig ugyanazok. A Dél-Alföld középkor óta legjelentősebb települése, Szeged mellett a mezővárosi, majd városi fejlődés hasonló útját járta be Hódmezővásárhely, Makó és Szentes középkori elődjével, Donáttornyával, és mezővárosi székhely maradt a tatárjárás előtti megyeszékhely, Csongrád is.

A két megye területe a neolitikus kor óta folyamatosan lakott. A nagy népvándorlás előtti időszak óta a vidéken élt népek már néven nevezhetők. A honfoglalást avar, szláv (abodrit) és bolgár népesség érte meg, amint a helynevek (Csongrád, Gorzsa, Kanizsa, Kurca, Nándor tó, Nándor füzes) mutatják.

A honfoglaló magyarok 895-ben jelentek meg megyéink területén. Anonymusnak, a honfoglalás kétes hitelű krónikásának a leírása szerint Szeren, ma Ópusztaszer tartották őseink az „első országgyűlést”, ejtették szerét, azaz rendezték el az ország dolgait. Kis kitérőként a település névváltozásairól: Az egykori „országgyűlés” helyén alakult ki Szer mezőváros, a Bor-Kalán nemzetség tagjai által lakott hely, egy ideig a középkori megyegyűlések székhelye. A mezővárost a török elpusztította. Tágas határában Pusztaszer falut telepítették, a mezőváros jórészt a Nemzeti Történelmi Emlékpark helyén a Pallaviciniek Sövényházát hozták létre, amelynek nevét az emlékpark kialakításakor Ópusztaszerre változtatták.

A két megye, bár egymás mellett feküdtek, története nem kapcsolódott össze. Csanád megyében az Ajtonyt legyőző Csanád vezérnek, a király rokonának az utódai, a Telegdiek, Makófalviak és Tömpösiek, valamint a csanádi püspök játszottak meghatározó szerepet. Csongrádban pedig a már említett Bor-Kalán

nemzetség családai, főképp a Szeriek vitték a prímet a királyi és nemesi vármegye időszakában egyaránt.

A Maros mindkét oldalára kiterjedő Csanád, nemkülönben a Tisza két oldalára kiterjedő Csongrád megye és lakosai életében a honfoglalás óta az első nagy megrázkódtatást a tatárjárás okozta, amelynek a települések és a lakosság jelentős része áldozatul esett. Sőt Csongrád megye Duna-Tisza közti homokos részére az 1240-es évek közepén telepítették le a kunokat, és ugyanez következett be Csanád megye Marostól délre fekvő részén. Az előbbi esetben Halas szék központtal etnikai autonómia született, amely a török hódoltság után a dualizmus koráig beékelődve a megyék közé, megbontotta azok egységes rendszerét, amelynek következtében helyenként a megye nagyobb, Tisza jobb parti része a folyótól számítva 10-15 kilométerre zsugorodott. Ugyanekkor került a megyéhez Bács megyéből Szeged, valamint Szabadka, melyen jórészt kunok éltek, ám magyar földbirtokos család hatalma alatt.

A békés fejlődés évszázadaiban a település-hálózatban jelentős változások játszódtak le. Gazdasági folyamatok, a nyugat- és dél-európai húspiac igényei kényszerítették ki az alföldi és benne megyéink középkori település-hálózatának megváltozását és a dunántúlitól eltérő formáját, amelyet a török jelenléte teljesen, végletes formában törölt el. A kevésbé életképes településeket a lakosaik elhagyták, az egykori falu területét pedig a szomszédos mezővárosok, falvak lakói pusztaként főképp szarvasmarha legeltetéssel hasznosították.

A török-korral megkezdődtek azok a változások, amelyek a továbbiakban főképp Csanád megye életében a 18. század második felétől az első világháború végéig tartó időszakot nem tekintve állandósultak területünkön. 1543 farsangjától, Szeged török megszállásának idejétől, miként Ajtony államának leverése előtt a megyék területe politikailag ismét kettészakadt. A Tisza jobb parti része az 1542 végén, 1543 elején szervezett szegedi szandzsák része lett, a jobb parti magyar fennhatóság alatt maradt. Még tíz év sem telt el, és a török 1551–52-es hadjáratai nyomán a Temesvár és a Maros menti városok elestével Csanád megye nagy része ugyancsak a töröké lett, azaz a mindkét megye és népe majd 150 évig a Török Birodalomhoz tartozott, amint a szegedi és csanádi szandzsák deftereiből kiderül. Öt szandzsák, a szegedi, a budai (1596-tól az egri), csanádi, gyulai és szolnoki osztozott a mai Csongrád-Csanád megye területén. A legalsó irányítási egységek, a náhijék központjai Szeged és Csanád mellett még Csongrád és (Hód)Vásárhely lettek.

Megszűnt a magyar igazgatási rendszer, jóllehet a helyben maradt népet adóztatni a volt magyar birtokosok megbízott katonái Szegedig jártak le. Előfordult három úrnak (török, magyar, erdélyi) az adózás. Mindezt lehetővé tették a mai viszonyainkhoz képest lezáratlan országhatárok. A szarvasmarha kereskedelem számára ez az állapot nagy lehetőségeket adott.

A világi és egyházi uraik nélkül maradt jobbágyság egy része ugyancsak útra kelt. Számosan mentek uraik után az ország északi, dunántúli és partiumi területeire, akiknek helyét déli szlávok, keletebbre nomádok foglalták el, amelynek következtében máig megváltoztathatatlan, az ország történetét befolyásoló népességcsere játszódott le nemcsak megyénk, hanem az egész Alföld déli részén.

A megye keleti részén a reformáció terjedt el, a nyugatin megmaradt a katolikus vallás. A magyar prédikátorok, és mivel az egyházi hierarchia elmeneült, helyettük a ferences szerzetesek tartották meg a népet kereszténynek és egyúttal magyarnak. Így maradt meg például a 15. század második felétől máig a szegedi alsóvárosi Havi-Boldogasszony (Mátyás) templom folyamatosan a hívők szolgálatában.

A 17. században, a tizenöt éves háború után a hadjáratok hosszú ideig elkerülték vidékünket. A megyék ekkor sem léteztek. Eszterházy Miklós nádor 1635-ben Csongrád vármegyét Pest vármegyéhez csatolta, 1641–42-ben a nemesi megye Füleken ülésezett, 1647-ben Heves, 1649-ben pedig Borsod vármegyéhez kapcsolták. A népesség nem gyarapodott, ekkor alakultak ki – amelyről már szóltunk – a városok között a nagy pusztabirodalmak, amelyeket legeltetéssel hasznosítottak. Szegedhez például 1642-ben az alábbi puszták tartoztak: Asszonyszállása, Átokháza, Bénihalasa, Bodoglár, Bugac, Csengele, Csólyos, Alsó- és Felsőkömpöc, Majsza, Mérges, Alsó- és Felsőmonostor, Móricgátja, Üllés és Tájó. Időközben más pusztákat is béreltek a szegediek. Ez a helyzet állt elő a távoli Debrecen, Kecskemét és Hódmezővásárhely esetében is.

Az 1680-as évekre létrejöttek a török kiűzésének feltételei. Buda felszabadítása után Lotharingiai Károly főherceg vezetésével a szövetségesek Kalocsáig nyomultak előre. Egy seregrész De la Vergne altábornagy vezetésével kivált, és 1686. október 23-án a várat elfoglalva felszabadította Szegedet. Az áhított békére még várni kellett. A Tisza bal parti részén csak Gyula elfoglalásával (1694), érkezett el a béke ideje. A Bánság azonban 1717-ig török kézen maradt.

A török kiűzése után még történtek mélyreható változások. Az 1690-es év sikertelen török ellenes harcai következtében Csernovics Arzén ippeki pátriárka vezetésével 37 ezer szerb család kért letelepedési engedélyt a Délvidéken, amely megyéink déli területét is érintette, azaz főképp rájuk támaszkodva szervezték meg a tiszamarosi határőrvidéket. 1702-ben pedig III. Károly király a Német Lovagrendnek zálogosította el a Jász-Kunságot.

A Rákóczi-szabadságharc leverése után csak lassan indult újra az élet a megyék területén, amit hűen tükröz a közigazgatás megszervezésének története. Bár 1715-ben III. Károly király lehetővé tette Csanád és Csongrád megyék újjászervezését és Szeged szabad királyi városi jogállását, az események csak később indultak be. 1719. május 21-én a király díszes oklevélben adta meg Sze-

gednek a hón áhított szabad királyi város jogállását. Csongrád megye első nemesi közgyűlése 1723-ban, Csanád megyéé pedig 1830-ban ült össze. Többek között azért, mert területükön nem élt annyi nemes, hogy az lehetővé tette volna a korábbi alakulást.

A megyék területében azonban változások álltak be a középkori állapothoz képest. Hódmezővásárhely és környéke Csongrád megye része lett, ellenben elveszítette Magyarkanizsa, Szabadka, Zenta városokat és vidéküket, amelyek az 1700-ban szervezett tiszamarosi szerb határőrvidékhez kerültek. Csanád megye ugyancsak így járt. Területének déli, azaz nagyobbik részét a határőrvidékhez csatolták. Ezzel Ugocsa mellett az ország legkisebb területű megyéi közé került, és a határőrvidék megszüntetése (1751) után a Marostól délre csak Csanád, Nagylak és Sajtény községek területével gyarapodhatott. Csongrád pedig nem kapott vissza semmit. Megelégedhetett a Csanádtól hozzá csatolt Vásárhely tágabb vidékével, Dorozsma pedig a Jász-Kunság része lett. Amíg Csongrád megye népe sikeresen telepítette újra megyéjét, Csanádba jelentős német, szlovák és román betelepítés következett be, és így indulhatott újra az élet.

Íróasztal mellett könnyű az igazgatás térképét átrajzolni. Először II. József király idején következett be, amikor 1786 és 1790 között a központosítás jegyében Békés, Csanád és Csongrád megyéket összevonva a nagyváradi kerülethez csatolták Szegvár igazgatási székhellyel. 1850 szeptemberétől Csongrád megyét és Szegedet a pest-budai kerületbe osztották be, míg Csanád megyét a nagyváradi kerületbe tagolták. 1859-ben Békés és Csanád megyét a nagyváradi helytartósági osztályba sorolták, Csongrád megyét és Szegedet pedig a budába. E rendszer 1865-ig maradt fenn. Ekkor visszatértek 1848–49 szereplői. Csanád megyében a főispáni méltóságot a megye jeles nemesi családjának tagja, Návay Tamás kapta, míg Csongrádét Kárász Benő. Családjának nevét viseli ma is Szeged főutcája, a Kárász utca. Végül az 1870. évi 42. tc-re támaszkodva szervezték újjá és véglegesen a közigazgatást, amely ebben az állapotban az első világháború végéig maradt fenn.

A monarchia időkben bekövetkezett látványos gazdasági és társadalmi fejlődésről és a háború vérzivataráról e helyütt nincs terünk szólni, a következményekről azonban helyet szorítva néhány sajátos dolgot megemlítünk. A kömmün (tanácsköztársaság) a megyék területén csak néhány napig tartott. Szegeden 1918. november végétől 1920 márciusáig francia megszálló csapatok tartózkodtak. Makóra április 27-én jugoszláv, majd román csapatok vonultak be, és a megye területéről szintén csak 1920 tavaszán vonultak ki. Sajátos helyzet jött létre a Tisza-Maros szögében, ahonnan a szerb csapatok csak 1921. augusztus 20-án vonultak ki, 1918 novembere óta tartották megszállva a területet. Szegedről csak igazolvánnyal lehetett átjutni a hídon ez idő alatt Újszegedre. Ezután egyesült újra (augusztus 21.) a két városrész.

Trianon nyomán megyéink nem szenvedtek nagy területi veszteséget. Csanád megyétől Kisiratos, Nagylak, Sajtény és Tornya került Romániához, Csongrád megyétől pedig Horgos és környéke. Nagyobb változás az igazgatásban csak Csanád megyében következett be, amelynek nyomán az 1923. évi XXXV. tc. alapján megalakult más megyékhez hasonlóan a Csanád-Arad-Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye.

A vármegye igazgatása 1921 és 1923 között sajátosan alakult. Trianon nyomorúsága és a törekvés a korábbi jogviszonyok fenntartására azt eredményezte, hogy a Torontál megyéből hazánkban maradt két járás töredékét fenntartották. Kiszombor székhellyel és Ferencszállás községgel hozták létre a nagyszentmiklósi járást, nagyszentmiklós-kiszombori járás néven. A törökkanizsai járás központja Szőreg lett, ahova Deszk, Klárafalva, Ószentiván, Újszentiván és Kübekháza tartozott. A Jugoszláviába került Gyála község, külterületének hazánkban maradt részén viták után Gyála-Nagyrét néven (170 fő) új községet szerveztek létrehozva a községi elöljáróságot. Ezáltal az egykori Torontál megyéből kilenc község maradt a trianoni ország területén. A megyéhez került az Arad megyei eleki járás Magyarországon maradt része azonos névvel és Elek székhellyel Almáskamarás, Medgyesbodzás és Medgyesegyháza községekkel, Pusztatölke és Nagykamarás helységekkel. Az 1923. évi XXXV. tc. alapján a nagyszentmiklós-kiszombori, valamint a törökkanizsai csonka járásokat torontáli járás néven Kiszombor székhellyel összevonták. Ennek következtében öt járásra (battonyai, eleki, központi (makói), mezőkovácsházi és torontáli) tagolódott a megye, amely rend 1945-ig állt fenn. Mindezt azért részleteztük, mert a későbbi területi változásokban és a megye felosztásában eligazító adatokat nyújtanak.

1945-től az ország Trianon által meghatározott területe állt vissza, ami lényegében nem érintette megyénket. Csanád-Arad-Torontált ezután már csak Csanád megyeként emlegették és írták, 1946-ban pedig Eleket Békés megyébe helyezték, járásának községeit pedig a mezőkovácsházi járáshoz.

A fennálló országos igazgatási helyzettel, 25 megye 14 törvényhatósági jogú város, valamint Budapest főváros a tanácsrendszerre készülődő kommunista vezetés nem elégedett meg. Ezért az alkotmányra (1949. XX. törvény) hivatkozva, igaz benne részletezés nincs, a 4343/1949. (XII. 14.) MT rendelettel, majd a belügyminiszter (Kádár János) 5.201/11-1/1950, (III. 12.) BM számú rendeletével, amely a minisztertanácsi rendelet hatályba léptetését és végrehajtását rendelte el, a főváros mellett 19 megyét hoztak létre. Benne számos esetben a megszüntetett megyék nevét is feltüntették az új megyék nevében, mint Győr-Sopron, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Borsod-Abaúj-Zemplén esetében. Számos nevet elhagytak. Esztergom és Csanád megye nevét kiejtették. Az előbbi neve egyházi központként az utóbbié pedig Csanád vezér nevét örökítve

1950-ben nem bizonyult jó hívó szónak. Önálló megyét azonban csak egyet, Csanádot szüntették meg nevének kiiktatásával. Talán mint legkisebb megyét törölték el. Ám Csongrád is csak a törvényhatósági jogú városok, mint megyén belüli enklávék, lakosságának számával volt nagyobb. A döntéshozókat ma már az ügyről nem kérdezhetjük meg. Talán a pártiratokból majd előkerülnek erre vonatkozó adatok.

Kiss Imre makói polgármester a Csongrád Megyei Tanács alakuló ülésén felszólalt amiatt, hogy a megszüntetett megye neve nem szerepel az új megye-névben. Amint visszaemlékezéseiben írja „Ilyen irányú kérésemet hamar elintézték azzal, hogy a megye neve Csongrád megyének van bejegyezve, és ezen már nem lehet, de nem is akarnak változtatni, bármennyire kérem és követelem ezt.” Mindezzel Csanád neve hetven évre kiesett a magyar közigazgatás névtárából, de nem a Csanád megyeiek, főképp a makóiak emlékezetéből.

Csanád megyéből a központi (makói) és torontáli járás, köznyelven torontáli sarok került Csongrád megyéhez, míg a battonyai és mezőkovácsházi járás, benne az egykori Arad megyei részekkel, valamint Nagykopáncs és Kardoskút a vásárhelyi határból Békés megyéhez került. Békés megye még kapott Bihar megyéből, mégpedig a cséfa-nagyszalontai járás hazánkban maradt részét, sőt Szolnok megyéből faszolta Dévaványa és Pusztacseg nagyközségeket. A megye székhelye pedig Békéscsaba lett. A megyét mindenképpen a kommunista rendezés nyerteseként tekinthetjük. Igen jól lobbizott, és minderről máig bölcsön hallgat. A rövid emlékezetűek előtt ma már nem ismeretes anya megyéjük, ahonnan átkerültek, neve. Bizony nagy baj lenne, ha az emberiségnek nem adatott volna meg a felejtés képessége.

Az első tanácstörvény már ezen rendezés jegyében született. A thj. városok Szeged és Hódmezővásárhely is besorolódtak a megyei szervezetbe. Csongrád megye székhelye 1950. március 15-től Hódmezővásárhely lett egészen 1962. január 1-ig. Talán nincs is még egy megye, amelynek öt városában (Hódmezővásárhely, Makó, Szegvár, Szentés, Szeged) ma egykori megyeháza áll.

A megye elnevezésének vitája a rendszerváltoztatás idején újra fellángolt. 1989-ben a megyei tanács hivatala kérte a településeket, hogy a megye névváltoztatásának ügyében foglaljanak állást. Nem kívántak nevet változtatni. 1991. június 27-én a főjegyző, Günther Béla levelet írt a településekhez a névváltoztatás kérdésben. Mindössze két hely, Óföldség község és Makó város közgyűlése kívánta a névváltoztatást Csongrád-Csanád megyére. Egyrészt berögződött a fejekbe a Csongrád név, másrészt nem tudjuk, hogy milyen hálózatok és hogyan működtek közre a Csongrád név maradása mellett. A helyzetet mutatja Bordány polgármesterének válasza: a névváltoztatás felvetését komolytalan-nak tartja. Kiszombor felvette Torontál nevének bevételét, ám lemondóan, hogy úgysem valósul meg a három tagú megyenév.

A névváltoztatást is tárgyaló megyegyűlést megelőzően Gilicze János, akkori Makó városi képviselő szerint a szentesi polgármester Rébéli Szabó József megbízásából Barta László írt Sánta Sándor makói polgármesternek Csanád megye újra felállítása ügyében, mivel szeretné, ha Szentes lenne újra Csongrád megye székhelye, Csanádé pedig Makó. Giliczéék, köztük a „legmakaibb makai”, Tóth Ferenc tárgyaltak is az egykori kelet-csanádi polgármesterekkel, akik mutattak hajlandóságot a változásra. A megyegyűlésen a felvetés lekerült a napirendről, sőt a Csongrád-Csanád megye elnevezést is elvetették az új önkormányzati közgyűlésben. A megye nevét, pecsétjét és zászlaját 1992. november 5-én ünnepi ülésen fogadták el.

A címert érdemes leírni, mert a megye hányatott történelmét foglalja össze képekben. A címer Szegfű László főiskolai tanár, medievista, heraldikus alkotása, grafikai kivitelezője Fritz Mihály szobrász művész. A megyecímer boglárpajzsa közepén Csongrád megye eredeti címere látható. A vágással és hasítással négyelt öregpajzson balra fölül Csanád megye, jobbra lent pedig Torontálé lett elhelyezve. A felső jobb mezőben a Bor-Kalán nemzetség (oroszlán), alul pedig a Csanád nemzetség (sas), mint megye alapítók címerképei láthatók. A címer fölött elhelyezett ötágú korona a vármegyei státust fejezi ki. A címerpajzsot tartó heroldalakok (álló fekete sas és aranyoroszlán) mivel a címerpajzsban is megtalálhatók, stílusosan egészítik ki a címert.

A megye elnevezés vitája 2017-ben izzott fel újra, miután 2017-ben újra felvetették. Ismét összecsaptak a két nézet képviselői a sajtóban és egyéb tömegkommunikációs eszközökben. Egyesületünk két kiválósága, Labádi Lajos és Marjanucz László, jelenlegi elnökünk is ellentétes véleményt képviseltek. Hozzászólt Miklós Péter múzeumigazgató, egyetemi tanár is. Végül a megyegyűlés a Csongrád-Csanád megye nevet megszavazta, majd 2017-ben a változtatást a magyar történelmet ismerő és értő Lázár János az országgyűlésben előterjesztette, és az október 3-án ellenszavazat nélkül elfogadta a módosítást 2020. június 4-i időponttal a trianoni diktátum 100 éves évfordulójára emlékezve.

Bár a róla szóló kommentek más-más véleményeket fejtenek ki, e sorok írója azonban úgy véli, megyénk új neve jobban kifejezi a szentistváni örökséget, amire országunknak és népének a mai rendkívüli gondolati zavarokat „termelő” időnkben igen nagy szükség van.

Szakirodalom

Antal Tamás: A tanácsrendszer és jogintézményei Szegeden (1950–1990). Szeged, 2009.

Blazovich László (szerk.) Csanád megye levéltára 1710–1950. A Csongrád Megyei Levéltár kiadványai I. Szeged, 1984.

Blazovich László–Kristó Gyula: A csongrádi régió 1100 éve. Szeged, 1993.

Borovszky Samu: Csanád vármegye története 1715-ig I–II. Nagyvárad, 1895–1897.

Csongrád megyei önkormányzat évkönyve 1991. Szeged, é. n.

Csongrád megyei önkormányzat évkönyve 1992. Szeged, 1993.

Csongrád megyei önkormányzatának iratai. Titkársági iratok. MNL Csongrád-Csanád Megyei Levéltára. Szeged.

Kiss Imre: Egy munkásháztól a városházáig: önéletrész. Makó, 1989.

Zsilinszky Mihály: Csongrád vármegye története I. Bp. 1897.

Blazovich László, DSC, emeritus professor, SZTE ÁJTK

A tanulmány feltéve az egyesület honlapjára (csm-honismeret.hu) 2021. március 24-től.

DR. BLAZOVICH LÁSZLÓ

SZEGED VÁROS TÖRTÉNETI TÉRSÉGE A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUMTÓL ELTELT 100 ÉV ALATT BEKÖVETKEZETT JELENTŐSEBB TÉRSZERKEZETI, KÖZIGAZGATÁSI VÁLTOZÁSOK MEGJELENÍTÉSÉVEL

Fölkérés nyomán belemélyedtem a Trianoni békeszerződés ideje kori Szeged térségét érintő részletes föltérképezésbe. A már több éves előző hasonló historikus térképező munkáim folytatásaképp egyre összetettebb történeti-, geográfia-, településtipológiai-, topológiai szemléletű értelmezésbe, földolgozásba mélyedtem.

Számos, a témához kapcsolódó alapvető háttér tanulmányt, helységnév-jegyzéket, leírást, szaktérképet gyűjtöttem, rendszerezve, átolvasva, értelmezve eljutva oda, hogy az egész témakört geográfusi megközelítésben dolgozom föl jelenleg. Kidolgoztam a digitális historikus térképem egyedi tematikáját, teljesen átszerkesztve a korábbi saját szegedi nagytáj térképemet. A jelkulcs, egyben tematika nézete mellékelve, amely újszerű megközelítéshez historikus kartográfiai, urbanisztikai háttérrel, gyakorlatom, eddig ki nem bontakozott -családi gyökerű- geográfusi ambícióm vezetett el, s jelenleg ezen a nyomon önképzéssel haladok.

Földolgoztuk a történeti dűlőneveket is, azok olvasható megjelenítése rajzi nagyítást igényel, az egész tanulmányba kívánczoló munka eredménye többek között tematikus kivonatok-nézetek megjelenítése lehet.

Már mintegy 30 oldalas a térképpel párhuzamosan készülő tanulmány, amelyben a térségi rendező elv szerint tagoltan kerül röviden, egységesen, ért-

hetően leírásra minden egyes érintett helység. A száz évvel ezelőtti helyzettől napjainkig bekövetkezett változásokkal.

Egyik korabeli térképet sem lehet kritikátlanul, sem tartalmilag, sem grafikai alapul venni a megjeleníteni kívánt cél érdekében. Az általunk földolgozás alatt álló historikus tájtérképezés során alkalmazzuk a digitális kartográfia eszköztárát, jelrendszerét (szemiotika, szimbolika, design) terén.

Mit dolgoz föl, milyen célból?

Milyen állapotok voltak itt a Trianont megelőző időben, mi volt a status quo a térségben 1918-20-ban, s mi történt száz év alatt ezen a többszörösen terhelt etnikai térségben számos impériumváltással, avagy Trianon következményei a szegedi térségben térképen. Milyen geográfiai folyamatokat indukált a békediktátumot követő évszázadban?

Műfaja:

Mindez egy ún. „szótártérképre” sűrítve, visszatekintő történeti tájtérkép, az időszlet és tematikus kivonatok megjelenítési lehetőségével.

Másképp: térképes tájtörténet-historikus kartográfia, multidiszciplináris kartográfiai szemlélet (volt már föltalálva „szótárregény”, s ez azért térképes szótár, mivel lexikonos tömörségű címszavakkal időregényként jeleníti meg száz év történéseit. Olyan információsűrítmény ez a térkép, mint a lexikon-szerkesztés: ahhoz, hogy pár sorban összefoglaljuk a lényegét, számtalan háttéranyagot kell hozzáolvasni, ismerni. Ilyen célirányosan egyedileg szerkesztett, részletes, színes kartografált térképeket alig tartalmaznak a publikált kisméretű, fekete-fehér, alig olvasható Trianon témájú kötet mellékletei.

Térképi számszerűsíthető tartalom:

Rajzméret: 52 x 62 cm (képernyőn 1:1 -ben) és 40 x 55 cm

Ábrázolt terület: 110 x 138 km = 15 ezer km²,

Jelenleg a Csongrád-Csanád megye területe: 4 ezer 261 km²

Méretarány: **1:250.000, azaz 1 cm a valóságban 2,5 km-nek felel meg.**

Jelkulcs szerint a tematika és a földözött tételek száma:

Föltüntetjük a történeti vármegyehatárokat az **1910. évi állapotnak megfelelően.**

A mindent szétszakító trianoni országhatárt lila szaggatott vonallal jelöltük.

Minden egyes települést megvizsgálva, történeti térképeken (katonai, kataszteri, települési stb.) nem egyszerűen át/összemásolva a korabeli eltérő szemléletű térképekről, s még csak nem is szolgálaián átvéve helységnévtárakat, hanem geográfiai szemlélettel száz évre visszatekintve, értékelve az akkori és jelen helyzetet.

Az egyes korszakokban, államalakulatokban, a közigazgatási jogállások csak kritikával vethetőek össze, továbblépve a hagyományos levéltári, jogi

szemléleten távlatos geográfusi nézőponttal a mindenkori valós térszerkezeti funkciójuk szerint.

1923-ban, már Trianon után, a szerbek-románok által elcserélt egykori magyarlakta települések is jelölve.

A feldolgozott helységek összes száma:

Mintegy **290 településsel foglalkoztunk** három jelen ország területén ezen a térképvivágon.

Történelmi magyar helységnevek, a korábbi névváltozatokkal: 180 név

Idegen nemzetiségi név: 160 tétel

Dűlőnév összesen 120 tétel földolgozva

Vízrajzi név, tájnév együtt: 60 név

Városok száma: 17 db (nemcsak jogállás szerint, hanem amit vizsgálatunk alapján annak tekintettünk! 1910. évben törvényhatósági jogú város, köztük az 1876. előtti szabad királyi városok a városi jogállású / mezőváros szerepkörű települések hagyományos /kompakt városi településmaggal a városi jogállás és a valós szerepkör nem fedt egymást, a köztudatban fogalomzavar van ezekkel kapcsolatban (mezőváros, „thj, szab. kir.” város, telepesfalvak, tanyásközségek, egyéb belterület, szórványtanya, szállások stb.).

Szeged város 1920. évi hatalmas tanyás területét rajzilag is kiemeltük, 815 km² volt egészen 1950-ig.

Nagyközségek száma: 44 db, azokat tekintettük annak, amelyek hagyományos településmaggal, központtal, funkcionális centrumfalvak voltak.

Községek önálló jogállással 1910-ben 140 tétel, hagyományos településmaggal /központtal,

ahol bár jogilag önálló volt, de településmag nélküli, azokat a Trianon után kialakult helységek közé soroltuk a határ minden oldalán, forráskritika, önkormányzatok.

Tanyaközségek: 34 helység szórványbeépítés, tanyavilág, majorsági település.

1920 után újonnan kialakult vagy önállóvá vált település- község- helység-rész, ahol Trianon idején még nem létezett a mai településmag, a tanyaközségek, tanyasűrűsödésekből községközponttá vált, vagy önállósodott települések, helységek Mo-on, és a telepített falvak a Vajdaságban. 41 Trianon után telepített helység található vizsgálatunk szerint a térkép kivágatán három ország területén.

A régi szegedi hatalmas (tanyás) városterület-határ, valamint az innen kirajzolt népességgel érintett települések kivágaton 72 tétel jelölve - ahol Bálint Sándor szavaival „szögedi elemök” éltek, jelöltük, (vérségi kötődések szétszakítása).

A volt német (svábfalvak) nemzetiségű helységeket is, azok neveit jelölve.

Jelenleg is jelentős magyar nemzetiségű, népességű települések határon kívül 84 tétel, ez is csak rajzhatárig terjedően számolva.

Szinte minden településről készült rövid címszavas történeti idősoros áttekintés: legfontosabb információk a település kialakulása, közigazgatási jogállás, átszervezés, nemzetiségi jelleg, helységnév-névváltozások, 164 címszó. Ezek az információk közvetlenül a tájtérképről leolvashatóak, s nem egy külön szöveges tanulmányból hámozhatóak ki! Látva korunk vizuális személetét, úgy véljük, ez a legszemléletesebb megoldás: a ma embere elsöre a képet, rajzot nézi, azután esetleg olvas, de azt is csak, ha rövid a szöveg.

A „magyar időkben” épült vasútvonalak-csomópont az építés évével, stratégiai elem volt akkor a vasút!

1920 óta megszűnt vasútvonalak. Történeti országutak, révhelyek, a magyar időkben épült jelentősebb műszaki létesítmény, folyami híd együtt, ezek 110 tétel nevesítve.

A korabeli szegedi városvezetés követelésével érintett helységek:

A térségi rendező elv, topológiai-geográfiai szempontok szerint saját tájtagolás szerinti helységbesorolásnál figyelembe vettük a településmorfológiai adottságokat, jellemzőket, a megtelepedés-történeti körülményeket. Mindezeket figyelembe vevő tagolódás szerint készült a jelen feldolgozó munkával összhangban szerkesztett saját egyedi kartografált tájtérképünk.

Szegedi városvezetés országhatár-határ javaslata 1920-ban a hozzá tartozó térség területszínezésével kiemelve- elsősorban ezzel indult ez a feldolgozás!

Összesen 42 helység, amely száz éve már létezett, s amelyeket nem tudunk megtartani magyarnak - mint minimál programnak tekintve!

Ezek közül **szerb fennhatóság** (rác uralom) alá került: 3 város, 6 nagyközség, 13 kisközség, valamint 12 ún. tanyatelepülés (amelyek akkor még nem voltak sem közjogilag, sem településmorfológiai értelemben önálló helységek), ez **együtt 34 település**, s az elfoglalt szerb területeken később létrehozott további 10 helységről külön szólva.

Romániához került (oláh uralom alá) összesen **8 helység**: 3 nagyközség, 3 kisközség és 2 elnéptelenedett helység.

Tételes szöveges vizsgálatunk köre kiterjed a térképkivágoton ábrázolt, Trianon által elvesztett- további, összesen **50 (ötven)** 1920-ban meglévő, önállónak tekinthető helysége:

4 város, 13 nagyközség, 23 kisközség, 9 tanyaközségre, valamint 20 későbbi létrehozású településre.

34 olyan települést szakított el Trianon Szegedtől, amelynél kimutatható volt az egykori **szögedi kirajzással** érintett népelem, családi kötődések, s ez a szám most itt csak a jelen térkép rajzhatárán belül ábrázolt helységekre vonatkozik!

A térképen megjelenítettük és rövid szöveges leírással dolgoztuk föl **a Magyarországon maradt** további, 1920-ban meglévő, a rajzkivágotra eső **117 db helységet** is:

7 város, 26 nagyközség, 27 kisközséget, 43 tanyaközpont, 14 újonnan létrehozott települést, köztük Gyálarétet is. Ide tartoznak a régi Szegedi határ, Csongrád megye, a homokháti térség, illetve Bács-Kiskun területein **Trianon után létrejött helységek**. Tanulságos áttekinteni azt is, hogy **az itt maradt települések életét, pályáját miképpen rendezte át Trianon**, topológiai és tipológiai csoportosításban. Közjogi és településmorfológia értelemben egyaránt komplexen szemlélve ezt, ennek a lényege!

A szétszakítatás utáni összekapcsolódások megjelenítése:

A szomszéd országokba átvezető jelenlegi **közúti határátkelőhelyeket** is föltüntettük.

A jelenleg is jelentős **magyar nemzetiségű** délvidéki települések kiemelve:

Ezek sorában léteznek azóta **magyarrá fejlődött kistalvák is a Bácskában!** Ezekkel külön foglalkozunk!

A napjainkban fennálló testvérvárosi kapcsolatokkal rendelkező helységeket is megjelöltük.

Azon helységekről van szó, amelyek magyar / szerb vagy magyar / román viszonylatban rendelkeznek az elszakított helységek testvéri kapcsolatában. Köztük vannak olyan magyarországi és vajdasági helységek, amelyek párhuzamosan több anyaországi településsel alakítottak ki testvéri kapcsolatokat.

Térképünkön ikonnal jelöltük azon helységeket, amelyekre az elszakított településre emlékeztető utcanév található Szegeden. Erről tételes leírásos összeállítást készítettem korábban, mint a városi köztérnév rendező bizottság tagja. Az emlékőrző földrajzi nevek sorát lehetőségemhez mértén gyarapítom, ezen erdélyi nevek tölem valók Újszegeden (Alvinci, Parajdi, Radnai, Szebeni, Tusnádi, 2019-ben).

Jelen összeállítás készítője 1996-tól napjainkig Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megye településeiről egyedileg, de mégis sorozatszerűen készített településbemutató zsebtérképeket, amelyek során minden önkormányzattal egyeztetve, helyszínelve, fényképezve készültek ezen kartográfia állományok.

Megállapítások *(szubjektív)*:

Azt látjuk, hogy a magyarság önmenedzselésből bukott meg Trianonkor a többi népek korabeli vezetéséhez mértén. Amennyiben a szegedi határjavaslat megvalósult volna, akkor a történelmi szabadkai birtok határ-test került volna szétszakításra. Hasonlóan, ahogy Horgost elszakították Csongrád megyétől.

Az egykori szegedi városvezetés határjavaslatáról történelmi távlatban nézve elgondolkodhatunk azon: hogy alakulhatott volna a térszerkezet Szegedtől délre, amennyiben azokon a területeken (hinterland) magyar népességű települések alakulnak ki, erősödnek meg. Arról már nem is szólva, hogy ha ez

akkor megvalósul, akkor talán a Délvidék visszatérése a világháború során a német birodalom oldalán nem lett volna abban a formában szükséges, s elkerülhető lett volna az abból eredő, maig ható nemzetiségi konfliktusok.

A vajdasági és erdélyi magyar történetírásban gyakorlat, hogy nem beszélnek „visszacsatolásról”! Számukra, akik oda születtek, minden impériumváltásnak számít, kezdve az Osztrák–Magyar Monarchia uralmától napjainkig. Észak-Erdély visszatérése fogalma odaát úgy értelmeződik: a megosztottság időszaka, vagyis amikor az ezer szállal összekötődő erdélyi magyarságot mesterségesen szétszakították észak-dél mentén a Horthy időszakban német birodalmi segítséggel. Számukra az egy tömbben maradás jobb, akármilyen uralom alatt is, mint a szétszakíttatás.

Már Trianon előtt kialakult gazdasági okból a bácskaiak elvándorlása, valamint az egykezés, s erre tetőzött még rá az impériumváltás, majd az erőszakos telepítések időszaka.

Bács-Bodrog megye, a Bácska közigazgatási szerkezete, helynevei száz év alatt többször változtak: Trianon után a Szerb-Horvát Szlovén Királyság idején, majd a Délvidék visszatérése idején 1940-44 között, majd az 1960-as években a Titói Jugoszláviában Vajdaság kapcsán, végül a jelenlegi Szerbiában is módosult tagozódás. Olyan falvak is léteznek a Vajdaságban, amelyek egykori hivatalos magyar nevét az „impériumváltások” során többször megváltoztatták, másképp nevezik most hivatalosan magyar nemzetiségüként. (Oda-vissza fordított helynevek). Mindeközben fölnőtt a titói időkben a vajdasági magyarok olyan generációja, akik számra olyan fogalom használatos: „Csonka-Jugoszlávia”.

Emlékezzünk arra, amikor kádári Magyarországon sokan úgy gondolták: milyen jó, hogy a délvidéki magyarok oda tartoznak, lám nekik jobb megélhetésük van az anyaország akkori helyzetéhez mérten. A fogyasztói társadalom mércéjével mérve persze. Később, 2004 után eljött az idő, amikor a határ inenső, schengeni oldala számított kedvezőbbnek, majd 2015-től ez tovább erősödött a migrációs nyomás megindulása kapcsán, ma azt látjuk: amennyiben a trianoni határ Szegedtől délebbre húzódna, akkor most a migrációs határhelyzet is oda tevődne át.

Jut eszembe az egyszeri magyar polgár este: született az Osztrák-Magyar Monarchiában, majd Csehszlovákiában járt iskolába, dolgozott a Horthy-Magyarországon, majd a Szovjetunióban, végül ukrán állampolgárként nyugdíjas lett, miközben egyszer sem mozdult ki Munkácsról.

Kulcsszavak, tematika:

a határokon túl is mi vagyunk; asszimiláció; deklaratív történelmi emlékezet olyan képességeket foglal magában, mint tényszerű adatoknak (nevek,

helyek, dátumok), valamint életszerű események tudatos felismerése vagy felidézése; entitások (nacionalista megközelítés új néven); etnikai földrajz; etnikai tudat; etnokartográfia, etnikai térkép; etnoregionális; geográfiai szemlélet; határok fölötti nemzeti összetartás; historikus térképrajzolás = történelmi térképész; infografikai megjelenés; interdiszciplináris; kistáji megközelítés; közigazgatási kultúraváltás; kultúrkörhöz tartozás; kultúrtáj mintázata; kulturális emlékezet; külső magyarok; magyar élettér; migrációs trendek; multi-etnikus; népességi súlyponteltolódások; népességmegtartó képesség; néprajzi kartográfia; országvesztés (elcsatolás); összeomlások utáni korszak; regionalista = gazdasági földrajzzal foglalkozó; szórványmagyarság; szögedi nemzet által belakott, elfoglalt élettér; tipológia és topológia; tér és idő keresztjén élünk (Tóth József); téremlékezet; térségi történelmi háló; többségi nemzet szippantó hatása; történelmi kultúrföldrajz; város- és térségidentitás

Családi háttér:

Térségi és történelmi kötődések:

Nagyapám, a szegedi egykori Baross Gábor Gyakorlógimnázium történelem-földrajz szakos igazgatója, amikor anno Délvidék visszatért, azokban az években sorra járta Délvidék településeit, s tartotta az ott élő magyaroknak lelki kitartást adó magyar történelmi szemléletű „népiskolai” előadásait. Nagyapámat 1937-ben nevezték ki a délvidéki megyék földrajzi tanulmányi felügyelőjévé, s ez évben választották meg a Dugonics Társaság rendes tagjává, ahol székfoglalóját: „A Felvidék a Kárpát-medence gyöngyszeme” címmel tartotta, majd amikor 1941 márciusában a Dugonics Társaság főtitkárává választotta (pár évvel Móra Ferencet követően), akkor székfoglaló előadást tartott a Tárjárás 700 éves évfordulójáról. Doktori disszertációját II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának egyik összefüggéséről írta.

Mellékelve a térképi jelkulcs- egyben a tematika áttekintése (PDF és JPG), valamint vizsgálatunk eredményét szemléltető historikus kartográfált térkép. A részletes, tételes szöveges tanulmány még folyamatban van.

Szeged, 2021. június

FIRBÁS ZOLTÁN IMRE, URBANISTA, KARTOGRÁFIAI ALKOTÓ

KATONAI KADÉTOK SZEGEDEN

A DAMJANICH JÁNOS HONVÉD GIMNÁZIUM 1983-1997

Szeged városa a mai napig jelentős iskolaváros. Számos alap- és középfokú intézménynek ad otthont az egyetemig bezárólag. Viszont az talán kevésbé ismert, hogy a városban egykoron katonai középiskola is működött. Rövid ideig tartó működése során sok fiatal fordult meg a falai között, és lehetséges, vannak köztük olyanok is, akik mai napig a pályán vannak.

A kezdő lépések

1983-ban nagy fejlesztések indultak a katonai középfokú oktatás területén. Ez évben kezdték el építeni a szegedi katonai kollégiumot is, mely a város szélén lévő laktanya átalakításával, és kiegészítő épületek építésével valósult meg. Ez lett a 4. számú honvéd kollégium, mely az 1983/84-es tanévben kezdte meg működését. Igazgatójává Gazsi György őrnagyot nevezték ki. A kollégiumot 250 fő befogadására építették. Az első tanévben mintegy 47 fő kezdte meg tanulmányait, akik három különböző középiskolában tanultak:

- Déri Miksa Gépipari Szakközépiskola
- Vedres István Építőipari Szakközépiskola magas- és mélyépítő szak
- Rózsa Ferenc Szakközépiskola (napjainkban Csonka János nevét viseli az intézmény) autószerelői szak.

Ez a megoldás nem volt túl szerencsés, mert a középiskolákban heti egy nap volt gyakorlati nap, és ez az iskolánként eltérő volt, ami a napirend szervezését megbonyolította. A növendékek a civil diákokkal együtt vegyes osztályokba jártak.

Az 1984/85-ös tanévben 50 fő kezdte meg tanulmányait. A szüntelen építkezés, és a költözködés nehezítette a mindennapi életet. Ekkor indult el az informatikai szakkör is. Az 1985/86-os tanévben 51 fő kezdte meg tanulmányait az intézményben, és a teljes nagyságrendet az 1986/87-es tanév hozta meg, amikor is a négy évfolyamon összesen 184 növendék tanult az intézmény falai között. Ekkor volt az első érettségi év, és ekkor adták át a kollégium teljes épületét is¹.

1 Martinkó József: Cögerek, és katókók – A katonai középiskolák története, Petit Real Kiadó, Budapest, 1998 114–116.p. (továbbiakban Martinkó 1998)

Honvéd kollégiumtól a gimnáziumig

Az 1987/88-as tanévben a kollégium felvette Damjanich János nevét. 1987. október 17-én az iskola zászlót kapott a honvédelmi minisztertől az addig elért eredményeiért. Erről már korábban a honvédelmi miniszter rendeletet is hozott. Ekkor került felavatásra a névadó emléktáblája is².

1988 októberében tartották meg az első Damjanich-napokat, melyen az iskola igazgatója, Gazsi György őrnagy mondott beszédet, melyben méltatta a névadó szerepét, és értékelte az iskola eddigi eredményeit. A beszéd után az iskola növendékei, valamint az ország különböző pontjain elhelyezkedő katonai kollégiumok vezetői koszorút helyeztek el az iskola névadójának emléktáblájánál. Ezen a napon változatos kulturális, és sportprogramok várták a résztvevőket. Nem maradt el a növendékek találkozója sem³. Ebben a hónapban került sor a Nyitott Kapuk akcióra, mely keretében nyílt napot tartottak az iskolában. Ezzel a katonai pálya iránti érdeklődést próbálták felkelteni a hetedik, és nyolcadik osztályos tanulóknál⁴.

Az iskola tanulmányi átlagot tekintve az 1989/90-es tanévben egyéni rekordot állított fel, és ezzel a tanév legjobb kollégiuma a szegedi lett. 1991-ben megkezdődött a kollégium gimnáziummá történő átalakítása is⁵. Az 1989/90-es tanév végén június 11–15. között pályairányítási tábort terveztek a kollégium területén, melyre a 3,5-es átlagnál jobb tanulmányi eredményt felmutató 7–8. osztályos fiúkat várták, akiknek a tábor alatt teljes ellátást gondoltak biztosítani⁶.

1988 és 1994 között a Kollégium diákjainak gimnáziumi képzését a Fodor József Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet végezte⁷. Ezt úgy oldották meg, hogy gimnáziumi osztályokat indítottak honvéd kollégisták részére⁸.

2 B. Z.: Névadó ünnepség In: Délmagyarország 1987. október 19. 3. p.

3 Szerző nélkül: Damjanich-napok a honvéd kollégiumban In: Délmagyarország 1988. október 19. 8. p.

4 Szerző nélkül: Pályaválasztási Akció In: Délmagyarország 1988. október 22. 4. p.

5 Martinkó 1998: i.m. 116. p.

6 Sz. n.: Táborozzon a Honvédséggel In: Csongrád Megyei Hírlap 1990. május 4.

7 Kocsondi Antónia Márta – Tvaruskóné Szmák Edit (szerk.): Emlékkönyv a szegedi Fodor József Élelmiszeripari Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium alapításának 50. évfordulójára alkalmából 1956-2006 9. p.

8 Martinkó 1998: i.m. 116. p.

A növendékek az 1990/1991-es tanévtől angol, vagy orosz nyelvet tanulhattak, mint választott idegen nyelvet⁹, valamint az 1991/1992-es tanévben a német nyelv is bekerült a választható tantárgyak közé¹⁰.

1991 tavaszán a pécsi Zrínyi Miklós Honvéd Kollégium adott otthont a honvéd kollégiumok és szakközépiskolák éves sportbajnokságának. A résztvevők három számban – lövészet, honvédelmi akadálypálya, és tájékoztató futás – mérték össze erejüket. A szegediek a honvédelmi akadálypályán csapatban a III. helyezést érték el, viszont a tájékoztató futás során egyéniben az I. helyezést érték el Gelecsényi József jóvoltából, és csapatban a II. helyezést szerezték meg. Az összetettben 37 ponttal a III. helyen zártak¹¹.

1992 júniusában, a kollégiumban látogatást tett belga katonai tanintézeti küldöttség Cuyvers Josephus vezérkari alezredes vezetésével. A küldöttséget az iskola igazgatója, Gazsi György alezredes fogadta. A küldöttség egy előadást hallhatott a kollégium életéről, megtekinthették a nevelési színtereket, és a növendékekkel is találkozhattak¹². Az 1992/1993-as tanévben az oktatott idegen nyelvek közül az orosz kikerült¹³.

Az 1983 és 1992 közötti időszakban 499 kadétot vettek fel, melyből 172 jutott be a katonai főiskolára¹⁴.

Átalakulástól a megszűnésig

A rendszerváltást követően a hadseregnek új szellemiségű parancsnoki karra volt szüksége, mely magával hozta, hogy a katonai oktatást átalakítsák, korszerűsítsék. Ez egyrészt szervezeti, és személyi változásokkal járt, valamint a tematikát, és a tananyagot is korszerűsíteni kellett. A kollégiumi rendszer egy részét felszámolták, valamint egyes kollégiumok kifutó rendszerrel működtek tovább. A magasabb követelményekhez igazodva, Egerben

9 dr. Czene László: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1990/91-es tanévre), 1989, 84. p.

10 dr. Czene László: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1991/92-es tanévre) 1990 96. p.

11 Noszály Sándor alezredes: Honvédelmi sportbajnokság In: Magyar Honvéd 1991. május 3.

12 Szerző nélkül: Belgyumi katonaoktatók látogatása In: Délmagyarország 1992. június 20. 20. p.

13 dr. Czene László: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1992/93-es tanévre) 1991 102. p.

14 Martinkó 1998: i.m. 118. p.

és Győrben honvéd gimnáziumot állítottak fel, és Szegeden is katonai középiskola felállítását tervezték¹⁵.

1992/93-as tanévben az iskola még névleg kollégium volt, az első két évfolyam már az átalakított épületbe járt, és jogilag a „Fodor” tanárai tanítottak, viszont az igazgatóhelyettes, és 6 tanár már kihelyezett tantestület volt. Őket a honvédség fizette. Ez azonban megbonyolította a képzést a következő, 1993/94-es tanévre. A végzősök a Fodor gimnáziumi osztályába járt, a III. évfolyamon az általános gimnáziumok „B” tanterve szerint tanultak, és az első két évfolyam pedig már a honvéd gimnáziumok számára előírt egyedi tanterv szerint tanult. Bekerült a képzésbe a katonai alapismeretek, és művészeti ismeretek, valamint a matematika, a fizika, az idegen nyelv, és a testnevelés óraszámai emelkedtek a fakultációs keret terhére. A kollégium 1994. augusztus 15-ével kapta meg a gimnáziumi alapító oklevelet¹⁶.

Az 1994. augusztus 31-i tanévnyitó ünnepségen vehette át az erről szóló hivatalos okiratot Gazsi György alezredes, az iskola igazgatója. Az iskola bentlakásos jellegű volt, és kifogástalan magatartással, a felvételi tárgyakból minimum jó eredménnyel volt érdemes jelentkezni, valamint megfelelő egészségi, és pszichológiai alkalmasság is elengedhetetlen volt. Az iskola célja, hogy a Magyar Honvédségnek a hivatásos tiszti, illetve katonai főiskolákra készülő fiatalokat megfelelően felkészítse¹⁷.

Az 1994/1995-ös tanévtől bekerült a követelmények közé, hogy a növendékek az érettségi időszak végéig alapfokú idegen nyelvi vizsgát tegyenek, és az érettségi tantárgyak közé bekerült a fizika is¹⁸. Ekkor kezdtek kidomborodni az intézmény sajátosságai, a katonai nevelés. Ehhez hozzátartozott a szabályozott életrend, a formaruha kötelező viselése, ügyeleti szolgálat adása, a reggeli torna, a raj- és szakaszparancsnoki megbízatás, a honvédelmi táborok, a katonai főiskolák és az alakulatok látogatása. Fontos volt az egészséges életmódra nevelés, valamint a fizikai állóképesség fejlesztése. A személygépjármű vezetői vizsga megszerzése ingyenes volt az iskola diákjainak¹⁹.

15 dr. Csabai György – dr. Szántó Mihály: Átváltozások 1989-1999, HM Zrínyi Kht., Budapest, 2001 36.-37. p.

16 Martinkó 1998: i.m. 116.-118. p.

17 Sz. n.: Megnyílt az új honvéd gimnázium In: Délmagyarország 1994. szeptember 1.

18 dr. Czene László: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1994/95-ös tanévre) 1993 36. p.

19 dr. Czene László: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1995/96-os tanévre) 1994 36. p.

1995 decemberében az iskola, egyéves intenzív képzést tervezett indítani szakmunkás, munkanélküli 17 és 23 éves kor közötti fiataloknak. Akik megfeleltek, azoknak a vizsga után vállalniuk kellett, hogy honvédségi szakközépiskolában folytatják tanulmányaikat²⁰. 1996. február 24-én és 25-én rendezték az egri Ifjúsági Házban a Honvéd Középiskolák Művészeti Bemutatóján, ahol a szegedi honvéd gimnázium növendékei is színpadra léptek²¹. Szintén ez évben rendezték meg Egerben a Magyar Honvédség járőrbajnokságát, melyen a szegedi honvéd gimnázium kadétjai is részt vettek²².

A gimnázium az 1996/97-es tanév végén zárta be kapuit²³. Ennek oka lehetett az, hogy ekkor számolták fel Szeged utolsó laktanyáját, és a Magyar Honvédség létszáma folyamatosan csökkent, és ezzel feleslegessé vált az intézmény fenntartása.

Epilógus

Nem sokkal a tanév vége előtt úgy nézett ki, hogy a jezsuita diákok költözhetnek az iskola épületébe, melyet a Magyar Honvédség számolt fel. Igaz, mivel az ottani tanulókat nem vette át más iskola, így ki kellett várni, hogy a még ott tanuló osztályok befejezzék tanulmányaikat, és a Honvédség is áruba bocsátotta az épületet²⁴.

1997. december 19-i Szeged városi közgyűlésen úgy döntöttek, hogy az iskola épületébe átköltöztetik a Vedres István kollégiumot és a Központi Napközi Otthonos Konyha Bal fasori konyháját, és szárazáru raktárát²⁵, majd az ötletet elvetették, és a vagyonkezelő irodát bízták meg az iskolaépület oktatási célú hasznosításának tervével²⁶.

Az iskola területét, és épületeit az elmúlt években felújították, és jelenleg a készenléti rendőrség használja.

20 S.P.S.: Munkanélküli szakmunkásoknak – Továbbképzés a bevonulás reményében In: Délmagyarország 1995. december 1. 7. p.

21 Sz.n.: Honvéd középiskolák a művészetért In: Heves megyei hírlap 1996. február 24.

22 Hajdú Ágnes: Járőrbajnokság In: Magyar Honvéd 1996. május 24.

23 Martinkó 1998: i.m. 118. p.

24 Panek József: Régi helyükön a jezsuiták? In: Délmagyarország 1997. április 25.

25 Ú.I. : Döntésleltár In: Délmagyarország 1997. december 20.

26 Sz. n.: A kollégium nem költözik In: Délmagyarország 1997. december 23.

Felhasznált irodalom

B. Z.: Névadó ünnepség In: Délmagyarország 1987. október 19.

DR. CZENE LÁSZLÓ: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1990/91-es tanévre)

DR. CZENE LÁSZLÓ: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1991/92-es tanévre)

DR. CZENE LÁSZLÓ: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1994/95-ös tanévre)

DR. CZENE LÁSZLÓ: Csongrád megyei pályaválasztási tájékoztató a középfokú iskolai továbbtanulási lehetőségekről (Érvényes az 1995/96-os tanévre)

DR. CSABAI GYÖRGY–DR. SZÁNTÓ MIHÁLY: Átváltozások 1989-1999, HM Zrínyi Kht., Budapest, 2001

HAJDÚ ÁGNES: Járórbajnokság In: Magyar Honvéd 1996. május 24.

KOCSONDI ANTÓNIA MÁRTA–TVARUSKÓNÉ SZMÁK EDIT (szerk.): Emlékkönyv a szegedi Fodor József Élelmiszeripari Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium alapításának 50. évfordulója alkalmából 1956-2006

MARTINKÓ JÓZSEF: Cögerek, és katkósok – A katonai középiskolák története, Petit Real Kiadó, Budapest, 1998

- NOSZÁLY SÁNDOR alezredes: Honvédelmi sportbajnokság In: Magyar Honvéd 1991. május 3.
- PANEK JÓZSEF: Régi helyükön a jezsuiták? In: Délmagyarország 1997. április 25.
- S.P.S.: Munkánélküli szakmunkásoknak – Továbbképzés a bevonulás reményében In: Délmagyarország 1995. december 1.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Damjanich-napok a honvéd kollégiumban In: Délmagyarország 1988. október 19.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Pályaválasztási Akció In: Délmagyarország 1988. október 22.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Táborozzon a Honvédséggel In: Csongrád Megyei Hírlap 1990. május 4.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Belgiumi katonaoktatók látogatása In: Délmagyarország 1992. június 20.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Megnyílt az új honvéd gimnázium In: Délmagyarország 1994. szeptember 1.
- SZERZŐ NÉLKÜL: Honvéd középiskolák a művészetért In: Heves megyei hírlap 1996. február 24.
- SZERZŐ NÉLKÜL: A kollégium nem költözik In: Délmagyarország 1997. december 23.
- Ú.I.: Döntésleltár In: Délmagyarország 1997. december 20.

KOMÁROMI CSABA

EGYESÜLETÜNK SOKSZÍNŰ ÉLETE 2021-BEN

EGYESÜLETÜNK ÉS A HONISMERETI SZÖVETSÉG PROGRAMJAI 2021-BEN

- 2021. január 22.** Gyimesi Patakország címmel online konferenciát szervezett a Honismereti Szövetség, amelyre tagtársaink is bekapcsolódtak
- 2021. március 24.** Honismeret napja online Az évfordulók jegyében. *Prof. dr. Blazovich László* írása a megye nevének változásáról, *dr. Marjanucz László* videós előadása az egyetem 100 éve Szegedre kerüléséről, *Gergelyné Bodó Mária és diákjai* online játékokkal emlékeztek meg az egyesület 30 éves fennállásáról
- 2021. április 11-18.** Magyar nyelv hete, online előadások
- 2021. május 6.** Emléktáblát avattunk a Redemptio tiszteletére Dorozsmán
- 2021. június 4.** Megemlékezés Trianonról online a Honismereti Szövetség szervezésében
- 2021. június 4.** Dorozsmán megemlékezés Trianonról, Dorozsma újratelepítése emléktábla avatása, és a 2020-as évkönyvünk bemutatása
- 2021. június 26.** Egyesületi kirándulásunk a Homokhátságra (Mórahalom, Ásotthalom, Öttömös)
- 2021. július 5.** *Dr. Kováts Dániel*, egyesületünk tiszteletbeli tagja, dedikálta Deme Lászlóról megjelent két könyvét Szegeden. Ebből az alkalomból egyesületünk tagjai, korábbi és jelenlegi vezetői köszöntötték őt

- 2021. július 4-9.** Honismereti Akadémia Debrecenben. Egyesületünket képviselték: *Endrész Erzsébet, Bari Gyöngyi, Dr. Ósz Károly, Gulácsiné Somogyi Ilona, Matuszka Istvánné, Pintér István, Pintér Istvánné, ifj. Pintér István, Lőkös Sándorné*
- 2021. július 23.** Kossuth Lajos tiszteletére emléktábla avatása Dorozsmán
- 2021. szeptember 3.** Dankó Pista szobor avatása Dorozsmán
- 2021. október 2.** Egyesületi kirándulásunk Hódmezővásárhelyre, az értéktári elemek megtekintésére
- 2021. okt. 4., 6-7.** Levéltári napok Csongrádon, Szegeden, Hódmezővásárhelyen
- 2021. október 9.** Egyesületi kirándulásunk Deszkre, Tiszaszigetre, Újszentivánra
- 2021. november 13.** Vetélkedő tagjaink számára a magyar nyelv tiszteletére. Felelős: *Némethné dr. Balázs Katalin*

TAGJAINK ÁLTAL SZERVEZETT PROGRAMOK 2021-BEN, AMELYRE TAGTÁRSAINK IS HIVATALOSAK VOLTAK

- 2021. január 22.** *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* online előadása: Sisi
- 2021. február 17.** *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* online előadása: I. Károly feleségei
- Több online programra kapcsolódhattunk:
- 2021. február 25.** Gulágokban elpusztultak emlékére előadások
- 2021. március 12.** Megemlékezés a szegedi nagy árvízről
- 2021. március 15.** Megemlékezés a szegedi 1848-49-es eseményekről
Gergelyné Bodó Máriával
- 2021. május 26.** *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* online előadása Mátyás király hölgyeiről
- 2021. május 27.** A Makói Honismereti Kör összejövedele *Pál Lászlóné* szervezésében
- 2021. június 24.** A Makói Honismereti Kör összejövedele *Pál Lászlóné* szervezésében
- 2021. július 17-től** Kukorica útvesztő és szabadulószoza Kiszomboron a Kiss Mária Hortensia Honismereti Egyesület szervezésében
- 2021. július 29.** A Makói Honismereti Kör összejövedele *Pál Lászlóné* szervezésében
- 2021. júl. 31–aug. 8.** Vásárhelyi Történelmi Kör előadásai. Nyolc előadó egyesületünk tagja. Szervező: *Pintér István*
- 2021. augusztus 14.** Kecskés István szobrának avatása Szeged-Kecskéstelepen. Szervező: *dr. Markos Gyöngyi*
- 2021. augusztus 21.** *dr. Marjanucz László* Trianon szülötte c. könyvét mutatják be Szeged-Gyálaréten
- 2021. augusztus 26.** A Makói Honismereti Kör összejövedele *Pál Lászlóné* szervezésében
- 2021. szeptember 4.** Pajori búcsúk emlékmiséje Szeged-Tápén *Molnár Mária* szervezésében
- 2021. szeptember 16.** *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* előadása I. Károly feleségeiről

- 2021. szeptember 25.** Tanyasi iskolák két keréken a Szirbik Miklós Egyesület szervezésében, felelős: *Zeitler Ádám*
- 2021. október 1.** Török Gizella életműkiállítás Szeged-Tápén, felelős: *Molnár Mária*
- 2021. október 1.** Szegedi Polgári Platform, *dr. Horváth Attila*: Öt nap tanácsköztársaság, előadást szervezte: *prof. dr. Blazovich László*
- 2021. október 2.** Gonczeczy János Emlékkonferencia Mezőhegyesen, *Dr. Kasuba Róbert*, leendő tagunk szervezésében
2021. október 21. Eltűnt családok nyomában kiállítás megnyitása Szegeden az Új zsinagógában. Felelős: *Ábrahám Vera*
2021. október 26. *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* előadása Nagy Lajos édesanyjáról és feleségéről
2021. október 28. A Makói Honismereti Kör összejövedele *Pál Lászlóné* szervezésében
2021. október 29. Szegedi Polgári Platform szervezésében *Klonkai László* előadása. Felelős: *prof. dr. Blazovich László*
2021. november 8. Zsidó családokat bemutató kiállítás a Dugonics András Piarista Gimnáziumban. Felelős: *Károlyi Attila*
2021. november 16. Báthory István felesége Jagello Anna, *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* előadása
2021. november 22. Barokk kor bemutatása előadásokkal, *Ormos Zsuzsanna*
2021. november 26. Szegedi Polgári Kör szervezésében előadás. Szervező: *prof. dr. Blazovich László*
2021. év végi rendezvények (koncert, vásár, vacsora) Kiszomboron. Felelős: *Endrész Erzsébet*
2021. december 10. A Szögedi paprika c. könyvet bemutatja *Molnár Anita* Szegeden
2021. december 10. *Forgó Géza*: Makó híres mérnökei c. könyv bemutatója Makón
2021. december 10. Gyékény tárgyak készítése. Szervező: *Molnár Mária*
2021. december 14. *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* előadása Báthory Istvánról és feleségéről
2021. december 16. *Kovácsné dr. Faltin Erzsébet* előadása Mária Teréziáról és férjéről

GYIMESI PATAKORSZÁG

A Honismereti Szövetség a 2021-es év Magyar Kultúra Napját egy rangos, nem mindennapi eseménnyel ünnepelte meg. 2021. jan. 22-re online konferenciát szervezett, melyet a regisztráció után technikailag viszonylag könnyen hozzáférhetővé tett. A rendezvényt Gyimesi Patakország címmel hirdette meg. A program egész napra szólt, reggel 9 órakor kezdődött, és 16.30-ig tartott.

Hat előadó tette érdekessé, változatossá és érdekfeszítővé a délelőttöt, négy beszélgetőtárs beszámolója pedig a délutánt. A délelőtt levezető elnöki tisztét Debreceni-Droppán Béla töltötte be, a délután moderátora pedig Halász Péter, a Honismereti Szövetség tiszteletbeli elnöke volt. A konferencia résztvevőinek létszáma a nap folyamán természetesen változott, de átlagosan 70-75 fő között mozgott. Csongrád megyét 5 fő képviselte.

Debreceni-Droppán Béla köszöntőjében utalt arra, hogy ezen a konferencián a „haza a magasból” gondolat valósul meg, amely méltó a Magyar Kultúra Napjához. Egy hasonló, nagyszabású eseményre máris felhívja a figyelmet, melyet 2021. június 4-re terveznek, témája a Bodrogház lesz.

Majd beszél a Honismereti Szövetség létrejöttéről, a Honismeret folyóirat szerepéről, mely egyetlen ilyen a Kárpát-medencében.

A konferencia első előadója **Halász Péter** volt, aki **Táj és történelem. Gyimesi Patakország, a legek világa** címmel tartott előadást. Debreceni-Droppán Béla bemutatja őt, mint egyik legnagyobb csángó kutatót, aki ugyan a moldvai csángók történetét, életét és kultúráját kutatja, de mint Gyimesben élő néprajzkutató, már tiszteletbeli Gyimes-kutatóvá is előlépett. Előadásában bemutatja Gyimes földrajzi helyzetét, miért kapta a Patakország nevet, ennek kapcsán a Tatros és a Szeret, valamint mellékfolyóinak szerepét. Beszél arról, hogy miért a legek világa – mert a legmagasabb, a legfiatalabb, a legkeletibb egység. Bemutatja a vidék növényzetét, állatvilágát. Előadását színesíti a történelem folyamán megmaradt legendák mesélésével (Szent László, Mátyás király), majd nagy vonalakban ismerteti Gyimes történelmét Trianonig, majd a II. világháborútól napjainkig, külön kitérve a csángók életére. Sohasem volt, hogy egyformán szerették vagy utálták őket, „volt aki a ruhájuk miatt vagy a beszédjük miatt haragudott rájuk”.

A 90-es évek óta beinduló falusi turizmusról is beszélt, de még sok a teendő ennek létrehozására.

Második előadóként **Bárh János** címzetes egyetemi docens, néprajzkutató kapott szót. Előadásának címe: **Gyimesfelsőlok egyházi önállósodásának bonyodalmai a templomépítés történetének tükrében**. Bevezetőjében három dologra utalt. Először, hogy Erdélyben az egyházközség egyenlő a megyével, másodsor, hogy Gyimesben négy plébánia létezik, harmadszor

pedig, hogy a plébániákból való kiválás mindig harcokkal járt. Előadásának gerince a gyimesfelsőlaki templom megépítésének, és a körülötte kialakult bonyodalmaknak ismertetése volt. A felsőlaki templom építéséről, a plébániaház létrehozásáról, az önálló egyházszervezet megalakításáról kevés forrás maradt meg, a legmegbízhatóbb adatok a csobotfalvi plébánián vannak. Tétélesen, dátumszerűen vezette le a templom építésének eseményeit, kiemelve a nehézségeket is. Gyimesközéploknak volt temploma, de 1899-ben két módosabb csángó gazda – Bodor Péter Andris és Bodor József Andris – azzal az indítvánnyal állt elő, hogy saját költségen, Felsőlok területén építsenek egy templomot. Ez azonban mindjárt az elején bürokratikus akadályokba ütközött, és hosszú viták sorát indította el, elsősorban a hitéleti szokásváltozások és egyházszervezeti átalakulások miatt. Végül 1901-ben elkezdik az építkezést, és 1902 adventjének első vasárnapján meg is tartották az első misét. 1904-ben felépült a plébánia ház, 1907-ben pedig önálló plébániává, egyházszervezetté alakult.

A harmadik előadás, melyet **Babai Dániel** biológus, néprajzkutató tartott, látványos, képekben gazdag bemutató volt. Témája: **A gyimesi gazdák hagyományos ökológiai tudása.**

Előadásának elején Gyimesről és a táj szerkezetéről beszélt, majd a tájhasználat, fajismeret „fejezetek” következtek. Gyimesben gazdag, hagyományos ökológiai tudást, még működő, de átalakulóban lévő hagyományos tájhasználati mintázatot ismerhetünk meg.

A hagyományos ökológiai tudás gazdagsága - ezen a területen - Európában szinte egyedülálló.

A fajismeret illusztrálására mutat egy táblázatot, mely szerint az átlagos közösségi tudás szerint

453 „látható” fajból 280-at néven neveznek. De a termőhelyek hihetetlen gazdagságának felismerése – több mint 140 termőhely-típus elkülönítése – is ezt az egyedülállóságot bizonyítja.

A következő fejezetek mottója lehet: „Ahogy gondolja, úgy veszi hasznát.” A kaszálók ismerete és ismertetése következett, melyben beszélt a kaszálás időpontjáról, annak időzítéséről, a kaszálóparcellák határáról, melynek lényege, „ha nem volna kerítés, akkor is lehetne látni, hol a határ”. Beavatott minket a szénacsinálás rejtelseibe, utalt a kaszálógépek megjelenésére, a klímaváltozás hatásaira. Nagyon fontos tényezőként említette azt, hogy ennek a biokulturális sokféleségnek a fenntartása nagyon fontos feladat. A fiatalok elvándorlásának csökkentése, a támogatási rendszer átalakítása, amely kövesse a helyi közösségek ökológiai tudását, mely Eu-s szinten is átalakítást kíván.

Jó volt látni a gyimesi táj hangulatát, szépségét, a benne élő embereket, a hagyományőrzést.

A csángó népművészet remekeiből láthattunk, hallhattunk ízelítőt a következő előadásban, melyet **Mihók Edit** csíkszeredai tanár, gyimesközéploki könyvtáros tárt elénk, **A gyimesi gúnyásládák kincsei** címmel. Képes beszámolóját egy parafernum bemutatásával kezdi. Ez egy hozománylevél, amely azt a listát tartalmazza, amelyet a lány férjhezmenetelekor a férje házához visz. Ezekben fel van sorolva minden, ami a mindennapjaikhoz kell, bútorok, szövőszék, szerszámok, jószágok, stb. A bemutatott hozománylevélen 113 db tétel szerepel, megnevezve pénzbeli értékét is (korona, fillér).

A kistafírozás nagyon sok munkát és energiát vett igénybe, az asszonyok szinte mindent saját kezűleg készítettek. A következő képeken bemutatót láthattunk a gyimesi csángó népművészet jellegzetes darabjaiból. Mindjárt az első képen egy kincses gúnyásládát mutatott, amelyről megtudtuk, hogy azt mindig a tisztaházban tartották, kézzel készítették és díszítették. Láthattunk vetett ágyakat, amelyeken az asszonyok kézimunkái feküdtek. Megismerhettük a női és férfi viselet darabjait, így a női inget, mely vászonból készül, a galléron és az ujjakon hímzésekkel. Régen geometrikus minták díszítették, ma már többszínű virágminták ékesítik, keresztszemes varrással. Az ingalj anyaga is vászon, ezen nincs hímzés, a díszét az ing aljára varrt csipke adja. A díszítmények az idősebbeknek sötétebb, a fiatalabbaknak világosabb színárnyalattal készülnek. Láthattunk gyapjúövet, katrincát (barnás-feketés színárnyalatú, mértéktartóan csíkozott lepelszoknya), főköttöket, kendőt (itt is az idősebbeké sötétebb). Legértékesebbek a bundák, amelyeket szücsök készítettek 5-6 hetes bárányok bőréből. Hímezték ezeket, alá ujjast is használtak.

A férfiak jellegzetes viselete: a gatya, melynek anyaga vászon, a lobogós ujjú ing, nyaki részen és kézelőn kicsi hímzéssel, az öv, a bunda és a zeke (női viselet is). A zeke jellegzetesen téli viselet, barna posztóból készül, zsebénél díszítették. A tarisznya is szükséges „kellék”.

Az előadó a gyimesközéploki tájház belsejébe is bepillantást engedett, láthattuk a tisztaházat, amelyről megtudtuk, hogy annak kulcsát mindig az asszony tartotta magánál, a zsebében tartva.

A záró képek tanúsága szerint Gyimesben a népi hagyományt féltve őrzik, így a mindennapokban is tovább él.

Ötödik előadóként **Balatonyi Judit** a Pécsi Tudományegyetem oktatója, **Román és magyar lakodalmak és lakodalmi értelmezések Gyimesben** címmel vette át a szót.

Előadásában elsősorban a lakodalmi szokások különbözőségeiről és hasonlóságairól beszélt, elemezve azt, hogy ezek hogyan alakultak ki egy-egy esemény kapcsán, hogy a gyimesi lakodalmak magyar vagy román lakodalmak, és mik a kultúrák közötti hatások.

A délelőtti utolsó előadójaként **Antal Tibor** ének-zene szakos tanár alapozta meg a nap hangulatát **A tánc és muzsika a hagyományos gyimesi kultúrában** című előadásával.

Közreműködtek gyermekei: **Antal Viola** és **Antal Zalán**. Nyitóképként kisfia, Zalán kápráztatott el bennünket. Gyimesi keservest énekelt tiszta, zengő hangján. A zene minden alkalmat kitöltött, az ünnepnapokon való éneklés, zenélés természetes volt, de a hétköznapi eseményeken sem volt ez másképp. Kalákákba verődve szólt a dal, de ragyogó alkalom volt a pásztorkodás is a zenélésre, pástorfurulyát készítettek, és ezen szólaltatták meg az ismert dallamokat. Ma nagyon sok dallamot és szöveget gyűjtésekből ismerünk. 1895 előtt csak szöveget gyűjtöttek, de Vikár Béla etnográfus, műfordító, az 1890-es években már 46 dallamot is jegyzett. A gyimesi zenekar összetétele és zenei anyaga a régi csíki zene leghívebb megőrzője. Az ún. triton formákat (három szomszédos hangból álló dallam) vagy a legarchaikusabb énekmódot a kotta nem tudja visszaadni. Legkedveltebb dallam a lassú magyaros, előadónk be is mutat egyet nekünk. Ezt gyakran összekapcsolják a sebes magyarossal, ennél csak hangszer van, nem kell énekelni. A következő képsorokban kisfiával együtt látjuk, ahol bemutatják, hogy hogy hangzik az, amikor a lassú és a sebes magyarost összekapcsolják. Az édesapa hegedűn, Zalán gardonon játszik és közben énekel. A csángó hegedű öt húros, a gardon ritmushangszer, a húrjai kecskebélből készültek. Pálcával ütik, így dobyszerű kísérettel szolgál. Az előadásának második felében a táncokról beszélt. Legismertebb tánc a kettős, melynek lépéseit részletesen ismerteti. Balkáni eredetű a héjsza, melyet mai is táncolnak. Fontos, hogy ki legyen elől, ki vezesse a táncot, ezért a „tiszttségért” sokszor még verekedtek is. A közép-európai táncok közül az aprók táncát emelte ki. A kísérettel szolgáló hangszereket eleinte kézzel készítették, később Csíkból hozattak zenészeket. Halmágyi György cigányt említi, akit mindig a nagyobb összejövetelekre hívtak, a kisebb összejöveteleken pedig általában magyar zenészek szerepeltek. Az 1970-es évektől már megjelentek a modern hangszerek is, tangóharmónika, szaxofon. A táncház mozgalom létrejöttével az eredeti gyimesi tánc-és népdalkincs, a nehézségek ellenére is fennmarad és él tovább. A záróképben kislánya Laura énekelt egy gyimesi népdalt – bátyjához hasonlóan – tiszta, csengő hangon.

Azt gondolom, hogy ezen a délelőttön nemcsak az tudásunk bővült, hanem érzelmekben is gazdagodtunk. Köszönjük.

A délutáni beszélgetés moderátora Halász Péter, a Honismereti Szövetség tiszteletbeli elnöke volt, aki Gyimesben élő amatőr kutatónak mondta magát. Köszöntötte a beszélgetés felkért résztvevőit és a hallgatóságot is. Beszélgetőtársai: Berszán Lajos 1966-ban végzett plébános, a Szt. Erzsébet Gimnázium nyugalmazott igazgatója Gyimesbükkből, Deáky András, a gyimesbükki iskola

nyugalmazott igazgatója és panziótulajdonos, Mihók Edit, a gyimesközéploki könyvtár és tájház vezetője, Salamon József gyimesbükki plébános.

Halász Péter: Milyen első élményeik voltak a plébános uraknak a gyimesi csángók között?

Berszán Lajos egy kedves helybéli családtól sült malac vacsorát kapott, s utána csángó viseletüket mutatták meg a gyerekek az atyának. Ekkor gondolta ki ő, hogy az elsőáldozók, majd a bérmálkozók csángó viseletet vegyenek fel. Több család nehezen teremtette elő a pénzt erre a viseletre, de megvalósult az álom, mindenki csángó ruhában kapta meg a szentséget.

Salamon József atyát a gyimesi szép táj fogta meg.

Mihók Edit a gyimesi csángó néphagyomány elkötelezettje. Néphagyomány az állatgondozás is, kalibázás, szénacsinálás, tejfeldolgozás. A kalibázás helyi sajátosság, késő őszi, Szt. Mihály napjáig vannak házaiktól távol az állatok őrzői.

Deáky András: A XVIII. századig visszamenően tudja a családja történetét, Nagyváradról kerültek ide. Arra a fölvetésre, hogy hogyan maradhat meg a magyarság, egyértelmű a válasza: hagyományaihoz kell ragaszkodnia. A munkában, de a mulatságokon is számítani tudnak egymásra. Manapság azonban azt figyelni meg, hogy a fiatalok külföldre mennek dolgozni, aki visszajön, házat épít, autót vásárol. De nem kezdenek vállalkozást a hazatérők.

Halász Péter: Vállalkozást indítanak-e a gyimesiek? Mihók Edit a Középgyimeslok monográfiájában írta, hogy az Európai Unió földalapú támogatására kb. 1000 gyimesi pályázott.

Mihók Edit: A gazdák az EU-tól területalapú támogatást kapnak állattenyésztésre és földművelésre. Darabszámos volt eleinte a támogatás. Akinek minimum 50 juha volt, az pályázhatott a pénzre. Ez ösztönzőleg hatott az állattenyésztésre. 2013-ban marhára, 2017-ben tehénre volt támogatás. Azóta is van, de kevesebb. 2019-ben mezőgazdasági gépek vásárlására adtak támogatást. Tehát lehet támogatást kapni, de áldozat kell a vele járó munkához. A legújabb pályázat biogazdálkodást támogat.

Halász Péter: Deáky András kérem, mutassa be a panzióját, és több hektár területét, amin történelmi emlékeket is lehet találni!

Deáky András: Gyimesbükk zarándokhely lett, 150 ezer turista keresi fel évente. Először a bakterházat újították fel, Sok ezer ember jelent meg 2008-ban az avatásán, melyet a Duna televízió is bemutatót. És több kiváló ember irányította a figyelmet Gyimesbükkre. A saját panzióját azért nyitotta, hogy a sok turistának helyet tudjon biztosítani. És abban a nagyon szép tájban hatalmas terület tartozik a panzióhoz. S mivel a hatóságok, pláne Bákó megyében, ahova Gyimesbükk került, nem szeretik köztereken a magyar emlékeket, ezért a hatalmas területén emlékeket állított. Fából faragott szobrokat, kopjafákat, márványszobrokat, kettős keresztet, haranglábat.

Salamon József plébános kiemelte, hogy a zarándoklatok szervezése az egyház feladata. A plébános alapvetően az emberi lelkekkel foglalkozik. Azonban fontos a templom, iskola stb. is. 2007-ben a gyimesbükki templomot újítták fel, a templom ünnepe előtt 72 órás virrasztást szoktak szervezni. Fontos az iskola is. Fontosak az I. és II. világháborús halottak emlékhelyei, kiadványok. Fontos volt 2009-ben a Szent István alapította, 1000 éves Gyulafehérvári Egyházmegye megünneplése is.

Halász Péter: Ki mit mutatna be Gyimesből?

Mihók Edit: Gyimesközéplak értékeit ajánlja. A templomot, közösségi házat és az iskolát. A templom 1853-ban épült, védőszentje Bűnbánó Mária Magdolna, akinek július 22-én van a búcsúja. A templom mellett II. János Pál pápa szobra áll. Az iskola 2000-ben épült. Ajánl még kápolnákat, de panziókat is, ahol a turisták megpihenhetnek.

Berszán Lajos plébános úr Gyimesfelsőlokot kereszteket, kápolnákat ajánl megtekintésre, és ott egy-egy ima elmondására. Télen sípálya, a jobb időben bobbálya működik ott.

Halász Péter: És ma Gyimesfelsőlok legimpozánsabb épületegyüttese a Szent Erzsébet Gimnázium, amelyet Berszán atya alapított...

Berszán Lajos: A rendszerváltás előtt a gyerekek 100%-a járt hittanra. A rendszerváltás után is többször meghívtak az iskolába. S amikor a végzős általános iskolás gyerekek sírtak, hogy nem tudnak helyben továbbtanulni, tennem kellett valamit. Ezért amikor a Szentföldön jártam, nagyon sok templomot meglátogattam. A Jóisten a szép, pozitív kéréseket meghallgatja. Én azt kértem, hogy gimnáziumot építhessek ezeknek a gyerekeknek. Amikor hazatértem, senki nem mondott nemet, segítettek nekem. A Jóisten meghallgatta a kívánságot, és felépült a gimnázium és a templom, amelyben az első évfolyam a harmadik iskolaévtől tudott tanulni. Gyimesvölgy iskolaigazgatóit kértem fel, hogy tanítsák a diákokat. A némettanár Németországból jött egy évre.

Halász Péter: Miért lett Árpád-házi Szent Erzsébet a gimnázium és temploma védőszentje?

Berszán Lajos: Erdély első érseke, akit II. János Pál pápa emelt Erdély érseki rangjára, az avatáskor Szent Erzsébetről mondott beszédet, mivel megfeledeztem arról, hogy védőszentet válasszunk. A gimnázium felépítésében a magyar kormány anyagilag támogatott minket, a Hargita megyei tanfelügyelő és a bukaresti tanügyminisztérium is támogatott.

Halász Péter: Milyen eredményeket tudhat magáénak a gimnázium?

Berszán Lajos: Az első osztályban végzett az, aki 2020 őszén Székelyudvarhely plébánosa lett. Lettek még papok, orvosnő is a végzettek közül. Moldovából is érkezett tanuló, miután lediplomázott, visszament szülőhelyére.

Halász Péter: A honismeret befejezhetetlen. Most is azt tudjuk mondani, hogy nem lehet befejezni a témát, csak abbahagyni. A konferencia minden résztvevőjének köszönetet mondott, és azt kérte, hogy Gyimes híret vigyék a résztvevők.

ORMOS ZSUZSANNA ÉS BODÓ FERENCNÉ

A Honismereti Szövetség által szervezett 2021. január 22-i online konferencián több egyesületi tagunk vett részt, közülük ketten beszámolnak az elhangzottakról.

TÁJÉKOZTATÓ A 2021. ÉVI KÖZGYŰLÉS ESEMÉNYEIRŐL, DÖNTÉSEIRŐL

A 2021 februárjában megtartott közgyűlés nagyon más volt, mint a korábbiak. Nemcsak azért, mert a megtárgyalandó napirendi témák tartalma más volt, hanem olyan körülmények között zajlott, ami még nem történt a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület életében. Ez a „más” a Covid -19. A koronavírus betegség egy vírusos légúti, illetve légzőszervi megbetegedés. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én hirdette ki a betegség okozta világjárvány megjelenését. Ez a világjárvány rányomta a bélyegét az egyesületi munkánkra, a szervezeti életünk működésére és a tervezett programjaink megvalósulására is. A 2021 februárjában is fennálló pandémiás helyzet miatt online térben szerveztük meg a Közgyűlés munkáját.

Az Elnökség döntése alapján Gergelyné Bodó Mária titkár 2021. február 5-én küldte meg e-mailben az egyesületi tagok részére a megvitatásra és elfogadásra váró anyagokat. A szavazás 2021. február 13-án éjfélkor került lezárásra. Az egyesület tagjai a közgyűlés munkájába e-mailben, telefonon vettek részt a pandémia miatt, tehát online térben.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület taglétszáma 101 fő, a Közgyűlés munkájában 60 fő vett részt, így az határozatképes volt. Határidő után szavazott 6 fő. A taglétszámba itt már beleszámítottuk az 5, tagfelvételt kérőt is.

Az egyesület titkára megbízta Gulácsiné Somogyi Ilonát, hogy a jegyzőkönyvet készítse el. A jegyzőkönyv-hitelesítésre a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke, Dr. Marjanucz László felkérte Linczer Jánosnét és Ormos Zsuzsannát.

Dr. Marjanucz László elnök az alábbi témák megvitatását kezdeményezte, melyek kötelezően megtárgyalandóak.

- 1./ Tagfelvétel
- 2./ A 2020-ban megvalósult programok
- 3./ A 2020. évi költségvetés teljesülése
- 4./ A Felügyelő Bizottság beszámolója
- 5./ A 2021. évi programterv
- 6./ A 2021. évi költségvetés tervezete

A közgyűlés elé került napirendi anyagokat az Elnökség és a Felügyelő Bizottság jóváhagyta.

Egyesületünk halottairól is megemlékeztünk.

Lengyel István tagtársunk, makói tanár 2020. november 2-án hunyt el.

Dobay Ferenc hódmezővásárhelyi tagtársunk 2020. november 19-én hunyt el.

Prof. dr. Juhász Antal egyesületünknek 1991-től 2001-ig terjedő időszakában volt elnöke, majd leköszönése után örökös elnökünk, 2020. december 9-én hunyt el.

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Új tagok felvételéről döntöttek a közgyűlés munkájában részt vevők.

Beller Edit, Fibrás Zoltán, Dr. Hankovszky Zsolt, Kerekes Ibolya és Komáromi Csaba lettek egyesületünk tagjai. Nagy öröm számunkra, hogy minden évben többen jelentkeznek a megyei szervezetünkbe, vállalva az alapszabályban kitűzött céljaink megvalósítását.

A 2020-ra kitűzött programjaink csak részben teljesültek, illetve személyes részvétel helyett online térben valósultak meg. A tavaszi bezárást követően találkozhattunk először 2020. július 24-én, amikor a szegedi zsidó temetőt látogattuk meg Ábrahám Vera tagtársunk szervezésében és vezetésével. A programon résztvevők maradandó élményt kaptak.

Mindszentre látogattunk 2020. augusztus 8-án, ahol Dr. Ávéd János és Kovács Lajos tagtársaink fogadtak bennünket. Ávéd doktor orvostörténeti gyűjteményét néztük meg, majd a város néprajzi múzeumába látogattunk. Szabadprogramként a szép, homokos Tisza-partra mentünk, és megnéztük a város központi parkját is. A mindszenti programot Lőkös Sándorné tagtársunk, elnökségi tagunk szervezte, minden egyes perce szép élményt nyújtott számunkra. Egy új sorozatot indítottunk el hagyományt teremtő szándékkal, ez a települések helyi értéktárainak megismerése. Első ilyen programunk volt a „Homokháti megyejárás”.

A 2020. évi költségvetés teljesítésével jó eredmény született. Gazdálkodásunk kiegyensúlyozott volt.

A Felügyelő Bizottság 2020-ban ellenőrizte a honlap tartalmát, feltöltöttségét. Megállapításai szerint a honlap rendkívül jól kezelhető, élvezetes, ese-

ménydús, nem nehézkes: az oldalak könnyen legördíthetők. A fejléc is vonzó, történetek sorát idéző. A honlap áttekintést ad a honismereti egyesület szinte minden területéről. Egyes területek kiemelése tömör. A „Rólunk” című rovatban kifejezetten jó, a belépést segítő, hogy az oldal többféle formátumot is felajánl a tagságra való jelentkezéshez. Több rovat azonban feltöltésre vár, mely hiányosságok már csaknem teljesen pótlásra kerültek. Ellenőrzésre került a szervezeti élet abból a célból, hogy jogszerű működés biztosított volt-e.

Közgyűlés egy alkalommal lett megtartva, Elnökségi ülés három, FB ülés két alkalommal volt, teljesítve a jogi követelményeket, tehát jogszerűen működtek a szervek.

A pénzügyi gazdálkodással kapcsolatban megállapították, hogy a pénzügyi előírásokat betartották, a bizonylati fegyelem betartott. A tagdíjfizetési morál javításra szorul.

A CSMHE 2021-re igen tartalmas programokat ígér. A közgyűlés jóváhagyta a 2021. év pénzügyi tervét, a költségvetést is. Kérjük az SZJA-juk 1%-át az egyesületnek ajánlják fel! Adószámunk: 18457517-1-06.

Kérjük, folyamatosan kísérjék figyelemmel honlapunk híreit, mert a legtöbb programról a honlap ad hírt, nem e-mail.: <https://www.csm-honismeret.hu/>

Tisztelettel köszönjük tagjaink részvételét a közgyűlés munkájában, és várjuk a tagok aktív közreműködését programjaink megvalósításában.

2021. február hó

*DR. MARJANUCZ LÁSZLÓ ELNÖK, GERGELYNÉ BODÓ MÁRIA TITKÁR
ÉS GULÁCSINÉ SOMOGYI ILONA*

A CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLET 30 ÉVE, 1991-2021

Egyesületünk 30 éves működését online ünnepeltük. Egyesületünk honlapján az alábbi köszöntő olvasható:

Kedves Tagtársak!

2021. március 24-én ünnepeljük a honismeret napját, az idén Az évfordulók jegyében címmel. Nyitó videós előadásban dr. Marjanucz László elnök köszönti a honlap látogatóit egyesületünk 30 éves évfordulója alkalmából, majd rövid előadásában beszél a 100 évvel ezelőtt Kolozsvárról Szegedre költözött egyetem kolozsvári éveiről. Prof. dr. Blazovich László, egyesületünk korábbi elnöke tanulmányban foglalta össze, hogy mi indokolta megyénk nevének változását 2020-ban. Végül egyesületünk 30 éves évfordulója alkalmából a Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki Technikum diákjai Gergelyné Bodó Mária tanárnő, egyesületünk titkára irányításával játékos, interaktív feladatokat készítettek, melyek megoldásával nagyon sok visszaemlékező, hasznos információt lehet megtudni egyesületünk 3 évtizedes életéről, munkájáról. Hasznos időtöltést kívánunk!

DR. MARJANUCZ LÁSZLÓ
ELNÖK

Az egyesületünk harminc éves tevékenységét az alábbi játékok segítségével eleveníthette fel az olvasó:

A linkeket be kell másolni a keresőbe, majd rákattintva elindul a játék. (Vagy a Ctrl+bal egérgombra kattintva.) Jó tanulást kívánunk!

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület 30 éve 1991-2021

<https://learningapps.org/watch?v=p5w2317qc21>

Készítette: Kulcsár Dániel (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

A honismeret napjának ünneplése március 24-én megyénkben

A jobb alsó sarokban lévő nyilakra kattintással lehet teljes képernyőre váltani, így kicsit nagyobb lesz a betűméret. A játék végén a teljes képernyő középső felső pontjától lefelé kell húzni a kurzort, így lehet kilépni a teljes képernyőből.
<https://wordwall.net/hu/resource/13158223>

Készítette: Medgyesi Kevin (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

Egyesületünk rendezi a Regionális Helytörténeti-Honismereti Tanári Műhelyt

<https://wordwall.net/play/13152/758/314>

Készítette: Szász Gergő (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

Keresd meg az elrejtett 10 szót, amelyek a Csongrád Megyei Honismereti Egyesülettel kapcsolatosak!

<https://learningapps.org/watch?v=p392i59g221>

Készítette: Tóth Roland (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

Az egyesületünk által szervezett Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszínei

<https://learningapps.org/display?v=pm4ecj63t21>

Készítette: Vágfalvi Marcell (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

Egyesületi kirándulásaink helyszínei határainkon túl

<https://learningapps.org/watch?v=pu8txgu6321>

Készítette: Veszélovszki Viktor (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

Határokon átnyúló, regionális és helyi honismereti versenyek, melyek egyesületünk szervezésével, társszervezésével valósultak meg

<https://wordwall.net/resource/13143056>

Készítette: Makra Zoltán (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki technikum, 9.d)

A játékok elkészítését segítő tanár: Gergelyné Bodó Mária (Szegedi SZC Déri Miksa Műszaki Technikum)

A játékok feladványait és a megoldáslehetőségeket alább olvashatjuk. A helyes válasz vastagított betűvel van megjelenítve.

Kulcsár Dániel LearningApps játékkal dolgozott:

Cím: A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület 1991-2021

Mikor és hol alakult a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület?

Csongrád, 1989. szeptember 4.

Szeged, 1991. április 23.

Makó, 1995. május 9.

Mikor indult a honismereti mozgalom?

1956-ban

1969-ben

1973-ban

Ki volt az egyesület első elnöke, alelnöke, titkára?

Prof. dr. Blazovich László, Dr. Marjanucz László, Pál Lászlóné

Prof. dr. Juhász Antal, Radocsai Ferenc, Vecsernyés János

Prof. dr. Juhász Antal, Dr. Ósz Károly, Bogdán Lajos

Mikor rendezett az egyesület országos honismereti akadémiát?

1981-ben Szegeden, 1995-ben Szegváron, 2016-ban Makón

1974-ben Szegeden, 1991-ben Hódmezővásárhelyen, 2016-ban Makón

1978-ban Szegeden, 1996-ban Csongrádon, 2016-ban Makón

Hány évkönyvet adott ki megalakulása óta az egyesület?

15

10

5

Adott-e ki más kiadványt is az egyesület?

Igen. Száll az ének a mezőnek, 2016; Alkotó honismerők kiállítási katalógus; Regionális Helytörténeti-Honismereti Tanári Műhely Füzetek 1., 2.;
Nem.

Igen. Honismereti Híradó; Alkotó honismerők kiállítási katalógus; Regionális Helytörténeti-Honismereti Tanári Műhely Füzetek 1., 2.;

Hány éves most az egyesület?

25

30

35

Mit ünneplünk március 24-én, mióta?

Semmit.

A honismeret napját, 2007-től.

A magyar nyelv napját, 2011-től.

Ki született 1684. március 24-én?

Halász Péter

Kanyar József

Bél Mátyás

Ki volt BéL Mátyás?

Jegyző

Írnok

Történelem- és földrajztudós

Ki az egyesület jelenlegi elnöke?

Prof. dr. Blazovich László

Károlyi Attila

Dr. Marjanucz László

Medgyesi Kevin Melyik az igaz Wordwall játékkal dolgozott

Cím: A honismeret napjának ünneplése március 24-én megyénkben

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2007-ben?

Nem ünnepeltük ekkor még.

Szegeden a Somogyi-könyvtárban honismereti könyvek kiállításmegnyitójával.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2008-ban?

Makón az Espersit-ház kiállításának megtekintése, majd a JAG-ban ünnepi megemlékezés és régi tárgyak kiállításának megtekintésével.

Pitvaroson a szlovák tájház megtekintésével.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2009-ben?

Szegedi városi sétával.

A Szeged-Mórávárosi Szakközépiskolában ünnepi műsorral.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2010-ben?

Hódmezővásárhelyen a Tornyai János múzeum kiállításainak megtekintésével.

A hódmezővásárhelyi levéltárban egyesülettörténeti kiállítás megtekintésével és felolvasó üléssel.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2011-ben?

Szegeden, a Dugonics András Piarista Gimnáziumban az iskola újraalapítása tiszteletére készült kiállítást tekinthettük meg, majd egyesületünk fiatal tagjai mutatták be kutatási eredményeiket.

A Móra Ferenc Múzeum kiállításainak megtekintésével.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2012-ben?

Bél Mátyásról készült ppt-vel Kisteleken.

Kisteleken a helytörténeti gyűjtemény megtekintése után tagtársaink kutatómunkájuk eredményeit mutatták be.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2013-ban?
A Móra Ferenc Múzeum kiállításainak megtekintésével.

Mindszenten előadói konferenciával.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2014-ben?
Mezőhegyesen a lovarda megtekintésével.

Makón A civil szervezetek értékhordozó szerepe címmel konferencián vettünk részt.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2015-ben?

Határokon átnyúló konferencia, Szeged-Temesvár helyszínnel, Anyanyelv és hagyomány címmel.

Csomorkányi templomrom megtekintésével.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2016-ban?

A hódmezővásárhelyi Emlékpontban ünnepi konferenciával a megye értéktáiról.

A Szirbik Miklós Társaság tagjaival való találkozóval.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2017-ben?

A szegedi Agórában Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna tartott vetített képes ismertetőt az eddigi honismeret napi megemlékezésekről, majd az egyesület új évkönyvének bemutatója következett.

A szegedi Agórában ételrecepteket mutattunk be.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2018-ban?

A szegedi Agórában az egyesület alkotó honismerői mutatkoztak be, és mutatták be alkotásaikat kiállításon.

Csongrádon irodalmi alkotásokat olvastunk fel.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2019-ben?

Szegeden a Béke Utcai Általános Iskolában ipartörténeti előadásokat hallgathattunk.

Szegedi városismereti sétával ünnepeltünk.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2020-ban?

Telefonon tartottuk egymással a kapcsolatot.

Sehol, mert a járvány miatt elmaradt Hódmezővásárhelyen az ipartörténeti előadások II. rendezvény.

Egyesületünk hol és hogyan ünnepelte a honismeret napját 2021-ben?

A járvány miatt online hallgathatunk előadásokat az Évfordulók jegyében, és számítógépes játékokkal ismerkedhetünk egyesületünk történetével.

Sehol, mert a járvány miatt elmaradt Hódmezővásárhelyen az ipartörténeti előadások II. rendezvény.

Szász Gergő manócskákkal labirintust készít Wordwall játékkal dolgozott. A kérdések és a 3 válaszlehetőség közül a vastagított a helyes.

Cím: Egyesületünk rendezi a Regionális Helytörténeti-Honismereti Tanári Műhelyt

Az I. Regionális HHTMűhely (2015) témája:

Középiskolai találkozó

Helyünk az iskolában

Tanulj matematikát!

A II. R Helytörténeti-H T M (2016) témája:

Táj és ember

Oktatás és iskola

A kémia rejtelmei

A III. R H Honismereti T M (2017) témája:

A honismeret a pedagógus szabadsága, nevelői alkotói munka

Muzeológusok munkája

Bátraké a szerencse

A IV. RHHTanári M (2018) témája:

Személyiség és személyesség a velünk élő történelemben és a tájban

Éltető történelem

A fizika labirintusában

Az V. RHHTMűhely (2019) témája:

Mese, történet, történelem

Regék, mondák

Hétszínvilág

A VI. Regionális Helytörténeti-Honismereti Tanári Műhely (2020) témája lett volna:

Élő történelem, éltető múlt

Kutatásaink eredményeiből

A földrajz vonzásában

Tóth Roland LearningApps keresztrejtvény játékkal dolgozott. A feladat és az elrejtendő szavak:

Cím: Keresd meg az elrejtett 10 szót, amelyek a Csongrád Megyei Honismereti Egyesülettel kapcsolatosak!

ALKOTÓ HONISMERŐK

CIVIL SZERVEZET

HELYTÖRTÉNÉSZEK

NÉPRAJZ

ANYANYELV

VERSENYEK

KIÁLLÍTÁSOK

KONFERENCIÁK

KÖNYVKIADÁS

ELŐADÁSOK

Vágfalvi Marcell a Legyen Ön is milliomos internetes játékkal dolgozott, a jó válasz vastagítva van

Cím: Az egyesületünk által szervezett Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszínei

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2014-ben

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2015-ben

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2016-ban

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2017-ben

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2018-ban

A Regionális civil szervezetek találkozóinak helyszíne 2019-ben

2014. **Szeged, piarista gimnázium** Nagyvárad Arad Szeged, Agóra

2015. **Arad** Temesvár Szeged, Városháza Csongrád

2016. **Temesvár** Ada Kiszombor Pécska

2017. **Zenta** Szentes Nagyszalonta Magyarcsanak

2018. **Tóthfalu** Szabadka Hódmezővásárhely Makó

2019. **Szeged-Dorozsma** Mórahalom Világos Pitvaros

Veszelo vszki Viktor párosítós LearningApps játékkal dolgozott

Cím: Egyesületi kirándulásunk helyszínei határainkon túl

Az egyik buborékban az évszám, másikban a jó megoldás. Ezeket kell párosítani.

2007-ben Délvidék

2009-ben Kárpátalja

2010-ben Galícia
 2011-ben Kiszombor, Nagyszentmiklós, Óscsanád
 2012-ben Arad-hegyalja
 2013-ban Temesvár
 2014-ben Nagyszalonta és Nagyvárad
 2015-ben Anyanyelv és honismeret konferencia keretében Temesvár
 2016-ban az OHA helyszíne volt Arad
 2017-ben Felvidék
 2018-ban Temesvár
 2019-ben Nándorfehérvár
 2020-ban a járvány miatt homokhátsági kirándulás

Munkaanyag a versenyekről:

1994. Emese álma I. országos honismereti verseny a HSZ és egyesületünk szervezésében
 1995. Emese álma II. országos honismereti verseny a HSZ és egyesületünk szervezésében
 1996. Emese álma III. országos honismereti verseny a HSZ és egyesületünk szervezésében
 1998. Márciusi ifjak elnevezésű országos honismereti vetélkedő a HSZ és az egyesületünk szervezésében
 2000. Felkelt a napunk című országos honismereti-művelődéstörténeti vetélkedő a HSZ és egyesületünk szervezésében
 2002. A tudás forrásai című országos honismereti-művelődéstörténeti vetélkedő a HSZ és egyesületünk szervezésében
 2003. Fedezzük fel Szegedet! Szeged palotái. Károlyi Attila, a szegedi piarista gimnázium tanára, egyesületünk tagja szervezésében
 2004. Fedezzük fel Szegedet! Bálint Sándor tiszteletére
 2004. Hős Rákóczi népe történelmi-művelődéstörténeti országos vetélkedő a HSZ és egyesületünk szervezésében
 2005. Fedezzük fel Szegedet! Szeged templomai és szakrális néprajza.
 2006. Fedezzük fel Szegedet! Szegedi irodalmi és történelmi emlékhelyek
 2007. Fedezzük fel Szegedet!
 2009- I. Csongrád megyei honismereti verseny általános iskolásoknak
 2014-2015. Az I. világháború emlékezete regionális vetélkedő középiskolásoknak
 2017-2018. A kiegyezés és a dualizmus kora Kárpát-medencei művelődéstörténeti vetélkedő középiskolásoknak
 2019. Kincses Kárpát-medence (Helyi értéktárak bemutatása) Kárpát-medencei verseny középiskolásoknak

Makra Zoltán Wordwall labirintussal megoldandó feladatot készített
Cím: Határainkon átnyúló, regionális és helyi honismereti versenyek, melyek egyesületünk szervezésével, társszervezésével valósultak meg

Középiskolások számára szervezett Kárpát-medencei versenysorozat címei:
1994-2019. Emese álma I-III., Márciusi ifjak, Felkelt a napunk, A tudás forrásai, Hős Rákóczi népe, Az I. vh. emlékezete, A kiegyezés és a dualizmus kora, Kincses Kárpát-medence

1990-2021. Ébredj fel! vetélkedősorozat

1995-2021. Mit láthattunk a múltban? vetélkedősorozat

Mely városokban szerveztek vetélkedősorozatot általános és középiskolásoknak?
1991-2010. Ismerd meg Szentest!

2021-2018. Mire emlékezünk vissza (Hódmezővásárhely)?

2003-2007. Fedezzük fel Szegedet! 2016-ban Návay Lajos történelmi emlékverseny Makón

Mely községek rendeztek helyi általános iskolásoknak honismereti vetélkedőt?
Mórahalom, Szentes, Csengele

Pusztamérges, Domaszék

Kiszombor, Csanádpalota, Dorozsma, Pitvaros

Melyik városban szerveznek 2009-től minden évben Csongrád megyei, majd Határokon átívelő honismereti-néprajzi vetélkedő általános iskolásoknak?

Szentes

Szeged

Csongrád

Milyen magyar nyelvvel kapcsolatos vetélkedők szervezésében, támogatásában vesz részt az egyesületünk?

Kazinczy-verseny megyei fordulója, Magyar nyelv napja tiszteletére szervezett regionális vetélkedő

Implom-verseny középiskolásoknak

Simonyi-verseny általános iskolásoknak, Édes anyanyelvünk verseny középiskolásoknak

A feladatokat kitalálta és a kérdéseket-válaszokat összeállította:

GERGELYNÉ BODÓ MÁRIA

EMLÉKTÁBLÁT AVATTAK SZEGED-KISKUNDOROZSMÁN A REDEMPTIO TISZTELETÉRE

2021. május 6-án Jászkunságban, többek között Dorozsmán is, a Redemptióra emlékeztek.

A Redemptió jelentős korszak volt Dorozsma történetében is, amikor összefogtak és megváltották bel- és külterületeiket, az autonómiájukat az ott lakók, és ez a település gazdasági fellendülését eredményezte.

A redemptio 276. évfordulóján emléktábla-avatással emlékeztek az eseményre Dorozsmán, 2021. május 6-án 11 órától Szeged, Negyvennyolcas u. 1. szám alatt.

Az emléktáblát az ősi dorozsmai dombon álló egyik legrégebbi épület homlokzatára helyezték, mely már 1850-ben gazdát cserélt. (Építése még korábbra tehető.) A ház építészeti kialakítását figyelembe véve talán így nézhetett ki egy korabeli redemptus ház is. Az épület azon az ősi dorozsmai dombon áll, ahol egykor a Durusma nemzetség, majd újratelepítés idején a mai Dorozsma község alapítói telepedtek le.

Avató beszédet mondott dr. Marjanucz László, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke, dr. Fodor Antal, önkormányzati képviselő és Deli Albin, a Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület elnöke.

Az emléktáblát dr. Marjanucz László, Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke és dr. Fodor Antal önkormányzati képviselő leplezték le. Koszorút helyezett el dr. Fodor Antal, önkormányzati képviselő, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület és a Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület.

Köszönet a tábla állíttatóinak: dr. Fodor Antal önkormányzati képviselő úrnak, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesületnek, a Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesületnek, a Deli családnak, akik lehetővé tették, hogy már Dorozsmán is megemlékezhetnek azokról a redemptusokról, akik egykor nagy árat fizettek településük autonómiájáért és fejlődéséért.

DELI ALBIN

ÚJABB EMLÉKTÁBLÁT ÁLLÍTOTT ÉS AVATOTT A CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLET

2021. június 4-e az Összetartozás napja. Ezen a napon emléktáblát avattak Szeged-Kiskundorozsmán Dorozsma alapítóinak tiszteletére.

A törökdúlás idején a mai Dorozsma területe elnéptelenedett és pusztaként jelölték. 1719-ben Orczy István Jászfényszaruból és Jászapátiból 23 jász családdal telepítette be ezt a területet. A 23 család kb. 120 fővel vette körbe ezt a dombot, ahol a mai templom áll. 1720-ban összeírást végeztek, és még akkor is e 23, Jászságból érkezett család neve szerepelt az összeírásban. E 23 család volt a mai Dorozsma közösség alapítója.

Az emléktáblára Sztríha Kálmán, Kiskundorozsma történetírójától vett idézeteket, és e 23 család nevét vésettük, hogy a hálás utókor tisztelettel emlékezzen elődeire, melyek utódai ma is közöttünk élnek.

Az emléktáblát 2021. június 4-én dr. Marjanucz László, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke és dr. Fodor Antal, önkormányzati képviselő úr leplezte le. Egy közös koszorút helyeztek el az emléktáblánál, melyen nemzeti színű szalag volt, és azon a jelenlévők neve. A koszorút a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület alelnöke, Károlyi Attila, a Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület elnöke, Deli Albin és a Dorozsmai Búzakalász Citerazenekear legfiatalabb tagja, Bakos – Vig Zente Áron helyezte el.

Az emléktáblát állíttatta: Dr. Fodor Antal önkormányzati képviselő, Csongrád Megyei Honismereti Egyesület, Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület, Deli Albin és családja – 2021

A program második részében a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület vetítéssel egybekötött könyvbemutatót tartott. A Dorozsmai Búzakalász Citerazenekear nyitásként Jászsági népdalcsokrot adott elő. A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület két új kiadványának bemutatóján Károlyi Attila, szerkesztő, bemutatta a 2020-ban megjelent Mese, történet, történelem című kiadványt. Dr. Marjanucz László, az egyesület elnöke bemutatta „A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület évkönyve 2019 - 2020” című kötetet.

A könyvbemutató után a kiváló munkáért járó Honismereti emlékérem új tulajdonosának, Bari Gyöngyinek a laudációja hangzott el.

A könyvbemutató után kezdetét vette a kötetlen, békés beszélgetés, a tájház és a nagygazdaházban lévő helytörténeti termek megtekintése.

DELI ALBIN

Pál Lászlóné aláírja a koszorú szalagját

Deli Albin

Az emléktábla avatói

Az avatók az emléktábla előtt

Gergelyné Bodó Mária bemutatja az egyesület új évkönyvét

Marjanucz László elnök Fári Irénével beszélget

Dr. Kasuba Róbert, Rigóné Szabó Erzsébet, Szüillőné Mária

Kocsis család Pitvarosról

*Linczer Jánosné évkönyvet árul,
Németh György vásárol*

HOMOKHÁTI MEGYEJÁRÁS II. 2021. JÚNIUS 26.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület Elnöksége 2019. szeptemberében döntött arról, hogy meg kell ismertetni tagságunkkal a megye településeinek értékeit, a „Helyi Értéktár” tartalmát. A 2012. évi XXX. törvény írta elő többek között, hogy a falvak, városok gyűjtsék össze, rendszerezzék értékeiket és mutassák be, hogy mit tartanak fontosnak, mit tartanak értékesnek, amit a lakosság részére bemutatnak. Megválasztották az Értéktár Bizottság tagjait, majd a helyi polgárookra támaszkodva összeállították az értékeik listáját.

Egyesületünk programjában 2020-ban és 2021-ben is olvasható volt, hogy megszervezzük az értékek megismerésére a megyejáró programjainkat, így került sor 2021-ben a „Homokháti megyejárás II.” tanulmányi kirándulásra. Célunk Mórahalom, Ásotthalom és Öttömös értékeinek megismerése.

A szervező munka januárban már elkezdődött, mely a pandémiás helyzet miatt nehézségekbe ütközött, és a tervezett időpontot is módosítani kellett. Nem jöhetett volna létre szándékunk a helyi értékek megismerésére az önkormányzati vezetők segítségével nélkül. Megismerhettük a vezetők hozzáállását, szeretetét településük iránt.

Megírtuk köszönő leveleinket az első számú vezetőknek, a polgármestereknek, melyben olvashatók a szervezésben és a program lebonyolításában résztvevő helyi emberek és lokálpatrióták nevei.

Mórahalom Önkormányzata

Nógrádi Zoltán Polgármester Úr!

6782 Mórahalom, Szentháromság tér 1. sz.

Tisztelt Polgármester Úr!

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesületünk „Homokháti Megyejáró II.” tanulmányutat szervezett, így látogatást tettünk az idén is, 2021. június 26-án Mórahalomra, úgy, mint ez 2020-ban is történt. Első állomásunk a Rétesház volt, ott a közel 40 fős csoportunkat a Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Községi Ház vezetője, Berta Gyuláné fogadta. Részletes tájékoztatást kaptunk a helyi értékekről, kézbe vehettük Mórahalom helyismereti kiadványait a település történetéről, jellegzetességeiről. Fontos számunkra is a helyi értékek és hagyományok ápolása, a nemzeti identitás megőrzése. Megtudtuk, hogy a rétes a sütemények királya, és csak nagyobb ünnepek alkalmával került az asztalra. Nekünk ünnep volt a Mórahalomra látogatás, ezért is kóstoltuk a „Rózsa rétes” helyi értéket, sikere hatalmas volt. Látogatást tettünk az Ezer Év Parkba, és a vezető, Fodor István bemutatta az épületben lévő kiállítást is. Az egyesületi

alapszabály szerint célunk a honismereti mozgalomban való tevékeny szerepvállalás, annak az önkéntes egyéni vagy csoportos közösségi tevékenységnek az elősegítése, amely a lakó- és a munkahely, a szülőföld, a szűkebb haza múltjának és jelenének, kultúrájának, néphagyományainak megismerése és tisztelete. Ennek a célnak tettünk eleget, amikor elhatároztuk, hogy a „Helyi értéktár” értékeit ismerjük meg. A szervezés során segítségünkre volt Stampf Mariann is, segítsége nélkül nem lett volna ilyen sikeres a látogatásunk.

Gratulálunk az önkormányzati munkához, a települési értékek elhivatott ápolásához! Szívesen várunk a múlt értékei iránt érdeklődő, elkötelezett helyi lakost tagjaink közé.

Köszönjük a szívélyes vendéglátást és tájékoztatást!

Szeged, 2021. június 30.

Tisztelettel:

Dr. Marjanucz László sk.

Csongrád Megyei Honismereti Egyesület Elnöke

Ásotthalom Nagyközség Önkormányzata

Toroczkai László Polgármester Úr!

6783 Ásotthalom, Szent István tér 1.

Tisztelt Polgármester Úr!

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesületünk „Homokháti Megyejáró II.” tanulmányutat szervezett, így látogatást tettünk Ásotthalmon 2021. június 26-án. A Homokhát bejárását 2020-ban már megkezdtük, eddig öt települést látogattunk meg.

A „Helyi értéktár” értékeinek a megismerése az elsődleges célunk. A látogatás megszervezésében Papp Renáta Alpolgármester volt a segítségünkre, ottlétünkkor az értékek megismertetésében Fackelmann István Alpolgármester és Bánhidly Zoltán pedagógus, a helytörténet ismerője volt segítségünkre. Munkájukat hálásan köszönjük!

Megismertük a HELYI ÉRTÉKTÁR kiadványt, és az abban foglalt értékek egy részét a természetben is megnézhattuk, a többi értékről kísérőink adtak részletes tájékoztatást.

Kóstolhattuk a Tóth Pincészet borait, ehettünk magalicazsíros kenyeret lila hagymával. A Gátsori Tanyamúzeum gyűjteményét láthattuk.

Tapasztaltuk, hogy a Rózsa Sándor Élményház egyedülálló látványosság a településen, amely méltó módon őrzi a legendás betyárvezér emlékét, visszaidézve a kor szellemét.

Láthattuk a Jézus Szíve Templomot és a Back-kápolnát.

Az egyesületi alapszabály szerint célunk a honismereti mozgalomban való tevékeny szerepvállalás, annak az önkéntes egyéni vagy csoportos közösségi

tevékenységnek az elősegítése, amely a lakó- és a munkahely, a szülőföld, a szűkebb haza múltjának és jelenének, kultúrájának, néphagyományainak megismerése és tisztelete. Ennek a célnak tettünk eleget, amikor elhatároztuk, hogy a „Helyi értéktár” értékeit ismerjük meg. Köszönjük, hogy fogadtak és kalauzoltak bennünket, és megígérhetjük, hogy jó hírért visszük az ott látottaknak. Sok természeti értéket az idő rövideje miatt nem sikerült megnézni, ezért szándékunk, hogy visszatérünk. Gratulálunk az önkormányzati munkához, a települési értékek elhivatott ápolásához! Szívesen várunk a falu múltja, értékei iránt elkötelezett helyi lakost tagjaink közé. Köszönjük a szívélyes vendéglátást és tájékoztatást!

Szeged, 2021. június 30.

Tisztelettel:

Dr. Marjanucz László sk.

Csongrád Megyei Honismereti Egyesület Elnöke

Öttömös Község Önkormányzata

Dr. Dobó István Polgármester Úr!

6784 Öttömös, Fő utca 12.

Tisztelt Polgármester Úr!

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület a „Homokháti megyejárás II.” program keretében látogatást tett 2021. június 26-án Öttömösön.

Az egyesületi alapszabály szerint célunk a honismereti mozgalomban való tevékeny szerepvállalás, annak az önkéntes egyéni vagy csoportos közösségi tevékenységnek az elősegítése, amely a lakó- és a munkahely, a szülőföld, a szűkebb haza múltjának és jelenének, kultúrájának, néphagyományainak megismerése és tisztelete. Ennek a célnak tettünk eleget, amikor elhatároztuk, hogy a „Helyi értéktár” értékeit ismerjük meg. A Helyi értéktárban lévő értékekkel ismerkedett meg a helyszínen a közel 40 fős csoport, így a spárgával, a Baromjárással, a Magyar László emlékparkkal, a Római Katolikus templommal. A Helyi értéktárban lévő értékekről az önkormányzat képviselője, Bánóczki József és a hivatal kapcsolattartási munkatársa, Sági Anita adott tájékoztatást. Spárgából készült ételeket kóstoltunk, melyeket Vargáné Dobó Jolán és csapata készített, meglátogattuk a Bálint vendégházat és megcsodáltuk a Bálint Zoltán által elejtett vadak trófeáit, majd megvendégelték bennünket egy vadpörkölttel. Felejthetetlen élményben volt részünk!

Egyesületünk vezetése olyan emberi és természeti, tárgyi értékeket tapasztalt Öttömösön, hogy méltónak tartja arra, hogy jó hírért vigye a világba, rendezvényeit, értékeit propagálja a lehetőségeinek megfelelően. Az elkövetkezendő időkben szeretne rendezvényeire ellátogatni, esetleg társszervezőként megjelenni.

Köszönünk mindent Polgármester Úrnak és a vendégüllátó öttömösi embe-
reknek! Gratulálunk az önkormányzati munkához, a települési értékek elhiva-
tott ápolásához! Szívesen várunk a falu múltja, értékei iránt elkötelezett helyi
lakosokat tagjaink közé. Köszönjük a szívélyes vendéglátást és tájékoztatást!

Szeged, 2021. június 30.

Tisztelettel:

Dr. Marjanucz László sk.

Csongrád Megyei Honismereti Egyesület Elnöke

GULÁCSINÉ SOMOGYI ILONA

*a „Homokháti megyejárás II.” program szervezője, egyesületi tag,
a Felügyelő Bizottság elnöke*

EZER ÉV PARKJA – MÓRAHALOM

A történelmünk, a kultúránk, az épített örökségeink, egyszerűen a múltunk értékeinek megőrzésére irányuló törekedés közös felelősségünk, mivel ezek által érthetjük meg a múltunkat, a jelenünket, és végső soron ezek által készíthetjük fel magunkat a jövő kérdőjelekkel terhelt kihívásaira. Eme gondolatiság jegyében, 2015-ben nyitotta meg kapuit a közel kéthektáros területen elfekvő kulturális intézmény, a korábbi megnevezésében csak Mini Hungary Park néven ismertté vált makett park. A létesítmény Mórahalom külterületén, a Mórakör domb körülnél épült fel, Szegedtől kb. 20 km-re fekszik. Tekintettel a település déli határszakaszhoz közel eső elhelyezkedésére, a határon túlról is könnyedén megközelíthető az év minden napján nyitva tartó makett park. 2017-ben a város önkormányzatának tulajdonába került az intézmény, amelytől kezdődően egy ténylegesen mindenre kiterjedő, s addig nem tapasztalt, minőségi fejlesztések – napjainkig ható és tartó – korszaka vette kezdetét a Park életében, amelyet összefoglalóan mérföldkőként jellemezhetünk. Az első lépések között a Park teljes arculatváltáson esett át: Így született meg az Ezer Év Parkja elnevezés, amely a magyar történelem s kultúra roppant gazdag ezer évére utal.

A szabadtéri kiállítóhely a történelmi Magyarország 48 építészeti szimbólumát foglalja magába, túlnyomó többségében 1:25-ös méretarányú makettek formájában. A Park fizikai kialakítása igyekszik a trianoni békediktátum előtti Magyarország területi kiterjedését bemutatni, így magába foglalja a Felvidék, Kárpátalja, Délvidék, Erdély és Burgenland egyes jeles épületeit is, természetesen azok földrajzilag megfelelő elhelyezésével egyetemben. Továbbá, az Ezer Év Parkja fizikai adottságainak elválaszthatatlan részét képezi a topográfiai szem-

pontból szintén pontos vízhálózati rendszer (Duna, Tisza, Dráva, Rába, Balaton és Fertő-tó) kiépítettsége. Nem utolsó sorban megemlítendő az az alapvetően nem közismert tény, hogy már maga a fogadóépület is egy élő „történelmi relikviának” tekinthető, mivel az 1920-as évek végén létrehozott domaszéki népiskola mintájára épült fel.

Az intézmény szolgáltatási kínálatának kidolgozottsága egyaránt magába foglalja a tradicionális (egyszerűbben: papír alapú) és a modern (azaz infokommunikációs), a gyermekeknek és külön a felnőtteknek kialakított, ténylegesen sokszínű múzeumpedagógiai eszköztárat. Kilenc különböző témakör mentén kerültek kidolgozásra az úgynevezett témavezető füzetek, amelyekhez minőségi kiegészítésként, korosztály szerint differenciálva, gyermek s felnőtt kvízek is elérhetők. Ezek az anyagok egyéb játékos tartalmi színesítéssel, digitalizált (idegenvezetés) formában is igényelhetők, amelyek kültéri – kölcsönözhető – tableteken érhetőek el. Továbbá, az Ezer Év Parkja alapvető szolgáltatásainak részét képezi a különféle csapatépítő foglalkozások és az iskolai táborok szervezése is, mely utóbbiak akár egyhetes periódusra is kiterjedhetnek. Különösen annak tükrében lehet ilyen hosszúra tervezni egy iskolás csoport látogatását, mivel igény esetén a város egyéb kulturális és turisztikai helyszíneinek kínálatából válogatva, komplett oktatási és kikapcsolódással fűszerezett csomag összeállítását is lehet kérvényezni a Park szakmai vezetőitől. Természetesen a nyomtatott és digitális formában is elérhető kilenc téma köré font, illetve a Park teljes makett állományát érintő ismeret együttes élő szakvezetés keretei között is átélhető. Ugyanakkor, a mindenkori látogatói igényekhez idomulva, gyakorlatilag bármilyen témában kérhető élményorientált szakvezetés, akár kisebb, tematikus jellegű, akár nagyobb léptékű egyaránt. Ennél a pontnál egy kifejezetten fontos pillérhez értünk el, amelyet a Park ars poeticájaként lehet jellemezni: Nem másról van szó, mint arról az elkötelezett küldetésstudatról, hogy a kultúrának, a felhasználható és alkalmazható tudásnak – a célcsoport szempontjából kortól, nemtől, képzettségtől függetlenül – mindig törekedni kell a megismerhetőségére és átadására.

Az Ezer Év Parkjának fogadóépületében egy önálló kiállítás is megtekinthető. A múzeumi szintér állandó s időszakos kiállítások berendezésére is alkalmas, amelynek kezdő installációját három szempont körvonalazta: 1., A kiállítási tárgyak a teljes nemzeti értékpiramist lefedik, más szavakkal, a települési értékektől a legmagasabb szintű magyar értékekig, a hungarikumokig terjedően minden szint legalább egy aspektusból képviselve van. 2., Az installáció részét képező tárgyak a Park makett állományához kapcsolódnak, ezáltal még inkább szélesíteni lehet az adott makettel kapcsolatos információk szemléltetését. 3., Nem utolsó sorban pedig, számos múzeumpedagógiai program és esemény kiegészítő eszközeként is bír a kiállítás.

Összességében kijelenthető, hogy a pár éves múltra visszatekintő intézmény életében 2017 második felétől – az önkormányzati tulajdonba kerüléstől – egy olyan minőségi előre lépés időszaka köszöntött be, amelynek hatására: A Park külső területe teljes, a belső részei részleges átalakításon, a 21. századi igényekre egyértelműen reagáló látogatóbarát és szolgáltatás-bővítő fejlesztéseken estek át a közelmúltban. A makett park további fejlesztései, múzeum-pedagógiai szolgáltatásai és a szakmai vezetők mélyen elkötelezett hozzáállása is egyaránt azt a célt szolgálják, hogy a makett park az ország kulturturisztikai térképének megkerülhetetlen állomásává váljon.

Az Ezer Év Parkjának két lelkes tartóoszlopa és formálója:

RÓZSA-TÓTH ADRIENN szakmai és intézményvezető

FODOR ISTVÁN szakmai vezető, múzeumpedagógus, történész és kurátor

SPÁRGAORSZÁG

2021 júniusában a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagjai Öttömösre látogattak. Az eredeti terv szerint a település legnagyobb rendezvénye, az immár 27 éves múltra visszatekintő spárgafesztivál lett volna az apropó, amit a pandémia miatt sajnos nem tudott megrendezni a falu.

A Szegedtől 40 kilométerre található település közel 700 fős lélekszámával Csongrád-Csanád megye legkisebb települései közé tartozik. A picinyke alföldi falu gyönyörű erdőségeivel közkedvelt kirándulóhellyé nőtte ki magát a kéktúra útvonal mentén. A természeti adottságok mellett egyéb látnivalók is várják az ide látogatókat.

Házigazdaként szerettünk volna egy kis betekintést engedni kulturális értékeinkbe, hagyományinkba, a helyi közösségünk életébe.

Első körben a spárgafesztivál hangulatát próbáltuk elhozni, Vargáné Dobó Jolánka és Bata Ferencné segítségével. Az általuk készített spárgából készült ételekkel várták a csoportot.

Öttömösön a spárgatermesztést László Mihály helybéli gazdálkodó kezdte el az 1950-as évek második felében. A település paraszti gazdálkodásában, az itt élők megélhetésének biztosításában a spárgatermesztés játszotta/játssza a legfontosabb szerepet. A Duna–Tisza közti hátság, s rajta Öttömös területe is, a Duna pleisztocén kori nagy hordalékkúpjának maradványa, így a homok anyakőzetten homoktalaj alakult ki. A spárga ezt a laza, kalcium-karbonát tartalmú talajt kedveli, mely tavasszal hamarabb felmelegszik, s így a növény korán fejlődésnek indul.

Azt nem lehet pontosan tudni, Európából vagy Ázsiából ered-e a spárga, de föltehetőleg már többszáz éve termelik és hasznosítják ezt az igen fontos élő növényt. Magyarországon, hasonlóan a többi európai országhoz, már a XV-XVI. Században ismerték, de a XX. század elejéig (*Asparagus officinalis*) csak főúri kertekben termelték. Tömeges elterjedése az 1920-as évekre tehető. A növény gumós gyökérzetéből minden tavasszal újrafakadnak a hajtások. Étkezésre ezeket használjuk. A spárga az egyik leghasznosabb növényünk, nyers leve vesetisztító, kimossa a homokot, a kisebb köveket, illetve azokat az anyagokat is, amelyeket a húсок fogyasztása közben lerakódó húgysavkö okoz. Semlegesíti azt a sok savas végterméket, ami az üdítő, az édesség, a fehérje és a keményítő fogyasztása következtében jut a vérünkbe. Tartalmaz káliumot, foszfort, nátriumot, káliumot, „A” vitamint, niancint, folsavat és „C” vitamint. Nyomelemekben – ón, szilícium, molibdén – is gazdag. Fogyasztása hatással van számos belső elválasztású mirigyre, így az agyalapi mirigyre, a mellékvesékre, a pajzses és a tobozmirigyre. Jótékony hatással van továbbá a szív működésére, a májra, a hasnyálmirigyre, a lépére, a tüdőre és a bőrre.

Sajnos a rengeteg jótékony hatása mellett hazánkban még mindig kevesen ismerik és fogyasztják ezt a zöldségféléket. Az évi hét-nyolcezer tonnás magyar spárgatermelés csupán tíz százaléka marad itthon, mivel nincs kultúrája a spárgafogyasztásnak.

A dél-alföldi településen 1994-ben rendezték az első spárgafesztivált - a spárgaidény lezárásaként. Mára a település legnagyobb rendezvényévé nőtte ki magát Ezen a napon az idelátogatók kiállítások, tudományos konferenciák, kulturális programok és gasztronómiai bemutatók közül válogathatnak. A legnépszerűbb program a rendezvényen a spárgakóstoló. Több tucat spárgából készült különlegességből kaphatnak ízelítőt ezen a napon.

A rendezvény egyik célja- a hagyományok ápolása mellett- a spárga megismertetése, népszerűsítése.

A legközkedveltebb receptjeink:

Spárgás pizza: tésztahoz: 40 dkg liszt, 2,5 dl tej, 1 teáskanál só, 1 evőkanál cukor, 5 evőkanál étolaj, 3 dkg élesztő. Elkészítés: az élesztőt felfuttatjuk a tejben a cukorral, majd a hozzávalókkal összegyúrjuk, fél órát kelesztjük. Spárgatöltelék: 15 dkg kis kockákra vágott sajt, 10 dkg sonkát kockázva, pirítva, 10 dkg túrót, 50 dkg tisztított, előfőzött (cukor, só, citromlé) lecsurgatott spárgát 1 kávéskanál sóval, kevés borssal összekeverjük. A pizza tésztát kinyújtjuk, kiszaggatjuk vagy feldaraboljuk, mint a derelyét. Megtöltjük kb. 1 evőkanál töltelékkel, összehajtogatjuk, széleit jól összenyomkodjuk. Bő, forró olajban kisütjük. (kb. 30 darab)

Spárgapuffancs: 5 db tojás, 1 pohár tejföl, 10 dkg reszelt sajt, kevés só, 1-1 marék liszt és zsemlemorzsa (nokedli tészta sűrűségűig lisztezzük és morzsáz-

zuk), 80 dkg előfőzött, lecsurgatott spárga. Elkészítés: a hozzávalókat összekeverjük, kanállal bő, forró olajba szaggatjuk, pirosra sütjük.

Spárgás finomsütemény: a tészta hozzávalói: 30 dkg liszt, 7 dkg margarin, 1 tojás, 10 dkg porcukor, 1 dkg szalalkáli, kevés tej. Krémhez: 5 evőkanál liszt, 5 dl tej, 20 dkg porcukor, 20 dkg vaj, 2 csomag vaníliás cukor, 1 tojás, 70 dkg előfőzött spárga. A megadott összetevőkből tésztát gyúrunk és három lapot sütünk. A cukrot a vajjal habosra keverjük, a többi hozzávalóból krémet főzünk. Ha kihűlt, összekeverjük a péppé turmixolt spárgával, majd ezzel a lapokat megtöltjük.

A másik fontos kulturális esemény a település életében a Magyar László Emléknap.

Öttömös olyan neves „szülöttet” is magáénak mondhat, mint Magyar László, híres Afrika-kutató, aki Magyar Imre, Öttömös valamikori birtokosának (törvénytelen) fia. Magyar László (Szombathely, 1818- Ponto do Cuio, 1864. november 9.) az elemi iskolát Dunaföldváron végezte, majd 1838-ban Pestre került. Egyetemet nem végzett, mert 1842-ben Fiuméba ment, ahol a tengerészeti iskolát elvégezve 1843-ban tengerészkadét lett, és egy osztrák postahajón eljutott Brazíliába. Különböző hajókon szolgálva bejárta a Karib-tengert. Főleg rabszolgaszállító hajókon szolgált Madagaszkártól a Kelet-indiai szigetekeken keresztül Havannáig. 1845-ben La Plata állam flottahadnagya lett a La Plata és Uruguay közti háborúban. Dél-Amerika belsejébe tervezett felfedező utat, melyhez a Magyar Tudós Társaságtól kért anyagi támogatást. Mivel ezt nem kapta meg, Dél-Amerika helyett Afrikát vette célba. 1848 decemberében Benguelában átvette a kalabári négerszultán, Trudodati Dalaber Almanzor flottájának főparancsnokságát. Innen került Biébe és lett lelkes Afrika-kutató, Livingstone tudományos vetélytársa a Kongó és Zambézi forrásvidékén. Kutatásai anyagát, útleírásait, az általa készített térképeket hazaküldte a Magyar Tudományos Akadémiának. Ezekből 1859-ben az Akadémia kiadásában jelent meg könyve, „Magyar László dél-afrikai utazásai 1849-57. években” címmel. 1858-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Erről az értesítést és könyve magyar kiadását, s 140 arany összegű honoráriumát a portugál tisztviselők hanyagsága miatt csak 1861 decemberében kapta kézhez. Magyar László nem fogadta el sem a portugál, sem az angol támogatást. Mindvégig hazájától remélte ügyének felkarolását, ami túl sokat késett. Az Akadémia csak 1868. október 5-én felolvasott leiratokból tudta meg, hogy Magyar László 1864. november 9-én Ponto do Cuióban meghalt. A hagyatéki anyag máig tisztázatlan körülmények között elégett. Így az Akadémia által remélt második és harmadik kötet és ezzel együtt sok hasznos feljegyzés odaveszett. Tudományos életművével jelentősen hozzájárult Afrika múltjának, kultúrájának és népeinek teljesebb megismeréséhez. Tiszteletére a község Emlékparkot alakított ki

a ruzsai út mentén található néhány fenyő által övezett területen (1994), ahová édesapját temették végrendeletének megfelelően.: „A holt tetemim Ötömösön az úgy nevezett és fenyő fákkal körülvett sír halmon egyszerűen temettesenek el, tetszésére hagyván gyermekeimnek fa vagy kő emléknek felállítását.” (Magyar Imre végrendelete. Kelt Szabadkán, 1870. március 6-án.) Azóta már a szabadkai temetőben nyugszanak a maradványok a későbbi leszármazottak kívánságának megfelelően. A híres Afrika-kutatóra minden év november elején emlékezik a település előadásokkal, kiállításokkal (tanulók rajzai, egyéb alkotásai). Évente más és más szegmensét járják körbe az előadók az életműnek. A 2012-es megemlékezésen például „Rabszolga- kereskedelem Magyar László szemével” címmel tartott előadást Dr. Szónokyné Dr. Ancsin Gabriella ny. egyetemi adjunktus.

A kulturális élet mellett természeti értékei is vannak a községnek, itt található Csongrád-Csanád megye legmagasabb pontja, a 127,8 méteres, az öttömösiek által csak Szerelem dombnak nevezett magaslat. Az odavezető úton homokba ültetett fenyőerdő közepén találjuk magunkat. A viszonylag dús aljnövényzet miatt még sincs az az érzésünk, hogy mesterséges környezetben járunk. Itt egy kopjafát állított a Csongrád Megyei Természetbarát Szövetség 2004. október 23-án. Kezdeményezője Módra Géza helyi lakos volt. A hely könnyen megközelíthető a kék négyzög, illetve a kék vonal turistajelzések segítségével. (Lásd: térkép) A helybeliek is szívesen adnak eligazítást, sőt lovas fogattal is be lehet járni a helyszínt. Ha valaki egy egész napot rá tud szánni a barangolásra, egy jókora körutat is tehet a kék négyzet - kék sáv (alföldi kéktúra) - kék háromszög útvonalon, mely főleg homoki legelők, nyílt homokpuszták, telepített erdők (főleg erdei és fekete fenyvesek, akácok és más lombos fák) mellett halad. Nagyobb méretű kultúrterületeket (gyümölcsösök, szőlő, spárgakultúra és szántók) is találunk az útvonal mentén. Ez egy 19 kilométeres túrát jelent, ami megállás nélküli sétatempóban 5 óra.

A másik látnivaló az 1981-ben épített geodéziai kilátótorony, ami a Bukor-hegyre épült. Ezekről a tornyokról annyit tudni, hogy a 70-es, 80-as években közel száz épült belőlük szerte az országban. Átmérőjük egységesen 3,5 m, egy szint magassága 4 méter, a mi tornyunk 28 m magas. Mindegyiken olvasható a következő felirat: „Felmászni tilos, életveszélyes!” Ennek ellenére ajtaja nyitva, fémlétrán lehet feljutni. Aki leküzdí tériszonyát, annak gyönyörű látványban lesz része, hisz az Alföldön ritkán lehet körbenézni a fák fölött. Ha délnyugat felé tekintünk, az öttömösi Baromjárás (természetvédelmi terület) láthatjuk, déli irányba pedig egészen a Felső-Ásotthalmi erdőig el lehet látni.

Öttömösön több kilátó is van. Ezek közül a leglátogatottabb a falu melletti erdőben található, 2015-ben, pályázati forrásból épült Erzsébet kilátó. A beton

talapzatra épült, négy emelet magas, fa építmény a mellette lévő játszótérrel, nagyon hamar közkedvelt pihenőhellyé vált.

A kilátás és a játék mellett, kialakított főzőhelyek, fedett kiülők, és mosdó várja a kilátogatókat.

A látnivalóknál meg kell említeni a római katolikus templomot¹. 1836-ban Szeged városa Öttömöst elcseréli Újszegedért a Kamaránál. Először Szeged-Alsóközpont filiája, majd 1936-ban megszervezik a lelkészséget. A templom a vallásalap, a vármegye főispánja és a csanádi püspökség anyagi támogatásából 1937-ben épült. Berendezését a hívek adományaiból teremtették elő.

Zádori Ferenc kiskundorozsmai igazgató Szent Teréz szobrot adományozott állvánnyal együtt. Az áldoztató rácsot és padjait Bozó Gyula iparművész készítette. Dr. Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök 1937. október 17-én szentelte föl Kisboldogasszony tiszteletére. Búcsúnapja szeptember 8-a. A templom falán helyezték el a második világháború áldozatainak emléktábláját. (1990)

A település másik büszkesége² a maga nemében egyedülálló, úgynevezett Négyeshatári Millenniumi Emlékoszlop- Együttes, amelyet négy település, Balotaszállás, Öttömös, Pusztamérges és Ruzsa határainak találkozási pontján, egy történelmi emlékhelyen állítottak fel 2000-ben. Itt folytatott ásatásokat Móra Ferenc 1905-ben. Jelkép a négy egyforma, honfoglalás kori motívumokkal és a települések címerével díszített kopjafa, jelképezi a történelmi folyamatosságot és az itt élők – a legnehezebb körülmények között is – feltétlen élni akarását, emléket állítva múltnak, s jövőnek egyaránt. A négy kopjafa mára szimbólummá vált, immár nem a falvakat elválasztó, hanem a múltat s a jövőt összekötő közös pont.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület látogatásakor minden látnivalót nem tudtunk megmutatni az idő rövideje miatt, de mindenképpen meg kell említeni a következőket.

Fontosnak tartjuk, hogy új értékeket is létrehozzunk. Ezért nagy öröm, hogy településünkön működik az ÖT-MÉhKAs Mézeskalács Készítő és Forgalmazó Start Szociális Szövetkezet, melynek munkatársai immár 10 éves tapasztalattal készítik mézeskalácsaikat.

A művészi értékekkel bíró, teljesen egyedi tervezésű ajándéktárgyak egy adott alkalomhoz igazodnak mind formában, mind pedig színvilágban.

Az Öttömösre látogatók akár a készítés munkafolyamatába is betekinhetnek, esetleg ki is próbálhatják azt.

1 Öttömös - A település földje és népe Szerk.: Juhász Antal

2 Forrás: 'Öttömös Turisztikai értékei és lehetőségei' - Készítette: Király Edit, 2012

A szövetkezet 2021 decemberében elnyerte hazánk egyik neves díját, miszerint a jövőben már Hazai Termékként kerülhetnek forgalomba az általuk minden mozzanatában kézzel készített és díszített apró csodák.

A program a Bálint vendégháznál zárult, ahol egy finom vacsora várta vendégeinket. A vendégház a Baromjárás szélén található³. A Baromjárás a típusos ősi homoki legelők tekintélyes maradványa. A buckás területen mélyebb fekvésű nádasok, szikesedő pusztai foltok és homokpuszta-gyepek egyaránt előfordulnak. A Baromjárás Natura 2000 védelem alatt áll, ami reményt nyújt értékeinek fennmaradására. A pusztát idegen fajokból is álló telepített erdősávok tagolják, illetve keretezik. Jellemzője a buckaközök egykori vízgazdagsága. Ez annak az üledékföldtani sajátosságnak köszönhető, hogy a futóhomok borítás itt már csak felszíni és egyre szakadozottabb, az alatta települt pleisztocén-végi lösz pedig viszonylag jobb vízzárást biztosít. A botanikailag legértékesebb része a terület egyharmadát kitevő homokbuckás rész. A buckaközökben az agárkosbort, a hátakon a homoki bakszakállt, a báránypirosítót és a homoki kikericsot csodálhatjuk meg. Rovarfaunája is gazdag.

Sajnos csak ízelítőt tudtunk adni településünk sokoldalúságából. Reméljük, hogy kedvet csináltunk ahhoz, hogy a közeljövőben minél többen részesei legyenek ennek a csodának.

KRABÓTNÉ TANÁCS ANITA, VARGÁNÉ DOBÓ JOLÁN, SÁPI ANITA

Mórahalmon a településről hallottunk

3 Forrás: 'Öttömös Turisztikai értékei és lehetőségei' - Készítette: Király Edit, 2012

Mórahalmon Fodor Istvánnal néztük meg a kiállítást

Mórahalom, Ezer Év Parkja

Ásotthalom templomában Fackelmann István köszönt bennünket

Ásotthalmon a Rózsa Sándor Élményház előtt

...és bent

Gátsori Tanyamúzeum

Megnéztük a Gátsori Tanyamúzeum helyiségeit

Ásotthalmon a Tóth Pincészetben

Back Kápolna, Ásotthalom

A kápolnában

Öttömösön Vargáné Dobó Jolán, Sápi Anita és Bánóczki József fogadott bennünket

Öttömösön spárgás ételeket kóstolhattunk

Az öttömösi templomban

Az öttömösi Bálint Vendégházban

SZAKKÖRVEZETŐK 34. ANYANYELVI TÁBORA SZEGED, 2021. JÚLIUS 3-8.

Az Anyanyelvápolók Szövetségének szegedi csoportja a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület támogatásával rendezte meg az anyanyelvi szakkörök vezetőinek Kárpát-medencei továbbképző táborát 2021. július 3-tól 8-ig. A szegedi szakkörvezető tanárok 3. alkalommal vállalkoztak a tábor megszervezésére: az első 1988-ban, a második 2011-ben volt, a harmadik pedig 2020-ról halasztódott az idei nyárra. A körülmények, a járvány okozta bizonytalanság miatt ez sem volt egyszerű, de az összefogás, az erőfeszítés meghozta a kívánt eredményt, a rendezvény sikeres, gördülékeny, színvonalas volt.

A résztvevők az ország különböző vidékeiről és Erdélyből érkeztek, többségében tanárok voltak, de óvodapedagógusok is jöttek Szegedre. A szállást a Janikovszky Kollégium biztosította, az előadásoknak a Dugonics téri Katolikus Ház adott helyet.

A szakmai program előadásainak egy részét neves szegedi nyelvészek – Prof. Dr. Nagy János, Prof. Dr. Forgács Tamás, Dr. Schirm Anita – tartották, de a résztvevők meghallgathatták Dr. Kováts Dániel nyugalmazott főiskolai tanár gondolatait, találkozhattak Nyiri Péter irodalomtörténésszel, a széphalmi Magyar Nyelv Múzeumának igazgatójával és Juhász Judittal, az Anyanyelvápolók Szövetségének elnökével is.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület vezetősége külön köszöntötte Dr. Kováts Dánielt, aki 18 évig Szegeden élt, és az anyanyelvhez kapcsolódó tevékenysége mellett fontos szerepet vállalt az egyesület munkájában is. A baráti beszélgetés alkalmat adott a múltbeli emlékek felidezésére, szóba kerültek azok az utóbbi időben megjelent könyvek, kiadványok, amelyek szerkesztője, írója Kováts Dániel, valamint a jövőre vonatkozó elképzelések, tervek is.

A szakmai programok mellett Szeged és a környék kulturális értékeivel, hagyományaival is megismerkedtek a pedagógusok. Így például Dr. Bárkányi Ildikó a szegedi papucsról tartott előadást, Marton Árpád a város nevezetességeinek bemutatásával, irodalmi emlékeinek felidezésével nyűgözte le a hallgatóságot, Deli Albin és családja Dorozsmán fogadta a táborozókat, és a környék ő-zó nyelvjárásának ízeletése sem hiányozhatott a palettáról.

A továbbképző táborokban szokás egynapos kirándulást szervezni, ez alkalommal Szabadka lett az úti cél. A gazdag program része volt többek között a Városháza és a könyvritkaságokat bemutató könyvtár megtekintése, a Kosztolányi-emlékhelyek felkeresése. A zsinagóga is tetszett a résztvevőknek, de amikor meglátták később a szegedit, annak szépsége háttérbe szorította a szabadkai élményt.

A táborban töltött esték anyanyelvi játékokkal, képzőművészethez, irodalomhoz kapcsolódó programokkal, régi táborig emlékek felidezésével, beszélgetéssel teltek. Ebben az évben lenne 100 éves Deme László professzor, 90 éves

Wacha Imre tanár úr (mindketten meghatározói voltak munkásságukkal az anyanyelvápoló mozgalomnak, anyanyelvi versenyeknek), előadással, kiállítással emlékeztünk rájuk.

A résztvevők egyöntetű véleménye, hogy sikerült szakmailag tartalmas továbbképzést megvalósítani, és egyben gazdag programmal bemutatni Szeged és a környék kulturális értékeit, múltját, jelenét.

NÉMETHNÉ BALÁZS KATALIN

ORSZÁGOS HONISMERETI AKADEÉMIA DEBRECEN, 2021

A XLVIII. Országos Honismereti Akadémia 2020-ban lett volna megtartva, de a koronavírus járvány miatt 2021-ben került megrendezésre.

A téma:

Trianon 100+1

Szétszakítva is egységben

A rendezvény 2021. július 4-én, vasárnap este a Honismereti Esttel vette kezdetét a Debreceni Református Kollégium Konviktusában. Ez az esemény 18 órakor kezdődött.

Először *Debreczeni–Droppán Béla történész, szakmuzeológus, levéltáros, a Honismereti Szövetség elnöke* köszöntötte a megjelenteket.

Majd a házigazda szervezet nevében *Dr. Szendrei Ákos történész, a Hajdú–Bihar Megyei Honismereti Egyesület elnöke* üdvözölte a résztvevőket.

Ezután a vacsora következett, amely hajdúsági marhapörkölt volt galuskával és savanyú uborkával.

Az est további részében köszöntöttük *Bartha Évát, a Honismereti Szövetség örökös titkárát* 80. születésnapja alkalmából egy nagyon szép virágcsokorral. Ő pedig minket egy gyönyörű és finom feketeerdő tortával vendégelt meg.

21 órakor került sor a tombolahúzásra, amelyet mint 2007 óta mindig, most is Bóta Piroska szervezett meg. Nagyon sok értékes nyeremény volt, sokan nyertek a szelvényeikkel különböző ajándékokat. Én is segédkeztem a tombolatárgyak kihúzásánál.

Az első nap, 2021. július 5-én a Református Kollégium Oratóriumába igyekeztünk. Ott került sor 9 órakor a 48. Országos Honismereti Akadémia ünnepélyes megnyitására.

Az elnökségben többek között helyet foglalt *Dr. Varga Judit igazságügyi miniszter, a rendezvény fővédnöke*, aki először köszöntötte a résztvevőket. Őt követte *Dr. Papp László, Debrecen Megyei Jogú Város polgármestere, a rendezvény védnöke*. A továbbiakban *Dr. Baráth Béla Leventének, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem rektorának* a köszöntőjét hallgattuk. Ezt követően *Dr. Szendrei Ákosnak, a megyei honismereti egyesület elnökének* a köszöntője következett.

A továbbiakban *Debreczeni-Droppán Bélának, a Honismereti Szövetség elnökének* a nyitó beszédére került sor. Ezután a hagyományos, 1972 óta minden akadémiának meglévő saját, hímzett szalagjának ünnepélyes felkötése következett a vándorbotra, most Hajdú-Bihar megyéé.

Egyperces néma felállással emlékeztünk a nyíregyházi akadémia (2019) óta eltávozott tagjainkra.

A program további részében a kitüntetések és díjak átadására került sor.

Csongrád–Csanád megyéből Honismereti Munkáért emlékérmeket Bari Gyöngyi és Endrész Erzsébet kapott. *Honismereti Emléklapot* vehettek át a megyéből: *dr. Fári Irén, Felletár Zsolt, Katkóné Bagi Éva, Krämmer Erika, Németh György, a Tápai Honismereti Kör, Tószegi Gyula és dr. Tóth István*.

Ezután szünet következett.

A nyitó előadást *Dr. Ablonczy Balázs történész (MTA TI)* tartotta, „Mi lett volna, ha...? Trianon okai és a kontrafaktuális történetírás” címmel.

Nagyon tartalmas, érdekes előadás volt.

A délután folyamán faültetésre került sor a Bem téren, és a város nevezetességeinek megtekintésére szakmai vezetéssel. Egy belvárosi séta során tekintették meg a résztvevők a fő nevezetességeket.

Este 19 órakor került sor az ünnepélyes fogadásra a polgármesteri hivatal udvarán. A résztvevőket *Puskás István, a város kulturális területért felelős alpolgármestere és Debreczeni–Droppán Béla, országos elnök* köszöntötte.

Nagyon sok finomság és innivaló volt az állófogadáson, kellemes környezetben.

Július 6-án, kedden délelőtt 9 órakor folytatódott a konferencia a plenáris üléssel. Az előadásokat a református kollégium dísztermében tartották meg. A levezető elnök *Debreczeni-Droppán Béla* volt. Először *Dr. Ivánfi Miklós történész (ELTE-BTK)* tartott előadást „*A trianoni szerződésről, tények és tévhitek*” címmel. Részletesen beszélt magáról a békediktátumról. Ezt követte *Dr. Ujvári Gábor történész, a VERITAS Történetkutató intézet vezetőjének* előadása, aki Trianon és a magyar felsőoktatás kapcsolatáról beszélt. Nagyon megrendítő volt hallani a kulturális veszteségeinkről.

A továbbiakban *Dr. Majdán János történész, a PTE docense* a vasúthálózat helyzetéről tartott előadást. Kiemelte a vasút terén szerzett veszteségein-

ket. Kis szünet után *Dr. Glant Tibor történész (DE)* beszélt Trianon amerikai visszhangjáról. Ezt a témát 1920-tól napjainkig vizsgálta, vizsgálja. Őt követte *Dr. Barta Róbert történész (DE-BTK-TI)* aki „*Trianon visszhangjáról a brit közéletben*” tartott előadást. *Carlile Aylmer Macartney* akadémikus politikai pályáját mutatta be, aki az 1920-as években bécsi brit konzul volt. Az előadások után kerekasztal beszélgetésre került sor, ez újdonság volt az eddigi akadémiák történetében. A moderátor *Dr. Török Péter (DE)* volt. A Debreceni Egyetemről *Dr. Papp Klára egyetemi tanár*, *Dr. Miru György docens* és *Dr. Püski Levente egyetemi tanár* vett részt. A téma pedig „*A történelmi Magyarország katasztrófájának előjelei*” volt. A hallgatóság is bekapcsolódhatott a beszélgetésbe. Ez is új elem volt a kerekasztalhoz kapcsolódóan. Először *Dr. Szinku Mihály* orvos szólott hozzá. Utána *Pintér István történész* tett fel kérdéseket a témával kapcsolatban. Szintén új elem volt, hogy úgy fogalmazta meg hozzászólását, amellyel ki akar lépni a „*merjünk kicsik lenni*” politikájából, Trianon után 100 + 1 évvel.

Délután a levezető elnök *Dr. Papp Klára* volt. A program *Dr. Takács Tibor tudományos kutató (ÁBTL)* előadásával folytatódott. Az előadás címe: „*A frontokon és a frontok mögött. A Tanácsállam területvédelme és fegyveres harcai 1919-ben.*” Majd *Dr. Róbert Péter történész*, nyugalmazott egyetemi docens (ELTE-BTK) következett, aki a zsidóság helyzetéről beszélt a Trianonban elcsatolt területeken. A zsidóság életkörülményeiről és a számarányáról is beszélt.

A következő előadó témája „*Az alföldi vonzáskörzetek és piacközpontok átalakulása volt.*” Ismertette az éghajlat és a csapadék meghatározó szerepét, valamint az éghajlat és a gabonaárindex közötti összefüggést. Ezután szünet következett. A délután 2. részében *Dr. Simon Attila történészt (Selye János Egyetem, Fórum Kisebbségkutató Intézet)* hallgattuk meg. Témája volt: „*Trianon a Felvidéken. Történetek Gömörből és Nógrádból.*” Érdekes eseteket mesélt ezekről a területekről. Ezután *Dr. Szilágyi Ferenc geográfus, dékán (Partiumi Keresztény Egyetem)* előadása következett. A címe: „*Trianon partiumi következményei.*” Ebben a Partium történetét mutatta be.

2021. július 7-én szerdán a plenáris ülés ismét 9 órakor kezdődött. A levezető elnök *Dr. Szendrei Ákos* volt.

Ennek a délelőttinek a témája volt: „*Trianon hatása a településekre*”

Elsőként *Szikla Gergő főlevéltáros, igazgatóhelyettes (Magyar Nemzeti Levéltár)* mutatta be az I. világháborús emlékműveket Csonka–Bihar vármegyében.

Előadásában ismertette és részletesen beszélt a hősi emlékművek fajtáiról.

A továbbiakban *Dr. Fleisz János történész, egyetemi magántanár (PTE, Nagyvárad Állami Egyetem)* beszélt Nagyvárad átalakulásáról 1919- 1940 között. Nagyon sok statisztikai adattal szemléltette az adott témát.

Bagdi László történész-muzeológus (Bihari Múzeum) következett az előadók sorában. Az előadásának címe: „Menekültkérdés Berettyóújfaluban a Nagy Háború után”. Az egykori bihari megyeszékhely történéseit ismertette.

Ezután rövid szünet következett. A délelőtt 2. része *Dr. Pusztai Gábor docens (DE)* előadásával indult. A gyermekvonatokról beszélt, valamint arról, hogyan menekítették ki a gyermekeket a trianoni Magyarországról Hollandiába. A hallgatóság átfogó képet kaphatott erről a témáról.

A következőkben *Dr. Kulcsár Beáta történész (ELTE-BTK)* előadását hallgattuk meg. A címe: „Trianon és utódállamokbeli magyarok kivándorlása Kanadába” volt. Ez egy nagyon fontos jelenség volt Trianon után.

Végül *Perczel Olivér levéltáros (Budapest Főváros Levéltára)* a bihari román megszállás magyarországi emlékeit mutatta be. Felhívta a figyelmet többek között a korabeli dokumentumok fontosságára.

A délutáni program 15 órától a szekcióülésekkel folytatódott három témában, három helyszínen.

1. Csonka – vármegyéék 1920 után: vezette: *Bagdi László*

2. A trianoni menekültek hatása a helyi közösségekre: vezette: *Dr. Heilauf Zsuzsanna történész-muzeológus, levéltáros (Tomory Lajos Múzeum)*

3. A határon túli magyarság helyi közösségei és szerveződése Trianont követően: vezette: *Dr. Fleisz János*

Mi az első szekcióban vettünk részt. Itt is, mint a másik két helyszínen vezető előadás is volt, amelyhez hozzá lehetett szólni. Aktív részvétel és jó hozzászólások jellemezték ezt a szekciót. Többek között *Pintér István történész* is hozzászólott a témához.

Július 9-én, szokás szerint az akadémia csütörtöki napján került sor a tanulmányutakra.

Mint a legtöbbször, most is 3 útvonalból lehetett választani.

A szokásos módon, autóbusszal mentünk.

Az 1. útvonal: *Debrecen – Bihar – Siter – Szentimre – Szentjob – Berettyóújfalu – Debrecen*

A 2. útvonal: *Debrecen - Nagyvárad - Berettyóújfalu - Debrecen*

A 3. útvonal: *Debrecen – Berettyóújfalu – Biharugra – Geszt – Méhkerék – Nagyszalonta – Berettyóújfalu – Debrecen*

Mi a második útvonalat választottuk és Nagyváradra mentünk. A kísérőnk és idegenvezetőnk *Dr. Szendrei Ákos, egyesületi elnök* volt.

A megérkezésünk után egy hosszú sétát tettünk a történelmi Bihar vármegye székhelyén, Szent László városában.

A séta során nagyon sok szép palotát, templomot csodáltunk meg. Láttuk többek között az Ady Endre Emlékmúzeumot, amelyet 1955-ben hoztak létre. Jelentős alkotás volt a Holnaposok szoborcsoportja, amely bronzból készült és

2012 októberében avatták fel. Négy tagot ábrázol: Ady Endrét, Emőd Tamást, Dutka Ákost és Juhász Gyulát, amint egy asztalnál ülnek. A kompozíció érdekessége, hogy van egy üres szék, oda bárki leülhet és lefotóztathatja magát. A sétánk során a Nagyvárad Állami Színház (Szigligeti Színház) épületéhez érkeztünk, amely eklektikus stílusban épült és 1900. október 15-én nyílt meg. A színház mellett található a Grand Hotel Astoria (Astoria Szálló, közismert magyar nevén az EMKE Szálló, itt volt előtte a híres EMKE Kávézó. – (Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület, Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) Ady Endre itt a kávézóban sok időt töltött, ahol megismerte Lédát (Brüll Adélt).

Ezek után a városháza épületét csodáltuk meg, amely 1902-1903 között épült. A továbbiakban a Fő térre, az egykori Szent László térre sétáltunk. Ma románul az Egyesülés terének hívják. Itt látható I. Ferdinánd román király lovaszobra.

Nagyon tetszett a közelben lévő Fekete Sas Palota is, amelyet 1907-1909 között építettek. A fekete sast ábrázoló színes, ólmozott ablaküveg a város jelképe lett.

Ezután bementünk a közelben lévő görög-keleti templomba. A Körös-parti sétányt is láttuk.

Ezek után buszra szálltunk és utunkat a Szent László Székesegyházhoz vetjük. Először a kanonok sor épületeit tekintettük meg, majd bementünk a székesegyházba. Ez egy hatalmas, monumentális épület. Ezen a helyszínen utolsóként a Püspöki Palotát látogattuk meg. Csodálatos épület ez is, most éppen felújítás alatt állt, de már lényegében elkészült és oda be tudtunk menni.

Végül a várat tekintettük meg. Nagyon szépen felújították, amelyre 2009 és 2015 között került sor. A vármúzeum kiállításait néztük meg. Utána a csapat a várban lévő étteremben hűsítette magát a nagy melegben, miután *Pintér István, ifj. történész* felderítette a terepet.

A kirándulás után közös vacsorára került sor Berettyóújfaluban. A helyi zeneiskola tagjai és a helyi múzeum néptáncosai adtak rövid műsort.

A zárónapon 2021. július 9-én, pénteken is 9 órakor kezdődött a rendezvény. A levezető elnök *Dr. Rémiás Tibor, a Honismereti Szövetség alelnöke, a nyíregyházi Jósza András Múzeum igazgatója* volt. Először a szekcióvezetők beszámolóját hallgattuk meg. Mind a három helyen nagyon tartalmas munka folyt. Ezt követően egy nagyon érdekes kerekasztal beszélgetésre került sor. A téma: *„Trianon hatása a magyarországi és a határon túli református közéletre és intézményekre”* címmel. Ez alkalomból a moderátor *Dr. Szendrei Ákos* volt. A résztvevők: *Dr. Baráth Béla Levente, a DRHE rektora, egyetemi tanár, Forró László lelkészi főjegyző, a Királyhágómelléki Református Egyházkerulettől, valamint Dr. Szabadi István levéltárigazgató, a Tiszántúli Református Egyházke-*

rület *Leváltárától*. Ennek a programnak a végén a „*Reformátusok és Trianon*” című filmet tekintettük meg. Ezek után került sor az *Országos Honismereti Akadémia (OHA)* vándorbotjának átvételére, amelyet a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület elnöke, Márkusné Vörös Hajnalka vett át. Egyúttal meghívta a résztvevőket a 2022-ben Veszprémben megrendezésre kerülő 49. Országos Honismereti Akadémiára.

Végül *Debreczeni-Droppán Béla*, honismereti szövetségi elnök értékelése következett az egyhetes rendezvényről.

Ezen az Akadémián is nagyon jól éreztük magunkat. Remek vendéglátásban részesültünk. Nagy köszönet illeti a szervezőket.

PINTÉRNÉ SZUROVE CZ IRÉN EGYESÜLETI TAG

A BIHARI ÚTVONALRÓL

Az Országos Honismereti Akadémia TRIANON 100+1 SZÉTSZAKÍTVÁ ÉS EGYSÉGBEN témában szervezett országos konferenciát 2021. július 5-9-ig.

A XLVIII. Országos Honismereti Akadémia Debrecenben megtartott országos rendezvénye részeként 2021. július 8-án a honismeretet szeretők tanulmányúton vettek részt Romániában, a Partiumban. A Honismereti Akadémia szervezői három útvonalon indítottak tanulmányutat a TRIANON következőben elszakadt területekre, településekre. Az első útvonal hat települést érintett. / Bihar, Hegyközkovácsi, Siter, Hegyközszentimre, Szentjób, Szalárd/ A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagjai közül 6 fő vett részt ezen az úton. A helyi értékek bemutatója, illetve a fő koordinátori feladatot ellátó református egyházi vezető Forró László lelkészi főjegyző, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspök-helyettese volt. Természetesen a helyi lelkészek, papok, hívók közreműködése is elengedhetetlen volt.

A 43 fős csoport az Ártádon történő határátlépéskor, dokumentumai mellett, oltási igazolványt és maszkot vitt magával a, szerencsére csökkenő, pandémias helyzetre tekintettel, felkészülve a romániai szabályok betartására.

Első állomásunk **Bihar** község volt, Nagyváradtól 12 km-re északra, a Kös-mő-patak jobb partján fekszik. Történelmi régiója Partium. Községközpont szerepet tölt be, magyar nemzetiségű lakosainak száma 80 %. Jelentős műemléke a Földvár, amit részben körbejártunk. A nyolc hold területű földvárnak jelentős maradványai vannak. Egy korábbi, megsemmisült bronzkori erősség

helyén, valószínűleg a magyar államalapítás időszakában, a 10-11. század fordulóján épült, téglalap alaprajzú, föld-fa konstrukciós vár, melynek falai ma is 15 m szélességben, 9-12 méter magasan állnak. A falakon kívül széles árok húzódik körbe. Eredeti kapuja DNY felől nyílt.

A Szent István által alapított Bihar vármegye központjának számító vár egyben a bihari főesperes székhelye is volt. A 11. században az országban a mindenkori király után legfontosabbnak számító méltóság, a herceg (dux) székhelye is Biharon volt. Szent László király a megyeközpontot a közeli Váradra helyezte át, ezzel Bihar jelentősége egyre inkább csökkenni kezdett. 1068-ban és 1091-ben úzok, kunok ill. besenyők dúlták fel a települést, de várát később helyreállították. A 12-13. században az addigra nyilván avult állapotba jutott sáncok tetejére kőfalat húztak. A tatárjárás után hadi jelentőségét elvesztette. 1704-ben II. Rákóczi Ferenc fejedelem táborozott itt, csapatai élén. Ekkor a sáncon 2 további „bejáratot” is nyitottak. Ma már Bihar község tulajdonában van, így elindulhat a terület rendbetétele, mely igen fontos, hogy a történelmi hagyományok iránt érdeklődők létéről tudjanak és megismerhessék. 2021. augusztusában a várban a turulmadár szobrát újra visszaállítják, mely a korábbi időszakban megsemmisült. Látogatásunk alkalmával részletes információt kaptunk, és felmászhattunk a vár falaira a rekkenő hőségben, 35 fokban. Felejthetetlen élmény volt.

Következő település, amire ellátogattunk, **Hegyközkovácsi** volt. Bihar megyében, Nagyváradtól északkeletre fekvő, Bihar községhez tartozó település. Régi település, melyet még I. István korában az államszervezés idején alapítottak. A falu a békésiek faluja, 1900-1910 között békési parasztemberek vettek itt földeket és műveltették, később pedig családjaikkal ide is költöztek. A faluban több emlékmű van. A világháborúban elesettek emlékműve és a kommunizmus által eltiport falu, Mezőfalva emlékére állított emlékmű, amely a templomkertben van. A művelődési ház előtt található a Szilágyi Sámuel debreceni püspök emlékére állított mellszobor. Szilágyi Sámuel a kovácsi birtokáról irányította a debreceni püspökséget. A kovácsi templomban volt eltemetve. A templomban prédikált legátusként Csokonai Vitéz Mihály, amit egy emléktábla őriz a templomban. A falut és a templomot Forró László lelkész főjegyző mutatta be, aki a templom lelkésze is, majd megvendégtelt bennünket a lelkészi házban.

A következő település **Siter** volt, amit meglátogattunk. Nagyváradtól 21 km-re fekszik, Hegyközcsonkától 6 km-re északra található. Történelmi régiója Partium. Siter a Réz-hegységhez nyugatról csatlakozó Hegyköz dombvidék nyugati lábánál, az Alföld keleti szélén, a Kansza patak mellett fekszik. A 2002-2004-ben végzett kutatások nyomán körvonalazódott a templom sajátosan ala-

kuló építéstörténete, s egyúttal a több alkalommal feltárt, de mindannyiszor visszameszelt falképeinek szondázó vizsgálata nyomán rendkívül kvalitásos és ikonográfiai szempontból is ritka és sajátos részletei (Szt. Móric, a szegény Lázár történetének részletei, Szt. Mihály) kerültek részben ismét napfényre. Ezzel kibontakozni kezdett az alföldi régió egyik legjelentősebbnek ígérkező középkori falképegyüttese. Az épületkutatás nyomán egyértelművé vált az is, hogy az álló épület középkori részénél két 13. századi építési fázissal számolhatunk, az Árpád-kori falakba ülőfülkék mélyedtek, keskeny, rézsús béléttű ablakaik félkörívesen záródtak, előkerült egy, a fal vastagságában kialakított lépcső illetve a karzatok maradványai. A padlócsere alkalmával végzett régészeti kutatások egy, még korábbi templom alapjait is azonosították. A felújított, restaurált templomot a helyi lelkész mutatta be, nagy örömeire szolgált, hogy ilyen népes magyarországi honismeretet, helytörténetet szerető csoport kereste fel a középkori templomot, ami ritkaság.

Ellátogattunk **Hegyközszentimrére**. Az érmelléki hegyek alatt, a Berettyó folyó jobb partján, Szentjobbtól nyugatra fekvő település. Történelmi régiója Partium. A hagyomány szerint Szent Imre, a falu névadója a környező erdőben vesztette életét 1031. szeptember 2-án vadászbalesetben. A többségében magyarul lakta településen 2018-ban avatták fel a Millenniumi Szent Imre Emlékkápolnát és Kilátót, amit az Országos Honismereti Konferencia egyik programjaként megnéztünk. A falu fölötti hegyen a kis falu magyarsága, nemzeti összefogásból egy körkápolnát építtetett – 16 méter magas toronnyal. Mecsetre és minaretre is hasonlít, de ők ragaszkodnak az Árpád-kori körtemplom és kilátó gondolatához. A körtemplom falait egyetlen kőműves rakta, mert az álmoskönyvek szerint, ha nem egy ember építi a falat, az meglátszik. A kápolnát és tornyot 2018-ban adták át. A megmaradás egyik záloga az összefogás. 12 Szentimre településsel vették fel a kapcsolatot, és rendszeresen találkoznak. A Kápolna rendkívül érdekes, impozáns épület, ami több funkciót is betölt. Ravalozóként is működik és kiállítási térként is szolgál. Több tárlatot is rendeztek már benne, tematikus kiállítások is voltak. Ott tartózkodásunkkor sajnos nem volt kiállítás. Magasan van, temető veszi körbe, ahol igen érdekes és régi fejfákat is láthattunk.

Úr Zsigmond borászatában jártunk Hegyközszentimrén ahol bort is kóstoltunk. Korszerű pincészet, finom borok, gépesített szőlőtermesztés és -feldolgozás a jellemzője.

Borpincék is vannak igen nagy mennyiségben a hegyoldalban. A település lakói már a XVIII. századtól kezdődően foglalkoztak szőlőtermesztéssel és borkészítéssel, ezt a tényt igazolja a gárdonyi domb oldalában ásott számos pince is, melyek a környék legjobb borait őrzik. A legnagyobb pince az Úr család tu-

lajdona, a család 50 hektár területen természet szőlőt. Borkínálatukban a Fehér leányka, Király leányka, Muscat-ottonel, Merlot, és Pinot noir található. Hét üzletben értékesítik a boraikat Bihar megyében.

Ellátogattunk **Szentjobb** faluba. A település Nagyváradtól 40 km-re északkeletre a Berettyó jobb partján fekszik. Történelmi régiója Partium. Szentjobb nevét Szent István király kézereklyéjéről, a Szent Jobbról kapta. Az első magyar király leválasztott jobb karját Mercurius, a székesfehérvári királyi bazilika örkanonoka vitte az akkor Beregisnek nevezett településre 1061 körül, minden bizonnyal azért, hogy az ereklyét megóvja az akkortájt kitört pogánylázadásoktól. I. István székesfehérvári sírjának a király szentté avatása kapcsán történt 1083-as felnyitása után Szent László királynak tudomására jutott, hogy a jobb kezét hol őrzik. Ekkor elzarándokolt a faluba, amelynek a Szentjobb nevet adta. A trianoni békeszerződésig Bihar vármegye Székelyhidi járásához tartozott. A középkor folyamán a bencés, később pálos apátságban őrizték Szent István király épen megmaradt jobbját, egyik legjelentősebb nemzeti ereklyét. A templom 1736 után épült. A község plébánosa mutatta be a templomot és beszélt a település történetéről.

Utunk végén **Szalárd** községbe látogattunk. Nagyváradtól 24 km-re északkeletre, a Berettyó bal partján fekszik. Történelmi régiója Partium. Az Érmellék és a Rézalja találkozásánál fekvő Szalárd református temploma –mely eredetileg obszerváns kolostortemplomnak épült – a gótikus műemlékekben szegény Bihar megyének a XV. századi formáját talán leghívebben őrző épülete. A református templom története, létezésének első másfél századában, szorosan összefügg a Csáki család történetével. A Csákiak Zsigmond király uralkodása alatt a jelentős hatalommal rendelkező arisztokrata családok közé emelkedtek, Biharban Adorjánvár központtal nagy kiterjedésű uradalmat szerveztek. Az 1395-ben adományul nyert adorzáni uradalom legjelentősebb helysége Szalárd volt, mely már a 14. századi oklevelekben mezővárosként szerepel. A mezővárosi fejlődés körülményei közt törvényszerű volt, hogy Csáki Miklós, több vármegye főispánja, a kunok bírása, a későbbi erdélyi vajda, birtokközpontjában koldulórendi kolostort alapítson a Boldogságos Szűz Mária tiszteletére. Csáki, aki temesi ispánként jól ismerte a ferencesek délvidéki működését, őket bízta meg, hogy a „birtokain elszórtan élő félhitű, eretnek, illetve pogány” alattvalók közt ígét hirdessenek. A fiatal lelkész nagy lelkesedéssel beszélt a református templomról, örült, hogy népes csoportunk oda látogatott. Szalárd nagy település, községközpont, 50 %-ban magyarlakta.

A Partiumban tett látogatásunk után este csatlakoztunk a szintén tanulmányúton résztvevő csoportokkal Berettyóújfaluban, ahol közös vacsorával

zártunk az élményekkel teli napot. Köszönjük, hogy ott lehettünk. A községről adatok a Wikipédián és egyéb internetes oldalakon olvashatók, melyekből részleteket tettem jelen beszámolómba.

GULÁCSINÉ SOMOGYI ILONA, EGYESÜLETI TAG

DOROZSMÁN EMLÉKTÁBLÁT KAPOTT KOSSUTH LAJOS

2021. július 23-án Kossuth Lajos tiszteletére emléktáblát avattak Dorozsmán.

1849. július második felében a magyar hadsereg védsáncot árkolt Dorozsma körül, és az összpontosított magyar hadsereg Guyon tábornok vezénylete alatt 10-12 napig táborozott itt. Helyileg ez Dorozsma keleti részen, az akkori „újváros” helyén és a kettőshatár táján volt. A törzskar ez idő alatt Dorozsmán magánházban volt elszállásolva. Kossuth Lajos három napig a Jerney-féle házban lakott. Guyon tábornok pedig mindaddig, míg a magyar hadsereg Dorozsmán tartózkodott, szintén a Jerney-féle házban lakott. Zádory Károly dorozsmai jegyző tollából eredő történelmi adat birtokában határozta el az emléktábla felavatói, hogy Kossuth Lajos tiszteletére emléktáblát emelnek Dorozsmán azon a helyen, ahol egykor a szabadságharc vezérei néhány napot töltöttek.

Az emléktáblát állíttatta:

Dr. Fodor Antal önkormányzati képviselő,

Csongrád Megyei Honismereti Egyesület,

Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület,

Miklós Sándor és családja,

Deli Albin és családja.

Az emléktábla szövegének történelmi hitelességét a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke, dr. Marjanucz László ellenőrizte. Az emléktábla szövegének helyesírását a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület titkára, Gergelyné Bodó Mária végezte. Az emléktáblán Kossuth Lajos bronzból készült portréja Ambrus Imre törökbecsei szobrász alkotása, melyet ajándékba készített Dorozsmának. (Csak az anyag, öntés és a cizellálás költségét számolták fel.)

Az emléktábla avató műsora, 2021. július 23-án (péntek) 17 órakor kezdődött a Dorozsmai Tájház udvarában. A gyülekezés helyszínén, Szeged-Kiskundorozsma, Negyvennyolcas u. 1., Dorozsmai Tájházban a megszokott kedvességgel és vendéglátással fogadták az avatásra érkezőket, akik a tájház udvarában, az orgonafa árnyékában elhelyezett székeken foglaltak helyet. Az avatóműsor egy részét ebben a környezetben tartották meg. Deli Albin, a Dorozsmai Hagyományörző és Kulturális Egyesület elnöke köszöntötte az avató közönséget. Külön köszöntötte az emléktábla-állíttatókat és a jelenlévők közt Németh János versmondót, a Szegedi Alkotó Kör tagját, Kiss Attila Andort, a Hazám, hazám díjas, Aranykoszorús énekművészt, a Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar tagjait, Kossuth Tivadar festőművészt és barátait, akik Szatymazról érkeztek és mindenkit, aki jelenlétével megtisztelte az emléktábla avató műsorát. Avatóbeszédet dr. Marjanucz László, Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke mondott, melyben ismertette Kossuth Lajos és a magyar hadsereg Dorozsma és Szeged közötti tartózkodásának idejét és helyszínét.

Az avató műsor további részét az avatás helyszínén, a Negyvennyolcas u. 5. sz. ingatlan előtt folytatták. A Himnuszt a Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar játszotta, és közösen énekeltük. Ady Endre: Kossuth halálának évfordulóján c. versét Németh János versművész adta elő. Ünnepi beszédet dr. Fodor Antal, Szeged-Kiskundorozsma településrészi képviselő mondott, melyben elhangzott, hogy az utcát, ahol az emléktáblát felavatjuk, korábban Kossuth Lajosról nevezték el. Ma Dorozsmán semmilyen intézmény vagy közterület nem viseli Kossuth nevét, ezért is van különös jelentősége az emléktábla-emelésnek. Kiemelte, hogy a mai napon Dorozsma is felzárkózott azon települések sorába, amelyek a szabadságharc nagy vezéréről emléket állítottak. Kossuth Lajos tiszteletére elhelyezett emléktábla értéket és új irányt adhat a helyi kulturális eseményeknek is. Megköszönte az állíttatóknak, hogy ez megvalósult és Imre Ambrus szobrásznak az értékes alkotását, melyet ez alkalomra Dorozsmának ajándékba készített. Majd Kossuth- és katonai dalokat játszott és énekelt a Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar (tagjai: Deli Julianna, Víg Ágota, Bakos-Vig Hanna, Deli Alen, Deli Alex, Bakos – Vig Zente Áron, Kiss László Zsolt). Az emléktáblát dr. Marjanucz László, Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke és dr. Fodor Antal, a településrészi képviselője leplezték le. A tisztelet ko-

szorúját a minden jelenlévő nevében Gergelyné Bodó Mária, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület titkára és Deli Alex, a Dorozsmai Hagyományörző és Kulturális Egyesület tagja helyezték el. Az avatást megtisztelő résztvevők a nemzeti szalagra írták a nevüket, melyet a koszorúra tűztek. Az emléktábla-avatást az eseményhez méltó előadással, Hazám, hazám, Erkel Ferenc Bánk bán című operájának leghíresebb áriájával zárták. Előadta: Kiss Attila Andor, Hazám, hazám díjas aranykoszorús énekművész.

Köszönet az emléktábla-állítatóknak és a programban résztvevőknek, a Szélmalom Vendéglőnek, mint a rendezvény támogatójának, Szurdi Bence hangtechnikusnak és mindenkinek, aki jelenlétével megtisztelte az emléktábla-avatást.

Az emléktábla-állítatók, támogatók, a programban szereplő fellépők az avatás után vacsorával egybekötött baráti beszélgetést tartottak a nagygazdaház Helytörténei és Kulturális Szalon részében.

DELI ALBIN

Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar

A XXV. ORSZÁGOS IFJÚSÁGI HONISMERETI AKADEMIÁN JÁRTUNK KALOTASZENTKIRÁLYON 2021. AUGUSZTUS 9-15. KÖZÖTT

A Honismereti Szövetség 25. alkalommal, tehát jubileumi Országos Honismereti Akadémiát rendezett. Rendhagyó módon Erdélyben, Kalotaszeged. Témája és címe: Kincses Kárpát-medence – A magyarság hagyományos értékei.

Ezt az akadémiát 2020-ban szeretne volna megrendezni a Honismereti Szövetség, azonban a pandémia miatt 2021-ben került erre sor. Eredetileg azok a középiskolás, megyei győztes fiatalok vehettek volna részt rajta, akik a Kincses Kárpát-medence, értéktárakat bemutató verseny győztesei lettek 2020-ban. Közülük azonban többen elballagtak vagy végzősök lettek már, így maguk helyett iskolatársaik jöhettek a versenygyőzteseken kívül.

80 diák és 21 kísérő vehetett részt e nagyszabású rendezvényen. Fő szervezők Debreczeni-Droppán Béla, a Honismereti Szövetség elnöke, és Pusztai Linda, kolozsvári-kalotaszentkirályi honismerő volt.

Csongrád-Csanád megyét, és a Csongrád Megyei Honismereti Egyesületet a versenygyőztesek, a Szegedi Szakképzési Centrum Déri Miksa Műszaki Technikum diákjai képviselték: Bancsov Alex, Horváth Endre, Nagy Noé, Medgyesi Kevin, Vágfalvi Marcell, Szabó Tamás, Tóth Roland, Tar Ferenc. Felkészítő tanárunk Gergelyné Bodó Mária volt.

Az első esti ismerkedési estét Gál András vezette. az ünnepélyes megnyitóra augusztus 10-én délelőtt került sor. A nyitó előadást V. Németh Zsolt miniszteri biztos, a konferencia fővédnöke tartotta Kincses Kárpát-medence – A Magyar Értéktár címmel. A hét folyamán még két felnőtt előadót hallgathattunk meg, Tötszegi Teklát, az Erdélyi Néprajzi Múzeum igazgató-helyettesét, aki a kalotaszegi magyar népművészetről szólt, valamint Pozsonyi Ferenc akadémikust, aki a kopjafákról beszélt. Az ifjúsági akadémián alapvetően diákok adják elő ppt-vel színesített előadásukat. Igazán színesek voltak az előadások, hiszen a diákok lakhelyük települési értéktárát mutatták be. A szegedi diákok Szent-Györgyi Albert munkásságát méltatták, ami nemcsak a szegedi, és megyei, hanem a nemzeti értéktárnak is része.

Az előadásokon kívül fontos cél volt, hogy a diákok (és kísérőik) megismerhessék a konferencia szűkebb és tágabb helyszínét, vidékét. Ezért az első napon délután falunézó sétára indult a népes csapat, megismerve Kalotaszentkirályt. Az Árpád-kori, ma már református erődtemplomot, az óvodában az Ady-kiállítás, és ismerkedtünk a helyi népviselettel is. Ezt este egy sikeres táncbázis követte.

Másnap, 11-én Kalotaszeg felszegei részének falvaiba (Körösfő, Magyargyerőmonostor és Magyarvalkó) és fővárosába (Bánffyhunjad) kirándultunk el és csodáltuk meg templomaikat. Magyargyerőmonostorban megnézhattuk Debreczeni Márton házát, amely ma már múzeumként őrzi egykori gazdája emlékét. Külön élmény volt az, hogy a Honismereti Szövetség elnökének ősei földjére léphettünk. Délután a Havasrekettyei vízeséshez mentünk, amit örömmel másztak meg a fiatalok. A tartalmas napot este népi mesterségek bemutatása, majd kézműves-foglalkozások zárták (fafaragás, varrás, boglyázás).

Másnap a helyi uszoda fakultatív látogatása után népdalokat tanultunk. Somfai Tiborné Elvira néni bár betegsége miatt nem lehetett jelen, de videóra felvett éneklését többször visszanezve tanultunk meg több magyar népdalt, hogy azokat az esti tábortűznél elénekeljük. A korreferátumok után egy Kincskereső című kvízzjáték következett, melynek során a diákok Kalotaszentkirályra vonatkozóan kaptak feladatokat (részben a már korábban elhangzottak alapján).

A pénteki program Kolozsvár belvárosának megismerésével telt el. Mátyás-szobor, Mátyás szülőháza, az ötszázézer fős egyetemi város pezsgése, Farkas utcai református templom, Házsongárdi temető, amelyben fogynak a magyar sírok száma, parkok és még sok-sok látnivaló mélyítette történelmi tudásunkat.

Szombaton aztán sok-sok kiselőadás következett, majd késő délután a konferencia szakmai zárása is, melynek során a résztvevők a jövő évi ifjúsági akadémia témáját is meghatározták: nyelvjárások.

Hazafelé a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület által delegált diákok a következőket fogalmazták meg az akadémiáról: Okos diákokkal ismerkedhettek meg, nyomasztó volt a Házsongárdi temető, érdekesek voltak számunkra az erődtemplomok falai, tetszett a kézműveskedés, megjegyeztük Ady kalotaszentkirályi kötődését. A reggelik finomak voltak, érdekes volt a csorba leves, igazán jó volt a szállás.

Köszönjük, hogy részesei lehettünk ennek a nagyszerű rendezvénynek, és külön köszönetet mondunk Debreczeni-Droppán Bélának és Pusztai Lindának, az akadémia fő szervezőinek.

GERGELYNÉ BODÓ MÁRIA

V. Németh Zsolt, a konferencia fővédnöke

A szegedi csapat

*Debreczeni-Droppán Béla,
a Honismereti Szövetség elnöke*

Debreczeni Márton emléktáblája előtt

Pusztai Linda, kalotaszegi tábor szervező

A táborozók Mátyás király szülőháza előtt

Tóth Roland előadása

SZOBROT AVATTUNK VÁROSRÉSZÜNK ALAPÍTÓJÁNAK: KECSKÉS ISTVÁNNAK

Történelmi pillanatok részesei lehettek a megjelentek 2021. augusztus 14-én délután városrészünk alapítójának szoboravató ünnepségén.

A szobor állítását Nógrádi Tibor önkormányzati képviselő kezdeményezte Kollár József, a Kecskési Művelődési Ház igazgatója, Dr. Csorba Ágnes, a Kecskési CIKÉR Egyesület elnöke és személyem együttműködésével. Anyagilag támogatták: a kezdeményező képviselő és a jelenlegi képviselő, Dr. Simon-Fiala Donát a képviselői alapjukból, valamint a Kecskési CIKÉR Egyesület a Nemzeti Együttműködési Alap pályázatból.

Kecskés István mellsobrát Bánvölgyi László szobrászművész készítette.

Az eseményre Kecskés István születésének 140., a telep létrejöttének 93. évfordulója alkalmából került sor.

Kecskés István születésének 140. évfordulójára (2020. december 11.) több programmal is készült a Kecskési Művelődési Ház, de a pandémia miatt eltolódott a rendezvény 2021-re: a telep alapítójának életét és munkásságát bemutató kiállítás (anyagát összeállította Markos Gyöngyi) júniusban valósult meg. A Hadtörténeli Múzeumból származó dokumentumok még egyetlen korábbi helytörténeli tárlat anyagát sem képezték, s megismerhető lett belőle Kecskés

István katonai pályafutása és az első világháborúban szerzett sebesülésének körülményei. A tárlatról ízelítőt kaphattak a Kárász utca kulturális sétányának látogatói is. Emléksétát is szervezett a művelődési ház közössége Monostori András idegenvezető kalauzolásával. A kiállítás és az emlékséta is elérhető az intézmény közösségi oldalán és YouTube-csatornáján.

A 15 tablóból álló kiállítás része lett a szoboravató ünnepségnek is: a kerítésre helyezett táblák vezették a tisztelgőket az ünnepség helyszínéhez: a közösségi térhez. A szobrot Botka László polgármester avatta föl. Köszöntőjében méltatta Kecskés Istvánnak a hadirokkantak érdekében kifejtett tevékenységét, valamint városrészünk létrejöttében és az élet megindulásában végzett áldozatos munkáját. Beszédében kifejtette, hogy Szeged titka az összetartó, szolidáris közösségekben rejlik, amihez kitartó munka párosul. Kecskés István munkássága és a róla elnevezett városrész fejlődése jó példa erre.

A szobrot Dr. Botka László polgármester, Dr. Csorba Ágnes, a kecskési CIKÉR Egyesület elnöke leplezte le, a szalagot Kecskés István unokája, Dr. Kecskés László oldotta el. Leleplezés után Csorba Ágnes a Kecskési CIKÉR Egyesület elnöke is elismeréssel adózott beszédében Kecskés István munkássága előtt, valamint méltatta Bánvölgyi László, a szobor alkotójának munkásságát. A család nevében Dr. Kecskés László mondott köszönetet, aki emlékeztetett rá: az esetleges következmények miatt még családon belül sem volt ildomos beszélni a nagyapáról. Kecskés László azt is elmondta, ha nagyapja most lenézne, akkor örömmel látná, hogy 4 unokája, 17 dédunokája, 28 ükunokája és 6 szépunokája fejezi ki a tiszteletét.

A szobrot a közösség nevében Dr. Simon-Fiala Donát önkormányzati képviselő a következő szavakkal vette át: „Bármikor rátekintenek erre a szoborra, járja át büszkeség a szívüket, és újra és újra idézzék fel magukban Kecskés István emlékét és munkásságát”.

Monostori András és barátai ünnepi műsora után a város, a család, a HONSZ és más szervezetek képviselői helyezték el koszorúikat.

A mindenki számára emlékezetes szoboravató ünnepséget a Kecskési Művelődési Ház szakalkalmazottja, Sidló Kitti szervezte és vezette le.

Ünnepségünket a város vezetésének több tagja, Kecskés István leszármazottjai, a telep lakossága és más érdeklődők is nagy számban megtisztelték jelenlétükkel. Különösen örömmel tölt el, hogy egyesületünk több tagja részt vett városrészünk nagy ünnepén. Közülük Kovácsné Faltin Erzsébet hosszú facebook-bejegyzésben ismertette, Deli Albin videóra vette az ünnepi eseményt (megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=5aAyaU1XJ9o>), melyek teljessé tehetik a terjedelmében szűkre szabott beszámolómat.

SZOBORAVATÁS DOROZSMÁN

2021. szeptember 3-án az emberek ünnepelni jöttek össze a dorozsmai szélmalom árnyékában! Dankó Pista nótaköltő cigányprímást jöttek ünnepelni, akinek tiszteletére életnagyságú szobrot avattak annál a szélmalomnál, amelyet nótáiban is megénekelt.

A „Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom” kezdetű Pap Zoltán verset Dankó Pista zenésítette meg. Dankó szerzeményével, szívhez szóló dallamával örök életet öntött belé. Önálló életre kelt és a zene szárnyán szállt, szállt és a mai napig száll. Ezzel a nótával Dorozsmát kiemelte, és ország világ előtt ismertté tette.

Mint ahogy 110 évvel ezelőtt, a szegedi szobrot is anyagárban készítette el Margó Ede szobrász úgy, ahogy most a dorozsmai Dankó Pista szobrot is a barátság, Szeged-Kiskundorozsma és Dankó Pista iránti tisztelet jegyében, kedvező áron készítette el Ambrus Imre szobrász, akinek ez volt a második alkotása Dorozsmán. (Kossuth Lajos bronz domborművet ajándékban készítette, csak az anyagár lett kifizetve júliusban.)

A szobrász a Dankó Pista szobrot Dorozsmán készítette, hogy a településhez kötődjön. Lépésről lépésre építette fel a szobrot. Dankó Pistáról készült fotó alapján mintázta meg a nótakirályt. Dankó Pistának nemcsak egyszerű képmása ez a szobor, hanem benne van az a hangulat és pillanatnyi mozdulat, amikor a szélmalom mellett barna árnyék vetődik az arcára, és ő szikár ujjával a hegedűjén kitapogatja a „Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom” dallamát. A szobor az egykori malomház udvarából a szélmalomba vezető út mentén lett felállítva. Révedező tekintettel néz a malom felé, miközben várja, hogy vihar támadjon és beinduljon a dorozsmai szélmalom. Még az őszi szellő játszik a faleveleken, búsan nézi a felvégi házak felett elsuhanó darumadarakat. Az ég csillagaitól a dombon nyíló virágokig már az övé itt az egész világ. Mint halhatatlan őserő. Dankó Pista csodálatos zengő fája e magyar földnek. Ez a zengő fa Dankó Pista szívéből sarjadt elő. Ezért a szobor mellkasában a szíve tájékán egy kapszulában azoknak az adományozóknak a neve van beépítve, akiknek köszönhetően létrejött Dorozsmán a Dankó Pista szobor. A szobrász a nótakirályt hegedűvel örökíti meg. A hegedűt és a vonót fémből készítette. Így szeretné megóvni az alkotást a rongálástól, mivel köztudott, hogy egykor a szegedi Dankó Pista szoborról előszeretettel törték le a hegedű nyakát. Dorozsma büszke lehet a Dankó-szoborra, hiszen amíg Dankónak az a szerzeménye elhangzik a nép ajkán és bejárja a világot, hogy ”Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom”, addig Dorozsma népszerűsége élni fog, és ezt Dankó Pistának köszönhetjük. A szobor a szélmalommal együtt hihetetlen szimbiózisban van. Úgy tartoznak egymáshoz, mint az érem egyik oldala a másikhoz.

Dankó Pista jelentőségére és életművére még a talapzat is utal. Egykor ezt a részt, ahol a szobrot felavatták, Daruhalomnak nevezték, ahol a jó búza termett és a pipacsok virágoztak. Dankó Pista és általában a cigányok a szabadságot szeretik, ezért a Dankó Pista szobrot is piros rózsával körbeültetett virágzó domb veszi körül. A nótáiban gyakran szerepelt a piros rózsza. A háttérben lévő gyönyörű fák ágain akár pacsirták és a csalogányok is dalolhatnak. A Dankó Pista szobor szinte beleolvad a természetbe. Ezek az összhatások olyan dicsfényt borítanak a szoborra, ami természetközelivé teszi a nagy nótakirályt. Ez a legjobb hely a nóta, vers és a szerelem születésének.

Dankó Pistáról Ady Endre és Juhász Gyula is írt verset. Pósa Lajos költő több versét Dankó Pista zenésítette meg. Gárdonyi könyvet is írt róla. A híres cigányprímás életéből 1940-ben mozifilm készült, melyben Jávor Pál alakította a címszerepet. A Magyar Rádió nótákat és operettet sugárzó adóját 2012-től Dankó Rádiónak hívják. A MÁV a Nyugati pályaudvar és Szeged között közlekedő járatának adta a Dankó Pista Intercity nevet. Szegeden és a Józsefvárosban is utca viseli a nevét. Díjat neveztek el róla. Bort is árulnak Dankó névvel. Szatymazon Művelődési Házat neveztek el róla, de az országban terek és más intézmények is viselik a nevét. 2021-től a dorozsmai életnagyságú szobor is a nótakirály emlékének adózik.

Dorozsmán ritkán múlik el olyan zenés rendezvény, ahol ne csendülne fel a „Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom”, ez a legnépiesebb nóta. A népzene- és a magyarnóta- kedvelők nagyon kedvelik a nótaköltő e szerzeményét és mondják is, hogy ez „Dorozsma település himnusza”, a szélmalom pedig a szimbóluma. Dankó Pista ezzel a szerzeményével Dorozsmát kiemelte más települések közül, és a világ minden táján élő magyar nótakedvelők körében ismertté tette. Ez motiválta Dorozsma közösségét, hogy Dankó Pistának szobrot állítsanak, annak a szélmalomnak az árnyékában, melyet nótáiban is megénekelte és népszerűsített. Dorozsmán az elődök nagy tiszteletben tartották Dankó Pista emlékét. Tudták, hogy e településnek ország világ előtti népszerűségét neki és szerzeményének is köszönhetik.

Dorozsmán egykor citerazenekart neveztek el Dankó Pistáról, de napjainkra már Dorozsmán semmi nem viseli a nótaköltő nevét és emléke is a feledés homályába merült. Dankó Pista több országban is megfordult és most, Szeged után 110 évvel, Dorozsma is szobrot állított tiszteletére. Európában ez lett a második Dankó Pista életnagyságú szobor, melyet a közösség részére állítottak.

Ünnepi felavatását 2021. szeptember 3-án gazdag kulturális, zenés és szórakoztató programmal koronázta meg a hálás utókor. Dorozsmán több forgalmas helyen lévő üzletben, (élelmiszerboltban, kenyérboltban és a fodrász szalon kirakatában) a Dorozsmai Tájház és más internetes portálon, illetve a Délmagyarország napilapban is hirdették a programot.

2021. szeptember 3-án, pénteken 13 órakor már sorban érkeztek a vendégek Szegedről, Hódmezővásárhelyről, Szatymazról, Apátfalváról és persze legtöb-
ben Dorozsmáról. A lombos fák alatt 300 főre biztosítottak ülőhelyet, valamint
a téren lévő padok is a vendégek kényelmét biztosították. A szélmalom előtti
tér hamar megtelt Dankó Pista szoboravató közönséggel. A Dorozsmai Hagyo-
mányörző és Kulturális Egyesülettől megszokott kedves gesztussal a vendégeket
ásványvízzel, pogácsával, a felnőtteket pedig egy kupica "Ó hazai"-val kínálták.
A szoboravatást több Szeged Megyei Jogú Város képviselője is megtisztelte.

Program:

14 óra után felcsendült a Himnusz. Kiss Attila Andor, a Dankó Rádió kü-
lön díjasa énekelte az avatóközönséggel. A műsorvezető, Kürti Niki köszöntötte
a vendégeket. Szélpál Szilveszter, a Szegedi Nemzeti Színház operaénekesé elé-
nekelte a „Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom” kezdetű Dankó
Pista szerzeményt, mellyel ország-világ előtt kiemelte Dorozsmát. Dr. Fodor
Antal önkormányzati képviselő úr avatóbeszédében kiemelte a szobor ötletét
és megvalósítását, valamint a szobrász munkáját méltatta.

Németh János versmondó Ady Endre: Dankó című versét mondta el. Dr.
Marjanucz László, a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület elnöke, Dr. Fo-
dor Antal, dr. Binszki József és Tóth Péter önkormányzati képviselő urak lep-
lezték le Dankó Pista nótaköltő életnagyságú szobrát. A szobrot átfogó nemzeti
szalagot Ambrus Imre szobrásznak adták át tisztelettel.

A felavatott Dankó Pista szobor előtt elsőként a Báder Béla cigányzenekar
prímása adta elő tisztelettel a hegedűjátékát. A rendezvény egyik legmeghatóbb
pillanata az volt, amikor Kecskés Sándor, a zenekar prímása tisztelettel meg-
állt a Dankó Pistát ábrázoló szobor előtt, miközben a hegedűjén neki játszva,
megható dallamokkal töltötte meg az avatóközönség szívét. Az egykori Szeged
kiváló prímása, Dankó Pista nézett le napjaink Szegedjének legjobb cigánypr-
ímására, Kecskés Sándorra. Két szegedi cigányprímás találkozása volt ez. A
megható látványtól a szemekben könnycseppek jelentek meg. A zenekar tagjai
Dankó-szerzeményeket adtak elő, miközben Kiss Attila Andor, a Dankó Rádió
kiváló énekesé énekel az avató közönségnek. Ezután az Öreghegyi Bodza Cite-
razenekar népdalcsokrot adott elő.

Emléklapok átadásával folytatódott a műsor. A támogatók részére dr. Fodor
Antal önkormányzati képviselő úr és Deli Albin, a Dorozsmai Hagyományörző
és Kulturális Egyesület elnöke névre szóló emléklapokat adtak át.

A műsor folytatásában Németh János Vörösmarty Mihály: A vén cigány c.
versét szavalta, és Balla Miklós „A dorozsmai szélmalom” című verset mondta
el mély átérzéssel.

A Szegedi Dankó Pista Nótakórus Nyugdíjas Egyesület a szoboravatásra
készült műsorszámát adta elő. Pappné Mészáros Ágnes Dankó Pista életéről

olvasott fel rövid történeteket. Bárdos István és neje citerán Dankó nótákat, a Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar népdalcsokkrot adott elő, Csóti Kálmáné zenei kíséret nélkül magyar nótákat énekelt. A Dorozsmai Búzakalász Citerazenekar, az Öreghegyi Bodza Citerazenekar és a Bárdos házaspár közösen adták elő a Nem fúj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom kezdetű Dankó Pista szerzeményt. Kis Attila Andor a Dankó Rádió különdíjasa hazafias dalokat énekelt.

A szoboravató program második részében a közös vacsora, tűzszonglőrök és utcabál szerepelt. Az avató közönség a szélmalom háta mögötti részen felállított rendezvénysátorhoz vonult át, ahol A program további része 18 órától 24 óráig ezen részen folyt, ahol a zenés szórakoztató műsort utcabállal zárták.

Dr. Fodor Antal, Szeged – Kiskundorozsma városrész képviselője az avató közönséget vacsorára hívta meg. Politikai és vallási megkülönböztetés nélkül mindenki számára vacsorát osztottak. Mindenki egy közösségként békében-barátságban együtt tölthette a vacsorát. Az étjegyeket Mellár Tamástól kérhették a vendégek. A vacsora előtti asztali áldást Bakos – Vig Zente Áron mondta el. A vacsora babgulyás volt frissen sült puha kenyérrel, melyet a dorozsmai Szélmalom Vendéglő készített el, és több mint 300 adagot szállított a helyszínre az ünneplő közönségnek.

A vacsora után Jeddi Ágost és Szabó Szonja tűzszonglőrök kápráztatták el a közönséget a csodálatos ügyes produkciójukkal. Gyermekek és felnőttek egyaránt élvezték a csodálatos látványt. Majd 24 óráig tartó zenés-táncos utcabál vette kezdetét Kiss Attila Andorral. Az énekes a szélmalom tövében állította fel az ideiglenes színpadot. Fergeteges hangulatot varázsolt. Az ünneplő közönség közül többen felmentek a színpadra Attilával együtt énekelni, vagy a táncot bemutatni. Bakos - Vig Zente Áron is egy szép népdalt énekelt. A közönség nagyon jól érezte magát. Sokan táncoltak, vagy Attila csodálatos énekét hallgatták. A zenei repertoár széles volt. Volt operett, slágerek, magyar nóták és mulató zenék, de még cigányzene is.

24 órakor felszelték azt a 30 szeletes tortát, melyet Dudás Ferencné Mária, a Főnix Cukrászda dolgozója adományozott a szoboravató közösségnek, a tortán a dorozsmai szélmalom képe állt, valamint három üveg pezsgőt bontottak. Ezzel a 10 órás maratoni szoboravató ünnepséget lezárták. A rendezvényre a jókedv, kitűnő hangulat, a barátság, szeretet és az összetartás volt jellemző.

A Dankó Pista szobor közösségi összefogással készült. Köszönet érte Szeged Megyei Jogú Városnak, dr. Botka László polgármester úrnak, az Építési Iroda munkatársainak, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály munkatársainak és minden olyan Szeged Megyei Jogú Város irodáinak, akik készségesen tájékoztattak, segítettek a közösségi összefogás hagyományörző és értékteremtő törekvését. Köszönet dr. Fodor Antal, dr. Binszki József és mindazoknak a

képviselő uraknak, vagy magánszemélyeknek, akik őszintén támogatták a közösségi összefogásból indult Dankó Pista szobor projektet. Köszönet a szobor szakmai zsűri tagjainak.

Köszönet az adományozóknak, határon innen és határon túli magyar testvéreinknek, akik saját megtakarított pénzükből finanszírozták a szobor elkészíttetését. Külön köszönet dr. Fodor Antal képviselő úrnak, aki adományával, szakmai tudásával és minden igyekezetével azon fáradozott, hogy e közösségi összefogást semmi ne akadályozza meg, az emberek óhaja a Dankó Pista projektben megvalósuljon és Dorozsma javát szolgálja.

A szoboravatást színvonalas műsorral koronázták meg. A rendezvény fővédnöke a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület volt. A Kulturális, zenés szórakoztató műsort szervezte: Dorozsmai Hagyományőrző Kulturális Egyesület, műsorvezető Kürti Niki volt.

A rendezvényt támogatta: Szeged Megyei Jogú Város, dr. Botka László polgármester úr, dr. Fodor Antal, dr. Binszki József önkormányzati képviselők, Szeged Városkép és Piac Kft, Dorozsmai Hagyományőrző és Kulturális Egyesület, Csongrád Megyei Honismereti Egyesület, Szegedi Közéleti Kávéházi Esték Alapítvány, Alex Divatház, Szélmalom Vendéglő, Zsazsa Claire, Nagymihály Mária, a szobortámogatók, a fellépők és más magánszemélyek! A rendezvényen használt székeket, asztalokat, sörpadokat a dorozsmai Szélmalom Vendéglő és a szegedi DK iroda ingyen biztosította.

A rendezvényen a vendégeket pogácsával és itallal kínálta Bakos – Vig Zente Áron, Bakos-Vig Hanna, Vig Ágota, Kiss László Zsolt, Deli Albin. A vendégek részére a pogácsákat Deli Julianna sütötte.

Köszönet a dorozsmai polgárőröknek, Szemesi Szilveszternek és kollégáinak, hogy kezdettől a befejezésig ügyeltek a rendezvény biztonságára. Videófelvételt készíttette: Deli Alex, fotókat készíttette: Deli Alen. Köszönet a fellépőknek, akik színvonalas előadásukkal megkoronázták az avatást. Köszönet a fiatal műsorvezetőnek, Kürti Nikinek, aki a 10 órás műsort levezette. Köszönet annak a kis csapatnak, akik a szobor felállításától a rendezvénysátor elszállításaig segítettek mindenben: Hulman Balázs és gyermekei, Nagyné Király Irén és fiai, Bence, Kornél. Éva Szűcs, Maryn Nagy, Zoltan Losonczy, Deli Alex, Deli Alen, Bakos-Vig Hanna, Nagy Jenő, Vass Mihály és csapata, valamint köszönet Nagy Maryn-nek, aki a Dankó Pista dombjára ültetett virágokat és növényeket naponta öntözi. Köszönet mindenkinek, aki a Dankó Pista szobor projektet valamilyen formában segítette, mert ezt a közösségért, Dorozsmáért tette. Köszönjük a bizalmukat!

DELI ALBIN,

A DOROZSMAI HAGYOMÁNYŐRZŐ KULTURÁLIS EGYESÜLET ELNÖKE

2021. október 2-án folytattuk megyejáró tanulmányútjainkat, most Hódmezővásárhelyre látogattunk. Az ottani értéktári elemekből a szőrhímzéssel, a neccel, a vásárhelyi túros lepénnyel és a fazekassággal ismerkedtünk. Köszönjük a szervezőnek, Lőkös Sándornénak.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI SZŐRHÍMZÉS

Magyarországi szőrhímzések a XVIII. század - XIX. század fordulóján voltak ismertek. Az Alföldön a felvetett ágyak párnáit varrták ki szőrhímzéssel (nem használták, díszül tartották). A hímzésmásolatok egy része Kiss Lajos néprajzkutató 1904-1912 közötti gyűjtéséből származnak. Ezeket a Tornyai János Múzeum Néprajzi Gyűjteménye őrzi Hódmezővásárhelyen.

Hódmezővásárhelyi hímzés: a régi tiszántúli hímzések közé tartozó, a névadó város mellett néhány más helyiség párnaveghímzéseire is jellemző hímzéscsoport.

A régi tiszántúli hímzések csoportjába sorolják a Vásárhely környéki, a maki, az Orosháza környéki és a kun párnaveghímzéseket.

„Szőrös párnavegek”-nek is nevezik a hímzőfonálul szolgáló gyapjúsál után. A szőrfonalat a magyar vagy rackajuh sodrott szőreből házilag készítettek különböző növényi festékanyaggal színezve.

A hímzés alapanyaga a kender és lenvászón, a hímzőfonal minősége, színei, a festési mód, a mintaelemek emlékeztetnek a kunsági hímzésre, de mintakincsük sokkal változatosabb.

Győrffy István (1906-1908-as években a Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárának kunsági hímzést gyűjtött) szerint a XVIII. században a Nagykunságról kerültek le Vásárhelyre a „szőrös párnavegek”, ahol sokkal díszesebbekké váltak.

A párnavegek valódi vásárhelyi termékek, a rajtuk lévő virágokat és különféle díszítéseket az öreg templom padlásfestményeiről nézték le öreganyáink, ezért maradt meg a templomcifrás díszítés elnevezés.

A párnavegek szerkesztési módja hármastagolású: egy szélesebb középmező és 2 keskenyebb szegélysor, melyek arányai a különböző minták szerint változtak.

Kedvelték a stilizált gránátalmás, rózsás, tulipános, poharas, kelyhes, pilangós, szíves mintákat, amiket különféle módon neveztek el: számártövises, félrózsás, napraforgós, tüskérsózsás, tótrózsás, talpas-rózsás, rózsás-tulipános, templomcifrás.

2 párnavégen találták meg vélhetően tervezőjük és hímzőjük szignóját: ezeket azóta is „Varga Mari” és „Kristó” mintának nevezik.

Színei: aranybarna, barna, rózsapiros, búzakék árnyalatai, kevés négerbarna és zöld színnel. A színárnyalatok fokozatosan mennek át egymásba.

Az árnyalatokat úgy érték el, hogy ugyanabba a festékolatba egyszer vagy többször mártották aszerint, hogy hány színárnyalatot kívántak elérni.

A Hódmezővásárhelyi Levéltár adatai szerint a kék fonalat festőnél (kékfestőmester) festették.

Az árnyalt színek mellett egyszínű kivarrást is alkalmaztak. (2-es és 34-es számú fonalakkal.)

Öltéstechnikája hamis laposöltés, kiegészítője a hamis csavart öltés, száröltés, kalászóltés. (A hímzés hátoldalán ismerhető fel a helyessége.)

Újjáéledés, háziipar:

Kiss Lajos támogatta az általa feltárt régi stílusú vásárhelyi hímzések megújítását. Az 1920-as években a MANSZ (Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége) foglalkozott a magyar népi hímzés hagyományainak megismertetésével, és a kor ízlésének megfelelő kézimunkák és népi hímzések tanításával. Vásárhelyen az akkori Lánccs utcaban működött, kézimunka előnyomdája is volt. 1927-28-ban a MANSZ vásárhelyi hímzéstanfolyamát Dr. Wiener Tiborné vezette. Ettől az időszaktól kezdve indul meg a vásárhelyi hímzés tudatos újraalkotása. Az 1930-as évektől a Szegedi Polgári Iskola Tanárképzőjében az oktatási tervben kötelező a vásárhelyi hímzés tanítása. Az 1930-as évektől kezdődően az oktatást a Szent Domonkos rendi nővérek szorgalmazzák. Az utókor számára a legjelentősebb 1930-1940 között Wiener Tiborné munkássága. A vásárhelyi hímzés

újravarrása az ő kezdeményezésére vált hagyománnyá. Azon fáradozott, hogy Hódmezővásárhelyen Mezőkövesdhez és Kiskunhalashoz hasonlóan önálló népművészeti ház is legyen. Az 1935-ben utoljára vezetett hímzőtanfolyamán vett részt feltehetően Juhász Mária okleveles kézimunkamester is, a későbbi Háziipari Foglalkoztató vezetője. 1937-ben Juhász Mária engedélyt kapott egy 3 hónapos hímzőtanfolyam megtartására. A Foglalkoztató egyes hímzőnői váltak a Hódmezővásárhelyi Népművészeti Szövetkezet alapító tagjaivá. 1940-ben Erdős János és felesége, Kolumbán Rozália képzőművészek vették át az irányítást. Akkor a készáruraktárban 121 hímzett párna szerepelt. A II. világháború megakadályozta munkájukat, és a felszabadulás után már nem kezdték újra. 1950-ben létrejött a Népművészeti Vállalat, 1951-ben megalakult a Népművészeti Intézet, 1952-ben alakult meg a Hódmezővásárhelyi Háziipari Szövetkezet. Elnöke Vass Józsefné. 7 személy dolgozott rendszeresen, a mintákat Kruzslíc Etelka rajzolta elő. A szövetkezet első hímzői: Lele Ferencné, Kajtár Lajosné, Kerekes Istvánné, Tolnai Istvánné, Török Jánosné, Mónus Lajosné. A hímzőrészleg a rendelkezésre álló párnavégmintákról készített hű másolatokat, majd kisebb alátéteket, futókat terveztek. Az alapító tagok közül Tolnai Istvánné lánya, Sárosi Mihályné hímzőként került a szövetkezethez, később rendszeresen tervezett is. A szövetkezet 1960-ban került a Károlyi-házba.

Közelmúlt és jelen:

1965-től Miskolczi Lajosné a szövetkezet elnöke. Sárosi Mihályné művészeti irányítómunkája ez alatt a két évtizedben bontakozott ki, munkássága országos szinten egyedülállónak minősíthető.

1995-ben A Hódmezővásárhelyi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet megszűnése után önkormányzati támogatással alakult a Vásárhelyi Hímzőműhely. 2004-ben a Hímzőműhely a Hódmezővásárhelyi Városellátó és Foglalkoztató Közhasznú Nonprofit Kft-ben folytatja munkáját, mai nevén a Hódmezővásárhelyi Foglalkoztató Közhasznú Nonprofit Kft. keretein belül működik.

A régi vásárhelyi hímzések alapanyaga kenderből szőtt házivászon. Ezt az ún. kressvászonnal vagy bélésvászonnal pótolják, melynek alapanyaga pamut és len keveréke. A vásznak mellett használatos filc és bársony, melyre úrihímzés kerül. Hímzőfonal a korábban ismertetett gyapjúfonal.

A mai hímzések motívumvilága, a minták szerkesztése, a technikák alkalmazása visszaadja a régi hímzések varázsát. A lakást díszítő textilek a mindenkori iparművészeti igényt kielégítő egyedi művészeti alkotások.

A Háziipar idejében a legtöbb hímzés terítőre, párnára, asztali és fali futóra került. Klasszikus darab a hímzett ballagótarisznya, melyet az 50-es évek óta napjainkban is kapnak az almamáterektől búcsúzó diákok. Napjainkban nem csak lakásdekoráció készül hímzéssel, hanem ruházaton, ékszereken, hajdíszeren és bőrrel kombinált táskákon is megjelenik a motívum. Az ékszerek mérete

és a kivitelezés miatt más alapanyagokra is szükség van (nehézselyem, osztott pamutfonal). A táskák erősebb, strapabíróbb szövetet kívánnak.

Az országos hímzéspályázatok díjnyertes pályamunkáinak alkotói között évről évre ott találjuk a hódmezővásárhelyi népművészeket:

Sárosi Mihályné, a népművészet mestere. Tervező tevékenysége egyedülálló. A hódmezővásárhelyi szőrhímzés újraalkotása az ő nevéhez, szerény egyéniségéhez fűződik. Marton Sándorné, a népművészet mestere. Szűcs Miklósné, népi iparművész. Angyal Frigyesné, népi iparművész.

A népi iparművészek napi tervezőmunkájukkal tisztelegnek Kiss Lajos emléke előtt, aki 1960-ban a Hódmezővásárhelyi Népművészeti Szövetkezet házatatásán nagy szeretettel biztatott a vásárhelyi hímzés újravarrására.

Kezdeményezés indult a Vásárhelyi hímzés Hungarikummá nyilvánítására is.

A „Hódmezővásárhelyi szőrhímzés” 2014-ben nyert felvételt az akkori Csongrád Megyei Értéktárba.

FODOR GYÖRGYI

Felhasznált irodalom:

Varga Marianna: Hódmezővásárhelyi hímzések. Hódmezővásárhely, 1981.

RECECSIPKE 60 ÉV UTÁN HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

Hódmezővásárhelyen a Németh László Városi Könyvtár ad helyet a városban működő rececsipke (necc) szakkörnek.

Benyhe Zsuzsanna, aki a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának, valamint a Csipkekészítők Egyesületének tagja és Sándor Istvánné csipkekészítő, a rececsipke szakkör vezetője, együttműködésével 2013-ban elindult egy olyan kezdeményezés, melynek célja: a városban még fellelhető kézimunkák gyűjtése és mentése, valamint a technika továbbadása, művelése volt. Számos felajánlás érkezett, Sándor Istvánné pedig már 2014-től elindította a tanfolyamok sorozatát. Ez kiállítások sokaságát is eredményezte, nemcsak Hódmezővásárhelyen, hanem az ország más településein is. Többek között Makón, Szomolyán, Budapesten több helyszínen is, és nem utolsósorban Kiskunhalason, a csipke fellegvárában, ahol azóta is számítanak a részvételükre.

2015-ben Benyhe Zsuzsanna ajánlására a rececsipke bekerült a helyi értéktárba, majd a megyéibe is.

Működésük óta bemutatókat tartanak, ahol az érdeklődők megismerhetik a necckészítés történetét, eszközeit, technikáit. Bemutatják a receptűt, a távtartót, a rámát, melyre az alaphálót kell kifeszíteni. Ismertetik a különböző hálóformákat, a hurok megkötését, az alapöltéseket és díszöltéseket, mindezt úgy, hogy Oszlanczi Katalin és Presztóczki Irén – a szakkör tagjai - a helyszínen gyakorlati bemutatót tart, és ezzel könnyebbé teszik ennek a csöppet sem könnyű kézimunkának a megértését és elsajátításának lehetőségét.

A kör lelke Sándor Istvánné, aki Hódmezővásárhelyen 2014-ben rendezte meg első önálló kiállítását, így vall magáról:

„Sokféle kézimunkát készítettem már el, de igazán a 13 éve kezdett recsecsipke tanulásával éreztem azt, hogy ez a kézimunka, ami igazán érdekel, és el is köteleztem magam ezzel a technikával. Egy-egy nagyobb darabot akár 11 héten át is napi 5-7 órán keresztül készíték el. Mentoromnak, a már elhunyt Halász Andrásnének köszönhetem a tudományomat. Először azt mondtam, hogy én ezt már nem tudom megtanulni, de mesterem kijelentette: sok szorgalommal és kitartással menni fog. Igaza lett. Csodálatos ez a fajta kézimunka, kimeríthetetlen a technikája, a szépsége és különlegessége. Több helyen volt lehetőségem megfordulni, bemutatkozni a munkáimmal. Állandó alkotója vagyok a kiskunhalasi Nemzetközi Csipkekiállításnak, melyen eddig 8 alkalommal vettem részt, az utóbbi alkalmak során már a tanfolyamosok munkáit is bemutattuk. Az AMKA alapítvány tagja vagyok, és már 6 éve kiállítok az alapítvány által rendezett kiállításokon a Vajdahunyad várban, a Budai várban, a Duna Palotában. Továbbá meghívást kaptam a szabadkai csipkésektől egy kis bemutatkozásra és Nagyállón is kiállítottam. Szomolyára látogatva nagyon szívélyes fogadtatásban volt részem, örültem, hogy itt is megmutathattam az új öltéstechnikákat. A vásárhelyi önálló kiállításom meghozta egy nagy álmom megvalósítását is, hiszen mindig szerettem volna tovább adni, amit megtanultam. A Németh László Városi Könyvtárban kaptam lehetőséget az oktatásra, mely nagyon sikeres volt. Nagyon büszke vagyok a tanítványaimra. A necckészítést hatvan év elmúltával sikerült újra éleszteni.”

Az évek során különböző elismerések, kitüntetések birtokosa lett, lelkesedése, munkabírása, tenniakarása töretlen.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagjai 2021. október 2-án vettek részt egy Sándor Istvánné által szervezett bemutatón a Németh László Városi Könyvtárban. A recsecsipke készítésének rejtelsein túl, a tagok munkáiból rendezett kiállítást is láthattunk, ahol testközelből gyönyörködhattunk a precíz, pontos, finom munkákban.

Gratulálunk és köszönjük.

ORMOS ZSUZSANNA

EGY FRISSEN FÖLFEDEZETT VÁSÁRHELYI ÉRTÉK

A hatvanas években eltűntek a Vásárhelyre jellemző leheletfinom neccterítők a modern bútorokról, a neccszipkék az ablakokról. Hajdan a környéken is sok háznál neccelt (azaz neccölt!) a háziasszony. A szó maga tájjellegű, a Magyar Értelmező Szótárban sem szerepel. Pestre költözvén nekem évekbe telt, mire meg tudtam tanulni a vásárhelyi Sándor Istvánné Marikától ezt a csaknem elfelejtett kézimunkát. A Magyar Csipkekészítők Egyesületében megtudtam, hogy a necc „írásosan” reccszipke, és a csipkekészítő oktatás része ugyan, mégsem tudták megmutatni a lényeges fogásokat, mert ők jobbra kis csipkebetétként alkalmazzák más kézimunkával kombinálva.

Sándorné Marika lett a segítségem abban, hogy megmentjük és visszahozzuk a neccet a kézműves köztudatba. Mára öt necckészítő tanfolyamon adta át tudását maroknyi csapatának, akikkel már közösen állítanak ki a Halasi Csipkekiállításon és a Magyar Kézműves Kamara remekei között. A „polihisztornak” számító Pokomándy Zsuzsanna, a Népművészet Mestere is öregbíti munkáival a necc jó hírét. Fábiánné Nagy Ágotának, aki „a necc háló alatt gyerekeskedett”, saját tervezésű remekeit minősíti a Hagyományok Háza népi iparművészeti zsűrije. 2019 óta, amikor a Magyar Csipkekészítők Egyesületének továbbképző tábora helyben foglalkozott a necckészítéssel, fölébredt iránta az érdeklődés. Fábiánné Nagy Ágota tartott nekik oktatást a Hagyományok Házában és a Nagykállói Nemzetközi Csipkekonferencián. A reccszipke mára polgárjogot nyert a hazai csipkék között. 2016 óta ott a helye a vásárhelyi értéktárban. A necc területi elterjedtségét bizonyítja, hogy ugyan a Mindszenti Értéktár javaslatára, de Sándor Istvánnéval végzett kutatásunk alapján és annak ösztönzésére a Csongrád-Csanád megyei Értéktár is befogadta.

A necckészítés vásárhelyi hagyományának föltámasztását egy tanulmány formájában 2016-ban benyújtottam a Magyar Néprajzi Társaság Gyűjtő Szakosztályának Tradíció pályázatára, ahol a néprajzi zsűri kiválóan találta, és bemutatthattam a díjátadó konferencián a Néprajzi Múzeumban. A Németh László Városi Könyvtár nemcsak segítségemre volt a kutatásban, hanem támogatja kezdeményezésünket a még föllelhető kézimunkák és eszközök összegyűjtésében. Hírverésként a necckészítő tanfolyamok zárásaként szokásosan rendezett könyvtári kiállítások mellett be is mutatjuk gyűjteményi darabjainkat a városi rendezvényeken. Az újonnan készült munkák olyan értékesek a bennük rejlő élőmunka folytán, hogy nem valók utcai bemutatásra, és értékesítésre sem bocsáthatók.

Az ún. művészi csipkékhez hasonló rendkívüli kézimunkaigény is hozzájárul e csomózott csipkefajta háttérbe szorulásához. A szabályos négyzethálót úgy kapjuk, hogy hosszú, végein villaszerűen szétnyíló necctűvel a horgolócérnát egy

pálcára csomózzuk. Ennek vastagsága adja a hálószemek méretét. A hálót ke-
retre feszítve csipkeöltésekkel behéímézzük a leszámolható mintát. Szálkihú-
zással és hímzéssel is készítenek a rececsipkéhez hasonló lyuggatott kelmét: ez
a recehímzés vagy varrott rece. Horgolással számos kézimunkát lehet utánozni,
így neccet is: ezt recehorgolásnak nevezzük. Ám horgoláskor minden láncszem
vagy pálcá legalább háromszoros szálból áll, és a hímzett rece is jóval tömöttebb.
A légies receháló sokkal sérülékenyebb, javítani alig lehet, emiatt nehéz ma ép
neccmunkára lelni, és ez is hozzájárult a kiszorulásához.

Társadalmi tényezők is ellene dolgoztak a rece fönnymaradásának. Mivel
a leszámolható minták alkalmassá tették fölíratok és figurális minták készí-
tésére, a „biblia pauperum (szegények bibliája)” szellemében a középkortól el-
terjedt miseruhák és oltárterítők díszítésében. Ezért a necc az ötvenes évek-
ben vagy klerikális bélyeget kapott, vagy a polgári érzésvilág kiszolgálójának
tekintették, mivel a 19-20. század fordulóján, majd az első világháború után
élte reneszánszát ez a technika. Mindez az ötvenes években a túrt kulturális
kategóriába szorította, amit még tetézt, hogy a kádárizmus idején a közízlés
is mellőzte a lakáskultúrában a világos bútorok elterjedése miatt.

Pedig a necc alkalmazása és készítése olyan elterjedt volt Vásárhelyen, hogy
a nagy háború utáni újságcikkek szerint a fazekasság mellett a város nevezetes-
ségének tartották. Akkor a kormányzat ösztönözte a háziipar terjedését Baross
Gábor dualizmuskori törekvéséhez hasonlóan a foglalkoztatottság növelése vé-
gett. Úri asszonyok szerveztek necctanfolyamokat lányoknak és hadiözvegyek-
nek. Fábiánné Nagy Ágota szülei is családi vállalkozásukban szervezték a necc-
készítést a házi bedolgozóikkal. Maguk készítették a terveket és bonyolították
az alapanyagok és a kész neccek kereskedelmét mindaddig, míg 1952-ben egész
készletüket államosították, és bekényszerítették őket a hasonló kisiparosok
kisajátított vagyonára alapozott, különben jól működő Háziipari Szövetkezet-
be. Ott kezdetben sok asszony szerzett a necceléssel is nyugdíj jogosultságot, de
a fiatal nők már inkább állást vállaltak.

Sajnos se előtte, se a háziipari szövetkezetben nem volt, aki a szőrhímzés-
hez hasonlóan értékes népi örökségként foglalkozott volna a neccel, a minták
gyűjtésével, rendszerezésével és a kézimunka megújításával. Mivel nem fogtak
össze a rececsipkét készítő más vidékek kézművesei sem, nem kapta meg a népi
iparművészetet megillető támogatást. Így a necc kopott még az emlékezetből
is. Úgy érzem, ha késve is, de sikerült megmentenünk a rececsipkét, aminek
betetőzése a települési és megyei értéktárba emelés. Ma újra terjed a kézmű-
vesek és a hagyományos értékek iránt érdeklődők között e régi kézművesség
ismerete.

A necc a legősibb csipkefajta, a vadász- és madarász hálók díszítésével ala-
kult ki, Perzsiából indult el, és a reneszánsz korban teljesedett ki. A nemrég

levetett Csongrád megyei tót főkötők a középkori viselet emlékét őrzik. Nemzetiségeink viseletében tovább fönmaradt a necc alkalmazása - maga a Vásárhely környéki elnevezés is a svábok közvetítésével a Netz, azaz háló szóból ered. Kapuváron, ahol nagyon elterjedt volt a reccsipke, a táncosok viseletében még fölfedezhető.

A tradicionális vásárhelyi necc főleg lakástextileken jelent meg: önálló terítőket, függönyöket és polccsíkot készítettek, ritkábban betétként vagy más kézimunkával kombinálva. A recének nincs saját mintakincse, a népi reccsipkék más leszámolható kézimunkák mintáin osztoznak. De a vásárhelyi neccek fő jellegzetessége a rózsza motívum a geometrikus jellegű díszítés rovására.

Örömmel mutattuk be a necc kézimunkát a Vásárhelyre látogató Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagjainak. A necckészítés Hódmezővásárhely Értéktárában az egyetlen olyan újonnan fölfedezett elem, aminek a hagyományát szinte a semmiből kellett újjáéleszteni. Tizenöt év alatt, összehangolt munkával, néprajzi kutatásaimmal, Sándorné Marika lankadatlan szorgalmával és tanfolyamaival sikerült megmenteni Vásárhely már-már feledésbe menő kézműves örökségét, és ráirányítani a szakma figyelmét erre az elfeledett ősi kézművességre. Az egyesület hagyománymentőiben szövetségeseket remélek újabb vásárhelyi értékek fölfedezéséhez, hogy kulturális örökségünk fölmutatásával és a Helyi Értéktárba foglalásával növeljük önbecsülésünket és terjesztük városunk hírét.

*BENYHE ZSUZSANNA SZ. FEJES ZSUZSANNA,
A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG ÖNKÉNTES GYŰJTŐ SZAKOSZTÁLYA,
ÉS A MAGYAR CSIPKEKÉSZÍTŐK EGYESÜLETÉNEK TAGJA*

AMBRUS SÁNDOR HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI FAZEKASMESTER

Ha a Dél-Alföld fazekasságának története kerül szóba, a legtöbb elemző egyet ért Csupor István mondatával: „A Dél-Alföld – és egyben az egész magyar nyelvterület – minden kétséget kizáróan egyik legjelentősebb fazekasközpontja Hódmezővásárhely volt.

Tűzálló agyag hiányában elsősorban tálasmesterek dolgoztak itt, de korsósok is emelték a mesterség színvonalát. Vásárhelyen 1880-ban 240 fazekasmester dolgozott, de a fazekasok száma 1860 körül lehetett a legnagyobb, ekkor 400-450 főt tartottak számon.

Három városrészben készültek a szebbnél-szebb munkák, ezek az újvárosiak, a tabániai és a csúcsiak – stílusuk jól elkülöníthető egymástól.

Újváros tálasai őrizték meg leginkább a 19. sz. első felének színezését, sárga, barna és elsősorban zöld mázat alkalmaztak. Ebben a városrészben készültek a vásárhelyi zöld butellák, amelyek verseit sokfelé kedvelték.

A másik városrész Tabán volt, ahol az ún. „tarka tálások”, „sárga edényesek” dolgoztak. Nevüket azért kapták, mert tálaik nagy részében a vasoxidos sárga mázat használták, s csak kisebb részük volt vörös vagy fekete alapszínű, melyen tarka díszítmények pompáztak.

Az újvárosi és a tabáni fazekasok zöld-sárga mázas stílusától gyökeresen eltért a város szegényebb rétegéhez tartozó csúcsiak munkássága. A Csúcs városrész tálásait „fehéredényeseknek”, „porcelányosoknak” nevezték a fehér alapon kobaltkék mázzal díszített munkáik után.

Mindhárom városrész cserépedényeire a változatosság, a széles szakmai repertoár jellemző.

„Mesterei a mázzal és festékekkel való színezést egyformán jól ismerték, jártasak voltak a karcolt technikában, az íróka kezelésében és az eszköz nélküli díszítésekben egyaránt, a díszítőmotívumok közül egyforma stílusérzékkel nyúltak a figurális, a növényi vagy a geometrikus elemekhez” (István Erzsébet)

Nem csoda, hogy a fazekasság elsőik között került föl a Hódmezővásárhelyi Értéktár rangsorába, sőt bekerült a Csongrád Megyei Értéktár tételei közé is.

Hódmezővásárhelyen a Majolikagyár és az Agyagipari Szövetkezet megszűnte után kevés önálló fazekas dolgozott és dolgozik a városban. A régi nagy virágkor hagyományát követi még Szénási János, aki már a Népművészet Mestere címmel büszkélkedhet, a Bálint-kerámia vagy Forró István és felesége Ágoston Mária népi iparművészek.

Sokszorosán díjazott Ambrus Sándor fazekasmester, aki szinte egyedülálló módon, tízszer kapta meg a Magyar Kézműves Remek díjat, más rangos elismerés mellett.

Ambrus Sándor 1947. április 12-én született Vásárhelyen. Saját elbeszélése szerint kőműves szeretett volna lenni – a nagypja vályogvetéssel és tapasztással foglalkozott – de mivel vézna kisgyerek volt, az apja tanácsára lett inkább fazekas. Ott is „sárral” kell dolgozni.

14 éves korában került a Majolikagyárba inasnak, nagyszerű szakemberektől tanulhatott. Ő maga Korsós Sándort nevezi meg „közvetlen” mesterének. A szakmunkásvizsga letétele után a Hódmezővásárhelyi Agyagipari Szövetkezetben vállalt munkát, majd dolgozott az

Alföldi Porcelángyárban is, és ezzel párhuzamosan Lázi János fazekasmesternél korongozott. 1972-ben visszaerül a Majolikagyárba, de ahhoz, hogy az iparművészeti kerámiát is megismerje, Budapesten Bod Éva Munkácsy-díjas

kerámiaművész műtermében tanul új máztechnikát és formavilágot. Később az itt tapasztaltak alapján alkotott iparművészeti kerámiát is.

1989-ben indította el önálló műhelyét, amely azóta – bővítésekkel – látványos, érdekfeszítő, és a vásárhelyi fazekasság bemutatására is alkalmas kiállítóhellyé nőtt, Belvárosi Fazekasház néven.

Itt nemcsak az ő munkái láthatók, hanem helyet ad a városban dolgozó fazekasoknak, sőt együtt láthatók a vásárhelyi hímzés és más, a vásárhelyi népi kultúrára jellemző dokumentumok is.

Sok látogatót vonz a Fazekasház, ahol Ambrus Sándor a tárlatvezető. A vezetést minden esetben a műhelyben fejezi be, ahol bemutatót tart, de lelkes vállalkozók beülhetnek a korongba, és kipróbálhatják egy agyagrög viselkedését.

A tárlatvezetése kapcsán bemutatja - a maga készítette – jellegzetes vásárhelyi formákat városrészek szerint, funkciójukat ismertetve, kedves, humoros előadásmódban.

Kiemelten néhány érdekes darab a repertoárból:

A látogatók megismerhetik a butellát, amely egy kisméretű pálinkásedény. Jellegzetes formáját úgy alakították ki, hogy zsebbe lehessen tenni, így többnyire hasáb alakú, általában rendelésre készül, felirattal, évszámmal, névvel ellátva.

Hasonló célt szolgál a könyvbutella, imakönyv, zsoltárbutella. Ezek is feliratosak, évszamosak, díszítettek, hiszen nagy többségük rendelésre készül férfiak csúfolására.

Azok kapták, akik a templom helyett inkább a szomszédos kocsmába jártak miseidőben ájtatoskodni. Kis méretben nők számára is elérhető volt. A kiállítás könyvbutellájának felirata a következő:

„Adjon Isten három bét
Három efföt, három pét.
Bort, búzát, békességet.
Füt, fát, feleséget.
Pénzt, pipát, paripát.
Egy butella pálinkát.”

A borosedények közül több forma is fejtörőt okoz készítőjének és használójának is. A csalikancsó az egyik legmunkaigényesebb és legtöbb ötletet követelő edénytípus. „Hogy ki mennyire csalafinta, attól függ, hogy hány hamis csecs kerül az edényre. Van, aki egy működéssel megelégszik. A bonyolítás kedvéért több lyukas csecssel is elláthatják, hogy azt is ki kelljen találni, melyiket kell azért befogni, hogy egy másikon ki lehessen szívni a korsó tartalmát.” (Csupor István)

A koronás korsó a fazekasmunkák királya. Elkészítése mindig mesterbravúrt igényel, ezért is kapta nevét, mert aki ezt meg tudja csinálni, az a király.

A miskakancsó emberfejű, huszárcsákós boroscancó, nevének eredetét nem ismerjük. Az első darabot Hódmezővásárhelyen találták.

Ambrus Sándor megismerteti hallgatóságát a használati edényekkel, bemutatja a csíkmákszűrőt, bödönöket, szilkéket, gyertyamártókat.

A díszedények közül a kalamárisok (tintatartók) művészete figyelemre méltó, de a cérnatartó kosárka praktikussága is tetszést arat. Itt az áttört díszítésnek külön funkciója van, a nyílásokon keresztül lehetett kihúzni a varráshoz használt cérnát. Így a gombolyag nem gurult el.

Gyönyörködtetőek a tálak, tányérok és minden darab, amely a kiállítás anyagát képezik.

Ambrus Sándor munkássága mindhárom városrész hagyományát folytatja, de elsősorban a csúcsi kék-fehér stílust érzi leginkább sajátjának, szívéhez, lelkéhez ez áll legközelebb.

Egyesületünk tagjai 2021. október 2-án látogatták meg a Belvárosi Fazekasházat, élvezettel hallgatva meg a szakszerű vezetést, érdeklődő kíváncsisággal figyelve a bemutató korongozást.

A mester kezeit figyelve minden nagyon könnyednek, egyszerűnek tűnt – mit tesz a tudás!

Köszönjük.

ORMOS ZSUZSANNA

A könyvtárban Németh Lászlóra emlékezhettünk

Barátfüle, sós percek, szőrhímzés

Sándor Istvánné

Benyhe Zsuzsanna

Lőkös Sándorné szervező

Ambrus Sándor korongozik

*Ambrus Sándor a Belvárosi Fazekasházban
mesél nekünk*

Hódmezővásárhelyen

2021. október 7-én (csütörtök) 10 órakor
a MNL CsML Hódmezővásárhelyi Levéltára
oktatótermében
(Bajcsy-Zsilinszky u. 25.)

SZEREMLEI SÁMUEL NYOMDOKAIN Legújabb helytörténeti irodalom

Hódmezővásárhely története III.
A forradalmak időszakától a tanácsrendszer létrejöttéig
1918-1950
ismerteti a szerkesztő, MARJANUCZ LÁSZLÓ
ny. tanácsvezető egyetemi docens

Déli-alföldi évszázadok 33.
a Hódmezővásárhelyi református prédikátorok
és lelkigazgatók almanachja 1569-től a legújabb időkig
áttékint a kötet összeállítója, PRESZTOCZKI ZOLTÁN
főlevéltáros

Déli-alföldi évszázadok 34.
Politikai küzdelmek és közéleti mozgalmak
Hódmezővásárhelyen a Horthy-korszakban
bemutatja a kötet írója, ZEMAN FERENC
levéltáros

Az útséi vezető
LÓKOS GYÖRGYI
főlevéltáros

Város történeti séta a tram-train vonalán

MEGHÍVÓ

CSONGRÁD-CSANÁD MEGYEI

LEVÉLTÁRI NAPOK

Csongrád–Szeged–Hódmezővásárhely

2021. OKTÓBER 4., 6-7.

A rendezvény támogatója
Csongrád Megyei Homsznereti Egyesület

Csongrádon

2021. október 4-én (hétfő) 10 órakor
a Művelődési Központ és Városi Galériában

A vendégeket köszönti
BEDŐ TAMÁS
polgármester

A levélírási napokat megnyitja
BIERNACKI KAROL

az MNL Csongrád-Csanád Megyei Levéltára igazgatója

AZ OLTVAI FERENC-DÍJ ÁTADÁSA

*„A néprajz nekem mindig hobbiim volt és maradt akkor is,
amikor már belőtte életem és ezért fizetek.”*

100 éve született Katona Imre néprajzkutató

Katona Imre az ELTE Folklore Tanszékén
BARTH DANIEL
tanszékvezető, egyetemi tanár

Hajlontos énekköltészetünk künatásának újabb eredményei
BARNA GÁBOR
professor emeritus

A megvesztés a bicskai Jankovicsok a XVIII–XIX. században
BÁRTH JÁNOS
ny. műzeumiigazgató, címzetes egyetemi docens

Katona Imre és a Drávaszög
LABADI KÁROLY
ny. egyetemi tanár, néprajzkutató

Az ülést vezeti és zárózt mond
MARJANUCZ LÁSZLÓ
ny. tanszékvezető egyetemi docens

A Csongrádi Értéktár Bizottság döntését ismerteti
UJSZÁSI RÓBERT
a bizottság elnöke

16⁰⁰ órakor koszorúzás Katona Imre domborművé
emléktáblájánál

Beszédet mond
FRAUHAMMER KRISZTINA
néprajzkutató, a Magyar Néprajzi Társaság Folklor
Szakosztályának elnöke

Közreműködnek
a Bokrosi Általános Iskola Cserefas Énekegyenese
és a Húzócs Baada
(Iskola u. 10.)

17 órakor a Tari László Múzeumban
Madárlátta folklorista. 100 éve született
Katona Imre, címmel nyílik kiállítás

A kiállítást megnyitja
FRAUHAMMER KRISZTINA
néprajzkutató, a Magyar Néprajzi Társaság Folklor
Szakosztályának elnöke

Együttműködő partnerek:
Csemegi Károly Könyvtár és Információs Központ
Tari László Múzeum

A rendezvényt támogatja:

Csongrádi Művelődési Ház és Városi Galéria
Csongrádi Művésztalpa és Alkotóház
Csongrádi Pedagógus Nyugdíjas Klub
Lovás Erika

Szegeden

2021. október 6-án (szerda) 16⁰⁰ órakor
Dóm Látogatási pont
(Dóm tér)

Az utolsó kudarca. A szegedi Bulvár Akadémia története
ifj. TÓTH ISTVÁN
muzeológus

Előzetés és befogadás
MARJANUCZ LÁSZLÓ
ny. tanszékvezető egyetemi docens

Egy kolozsvári egyetemi tanár és Trianon.
A békeidőszakban hűtőcs Szédeczky-Kardoss Lajos
elrepályjára
ZEMAN FERENC
levéltáros

Az egyetem Szegedre kerülésének következményei
VAJDA TAMÁS
az SZTE Levéltára igazgatója

TISZÁNTÚLI MEGYEJÁRÁS 2021. OKTÓBER 9.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagsága folytatta tanulmányútjait a települések értéktárainak megismeréséért. Célpontunk a volt „Torontál vármegye” három településének megismerése, Deszk, Tiszasziget és Újszentiván.

Szegedről indult a közel 40 fős csoportunk.

Deszken a Faluházban találkozhattunk Király László polgármesterrel, a település vezetőjével, Bene Ildikóval, a Faluház igazgatójával, valamint dr. Felföldi László néprajzkutatóval, a falu díszpolgárával, aki tájékoztatott bennünket a helyi értékekről. A deszki értéktár c. film és a Faluház kiállítása segítségével átfogó képet kaptunk a település értékeiről. A szerb templom megtekintése után a Népi Hagyományörző Közösségi Házat látogattuk meg, ahol Brczán Kriszti-for a szerb önkormányzat elnöke kalauzolt bennünket a Bánát gyűjteményben, amelyet Ajvár kóstolás követett kötetlen beszélgetéssel. Sétát tettünk Deszk központjában, megnéztük a fontos középületeket, majd ebédeltünk a falu éttermében jellegzetes szerb ételeket, csevapcsicsát, ajvárt.

Továbbindultunk Tiszaszigetre. A faluházban találkoztunk Ferenczi Ferenc polgármesterrel és Gárgyánné Lampert Magdolnával, megismerkedtünk, majd beszéltek nekünk az értéktárról. Majd útnak indultunk. Először a templomban néztünk körül. A Szt. Antal szobor, a szekreter és a miseruhák, mint értéktári elemek megtekintése után a bátor vállalkozók a haranghoz is felmehettek. Utána Térvár felé vettük az irányt, ahol útközben a polgármester és testvére homoktövis ültetvényét néztük meg (nagy sikert aratott), majd a térvári kápolnát és temetőt, illetve a kunhalmot, a harangot és a keresztet néztük meg. Ezt követően mentünk a mélypontra, majd a Samu Katalin által készített Kőmackó szobrot néztük meg.

Újszentivánra kis késéssel érkezett csoportunk, majd a sok látnivaló miatt a program is elhúzódott kicsit. Kísérőnk Kádár-Németh Antalné volt. A szerb templomban Putnik Milos beszélt a falu legrégebbi értékéről, a szerb parókia néprajzi gyűjteményével Veszelinov Dánielné Jelena tagtársunk ismertetett meg bennünket. Megtekintettük a katolikus templomot, majd a Civil házba érkeztünk, ahol Szenczi Viktória, az értéktár bizottság elnöke köszöntött bennünket. Megtekintettük a három, együtt élő nemzetiség értékeit bemutató kiállítást, meghallgattuk Bartalos Balázs helyi képviselő előadását a település történetéről, lapozgattuk Kádár-Németh Antalné Újszentivánról szóló kép- és történetek gyűjteményét. A háziak szíves vendéglátásának köszönhetően megkóstolhattuk mindhárom nemzet különleges süteményeit is. Késő este került sor Juhász János kocsi- és néprajzgyűjteményének megtekintésére.

A program segítői az Értéktár csoport tagjai, Szenczi Viktória elnök, Bartalos Balázs, aki a finom baklavát készítette el, egyben önkormányzati képviselő is, Varjasné Szénási Eszter, aki a sváb sóskiflit sütötte nekünk, és Várszeginé Hajdú Piroska, akinek a Babamúzeuma idő hiányába kimaradt. Kádár-Németh Antalné nagy lelkesedéssel vezette a programot.

A további segítők: Burján Zsuzsanna, aki a Hagyományörzők gyűjteményét rendezte be a Civil házba, és sütötte az ősi magyar töpörtös pogácsát és a sváb hólabdát. A Hagyományörzők néhány tagja halk, saját dalaikkal emelték a kiállítás színvonalát. Veszelinov Dánielné finom szerb recept alapján készült töltött ostyát készített nekünk. Juhász János kitartóan várt bennünket a kocsi- és néprajzi gyűjteményével.

A ,szentiváni népcsoportok betelepítése, menekülése, visszajövő és újra kitelepítése jelképeül készítettek nekünk egy kis szentiváni batyut, amibe kétféle útravalót tettek, harmadiknak becsomagolták a szeretetüket. Köszönjük!

Szegedre érve értékeltük a nap eseményeit, és megállapítottuk, hogy ismét egy nagyon szép, tartalmas tanulmányúton vettünk részt. Folytatjuk!

*GULÁCSINÉ SOMOGYI ILONA,
A PROGRAMOT MEGSZERVEZŐ EGYESÜLETI TAG*

Amit megtekintettünk Tiszaszigeten:

Szent Antal templom:

- Szent Antal szobor
- miseruhák
- szekreter

Térvár felé: homoktövis ültetvény (ez nem értéktári elem)

Térvár:

- kápolna
- térvári kereszt
- térvári harangláb
- térvári temető (ez nincs még felvéve)
- kunhalom (ez még egyeztetés alatt van a MFM-mal)

Tiszasziget mélypont: 76,1 m tengerszint feletti magasság

Óvoda udvarán álló Samu Katalin: Kőmackó szobor

Értéktárunk 2021. február 8-án jött létre. Elnök és két taggal. Még két tag felvételét fogjuk jóváhagyni, és folyamatban vannak térképek felvételei is. Erről még novemberben szeretnénk döntést hozni.

GÁRGYÁNNÉ LAMPERT MAGDOLNA

ÚJSZENTIVÁN TÖRTÉNETE RÖVIDEN

Egy Zsigmond király által kiadott 1411-es oklevélben írnak először Szentivánról.

A település a XVII. század végének viszontagságaiban elpusztult, s területe mocsaras, ingoványos vidékké vált. Az 1700-as évek elején szerb határőr katonákat telepítettek a község területére. Az 1730-as években kezdődött meg a szegedi, elsősorban nem magyar lakosok kirajzása. A pusztákra főként dohánytermesztéssel foglalkozó kertészek költöztek. Az 1740-es évek második felében Szentivánra 20 család érkezett. A települést 1746-ban nyilvánították községgé Szent Iván néven. Már 1758-ban tesznek említést Szent Györgyről elnevezett ortodox templomáról. 1773-ban óhitű (szerb) iskola is működött a településen, melynek iskolamestere tájékoztatást nyújtott a vezérkari tiszteknek.

A települést a XVIII. században görögkeleti szerbek népesítették be. A XIX. században megjelent, s egyre növekedett a katolikus lakosok száma, ez összefügg az 1800-1810-es évektől a németek és az 1840-1850-es évektől a magyarok folytonos betelepítésével.

Az 1800-as évek elején természeti csapások (árvíz, szárazság) sújtották a települést. A későbbi károk enyhítésére Vedres Istvánnak köszönhetően töltést és csatornahálózatot építettek.

A falu békés fejlődésének vetett véget az 1848-1849-es szabadságharc. Két nagy csatát is vívtak itt, az első és második szőregi csatát, miknek következtében Szentiván majdnem elpusztult. A szabadságharc után lassan megkezdődött a falu újjáépítése, ám a kolerajárvány késleltette a munkálatokat. A görögkeleti szerb templom a szabadságharc idején, 1849. március 10-én leégett. 1853-ban épült helyére késő klasszicista stílusban az új ortodox templom. Továbbá újjáépítették az iskolát, új utcák és házak épültek. 1859-ben adták át a német iskolát. Az 1883-as év után jelentős népességgyarapodás figyelhető meg a településen, mely az egészségügyi viszonyok javulásának tulajdonítható.

Az első világháború után, 1919 novemberében a szerb csapatok megszállása alá került a falu. Csupán 1921 augusztusában szabadult fel, ezt követően a helyi szerbek nagy arányban vándoroltak ki az újonnan létrehozott Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba. Helyükre németek és magyarok is jöttek. 1921-ben az újszentiváni szerbek 40%-a, 1922-ben 10%-a, majd 1926-ban 1%-a kivándorolt Jugoszláviába, tehát a szerb népesség kb. fele távozott.

A második világháborút követően 1946 januárjában indult meg a svábok kitelepítése. Azok, akik ezt megtagadták, vagy mégis visszatértek, legtöbbször börtönbe vagy internálótáborba kerültek. Az 1940-es évek végére a korábbi többnemzetiségű falu etnikai értelemben homogénné vált, a lakosság túlnyomó többsége magyar lett.

1961-ben bezárták a szerb iskolát, mivel kevés tanulója volt, s 1965-ben le is bontották az épületét. A belterülettől északnyugati irányba hozták létre 1969-ben a laktanyát, ahol a Magyar Honvédség 24. radarszázada szolgált. Legkomolyabb feladatát 1991-ben kapta a jugoszláv háború idején.

2012-ben adták át a Keresztelő Szent János Római Katolikus templomot.

Napjainkban Újszentiván a tipikus szuburbán települések sorába tartozik, 2000 és 2015 között 500 fővel gyarapodott népessége, s több, mint 110 új lakóház épült. Csongrád-Csanád megyében itt a második legalacsonyabb az öregedési index, ami az ide költöző kisgyermekes családoknak és fiatal pároknak köszönhető. Míg a megyében 100 gyermekkorúra 150 időskorú jut, addig Újszentivánon 100 gyermekkorúra 72.

Egy 2017-es kutatásban a szegedi Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék munkatársai a magyarországi települések fejlettségét kutatták. E tanulmány alapján Újszentiván értékei minden esetben átlag feletti. Ha csupán a községeket nézzük, akkor Újszentiván azok legjobb 1/3-ába tartozik az objektív életminőség alapján.

BARTALOS BALÁZS

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS RÓMAI KATOLIKUS TEPLOM ÚJSZENTIVÁN

Templomunknak és egyben a falunak is a védőszentje Keresztelő Szent János. A templomot Germán Géza tervezte és a Szeged-Csanádi egyházmegyei püspökség építtette. 2009-ben volt az alapkövetétel, 2012. június 24-én (Szent Iván, Keresztelő Szent János napján) volt a templomszentelés.

Kívülről egyszerű, Árpád-kori stílusú homlokzatával, magasba szökő karcú tornyával Újszentiván ékessége, vagy Újszentiván büszke tornyának is nevezzük. A közúti járdáról a Mária-rózsalugas alatt sétálhatunk a bejárat felé. A lugast Gusztáv atya és Kádár család tervei alapján Kádár család készítette 2017-ben. A templomot a hátsó kertben épült szabadtéri oltárral együtt körbe öleli a 2019-ben elkészült körmeneti járda. (Berta Sándor és családja jóvoltából.)

Belül a 21. századnak megfelelő modern stílusú, minden liturgiához szükséges berendezéssel, egyszerű díszítéssel, szép hangú orgonával hívja és várja a templom a betérő újszentivániakat.

Az előtérben a régi kápolnából átkerült oltárasztal, fölötte a 19. századból ismeretlen festő műve: Jézus Krisztust a keresztfán ábrázoló oltárkép. A belső

térbe nyíló ajtó üveg ablakain ólomüvegből készült Magyarország angyalkás címere, Újszentiván címere, és Szeged-Csanádi egyházmegye címere. (Müller, Juhász és Kádár-Németh család adományából.)

A szentélybe lépve egyszerű, fehér falak, a két oldalon végig húzódó felső világító ablakon a nap sugarai minden percben más irányban világítják meg a templom belső terét. A fehér falakból nagyszerűen kiemelkednek a gyönyörű színes ólomüveg ablakok és a belső szobrok.

Az ólomüveg ablakok Fazakas Gusztáv atya és Kiss Ida tervei alapján a hódmezővásárhelyi Rozetta Üvegstúdióban készültek 2012-2016-ig. (Müller család adományából.) A felső ablaksor a 14 segítő szentet ábrázolja: Szent György, Szent Balázs, Szent Erazmus, Szent Pantaleon, Szent Vitus, Szent Kristóf, Szent Dénes, Szent Cirjék, Szent Akácus, Szent Euszták, Szent Egyed, Szent Margit, Szent Katalin és Szent Borbála.

Az alsó ablaksor a katolikus vallás legfontosabb szimbólumai: Az Atya, a Fiú, a Szentlélek, Jézus megkeresztelése, a Házasságkötés, a Betegek kenete, a Keresztelés, Keresztelő Szent János, a Bűnbánat, a Bérmlás, az Oltári Szent-ség, a Keresztre feszítés, az Egyházi rend, a Feltámadás.

Az ablakok alatt a kápolnából megmentett Stáció képek. Az ablakok közötti polcokon 6 db sváb időből mentett szobor: Szent József, Szent Antal, Szent Borbála, Mária királynő a gyermek Jézussal, Jézus szíve, lourd-i Szűz Mária. És 6 db új, 2013-14-ben Lindner László által készített magyar (Árpád-házi) szentek szobrai: Szent István, Boldog Gizella, Szent Imre, Szent László, Szent Margit, Szent Erzsébet. (Müller család adományából.)

Szemben a lélekemelő hatalmas oltár, óriás feszülettel, két oldalán Keresztelő Szent János és a gyönyörű segítő Mária szobor (Kádár család adománya). Balra a templom szíve: a Tabernákulum. Belsejét a Kádár család tervezte és bélelte fehér selyemmel, külsejét Szabó Zsolt fafaragó készítette. Az ajtó közepén az 1938-as budapesti Eucharisztikus Kongresszus címere, négy sarkában a négy evangélistának a szimbóluma: angyal – Máté, sas – János, szárnyas oroszlán – Márk, bika – Lukács.

A templomból kifelé indulva a kijárat ajtó két oldalán láthatjuk az Újszentivánon élő Pataki Ferenc festőművész templomunknak 2019-ben festett két gyönyörű festményét: az Angyali üdvözetet, és a Vizitációt (Mária találkozása Erzsébettel).

A templomból kiérve ismét a rózsalugas árnyékában köszönhetünk el egymástól.

KÁDÁR-NÉMETH ANTALNÉ

Deszk, Faluházban

Deszk, Szerb templomban

Deszk, Szerb templomban

Deszk, Szerb gyűjteményben

Térvár, Temető a határkerítés előtt

Tiszasziget, mélypont

Újszentiváni templomban

Újszentiváni meglepetés

Újszentivánon

Újszentivánon kaptuk

Újszentiváni kocsigyűjtemény

Veszelinov Dánielné, az újszentiváni program szervezője a Szerb templomban

INTERJÚ NÉMETHNÉ DR. BALÁZS KATALINNAL

2021. október-novemberben is megrendezte a Magyar nyelv napja tiszteletére Némethné dr. Balázs Katalin az online nyelvi játékos vetélkedőt a régió középiskolásainak. A november 12-i díjkiosztóra hívta a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület nyelvi játékokat játszó tagjait is, akik szintén jutalomban részesültek. Erről és pedagógusi pályájáról kérdeztem a tanárnőt, tagtársunkat, Némethné Balázs Katalint az anyanyelvi nevelésben végzett munkájáról, eredményeiről. Négy küzdelmes, de sok felemelő pillanatot, szép sikert adó évtized után most újragondolja a mindennapokat, más hangsúlyt kapnak a teendők, és új tervek kezdenek kialakulni életében. A nehéz pedagógiai terepen végzett tanítás mindvégig összefonódott az anyanyelvápolással, hiszen fő szakja a magyar nyelv és irodalom. Akkor már tudtam, hogy 2021. novemberben Némethné dr. Balázs Katalin tanárnő 26. tanítványa kapott érmet a Szép Magyar beszéd! országos versenyen. Tanítványaink országos elismerése vetekszik azzal az örömmel, amit esetleg tanárként, emberként kaphatunk.

Hogyan kerültél kapcsolatba a Beszélni nehéz! mozgalommal és az e címen futó rádióműsorral?

- Pályakezdő tanárként iskolámban, az akkori Bebrits Lajos Szakközépiskolában kiszemeltek a diákszínpadot vezető tanárnak. Elődöm, Faragó Péterné munkáját, az általa összeállított és színpadra vitt műsorokat látva, gyorsan rádöbbsentem, hogy én kevés vagyok ehhez, nem tudom méltó módon folytatni a hagyományokat. Valami mást kellett keresnem, hogy legyen elfogadható indok, amellyel kibújhatok a rám testált feladat alól. Akkor már 5 éve rendszeresen lehetett hallani a rádióban Deme László és Péchy Blanka nyelvművelő műsorát, és országszerte, sőt a határon túl is szakkörök alakultak iskolákban, könyvtárakban, művelődési házakban. Kéthetente kellett megoldani a rádióban elhangzó feladatokat, és beküldeni a szerkesztőségbe. Deme László professzor tanárom volt az egyetemen, az ő személye, tudása garancia volt arra, hogy ez hasznos, értelmes tevékenység, bővíti a tanulók tudását, és a szakkörök találkozói, vetélkedői, kirándulásai ráadásul nagy élményt jelentenek az ezeken részt vevő gyerekeknek. Gyorsan megszerveztem a szakkörünket, és megbizonyosodott, hogy nem döntöttem rosszul.

Hogyan működött akkoriban a szakkör?

- A diákoknak nem volt ilyen sok órájuk, mint mostanában, a tanárok idejébe is belefért a délutáni tevékenység, így rendszeresen össze tudtunk gyűlni a gyerekekkel. Megismertettem őket a professzor úr által kidolgozott jelölési rendszerrel, és jókat vitatkoztunk egy-egy mondat értelmezésén, helyes kiejtésén, hangsúlyozásán. Ez volt az alap, de előkerültek nyelvi játékok, versenyekre készültünk, és azért egy-egy műsort is nekünk kellett összeállítani. Később egyre többet, mert a szakkörös gyerekek meg tudtak szólalni, mertek is, hiszen a Kazinczy-verseny és az Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny is erre készített föl. Tapasztalt tanárként már én sem féltém az efféle kihívásoktól.

Említetted a versenyeket, tudom, hogy sok tanírványod ért el sikert az országos döntőkön. Összesen hány érmes diákod volt?

- Tizenhét tanulóm lett Kazinczy-érmes, és kilencen nyertek érmet az Édes anyanyelvünk verseny országos döntőin. Tehát összesen 26 érem született.

Emlékszel az összes érmes diákod nevére?

- Természetesen. Az országos döntőbe eljutni nem könnyű ezeken az anyanyelvi versenyeken. Sok-sok gyakorlás, közös munka előzi meg, és ezek során alaposan megismertem a gyerekeket, szinte második anyjuk voltam, és úgy érzem, a ragaszkodás, szeretet kölcsönös volt. Így persze motiválni is könnyebben lehetett őket, szinte együtt lélegeztünk.

Hogy lehet, hogy egy szakközépiskolából ennyi gyerek érdeklődik az anyanyelvi versenyek iránt, és jól is szerepelnek? Ebben országos viszony-

latban is a legjobbak között van a Gábor Dénes Technikum. (Ez az iskola mostani neve.) Mi volt a titkok?

- Már akkor figyeltem a gyerekeket, amikor bekerültek hozzánk kilencedik osztályba, és hívtam őket a szakkörbe, biztattam az ügyeseket, de általában 11. és 12. osztályos korukra lettek eléggé felkészültek. Persze voltak kivételek. Kutas Laci, az első érmesem már kilencedikes korában eljutott Győrbe. Volt is velem bajom bőven. A verseny előtti éjszaka kiszöktek a kollégiumból, és a Rába-parton énekeltek hajnalig. Reggel alig tudott megszólalni. Felvásároltam a közeli gyógyszertár összes torokjavító szerét, hogy tudjon szerepelni. Érdemes volt. Jelenleg a Gábor Dénes Technikum igazgatóhelyettese.

Az a tudás, amit át tudtam/ tudok adni, sokévnnyi tapasztalatból, a kiváló szakemberekből álló zsűri értékelésének követéséből, a szakirodalom tanulmányozásából származik. Nincs semmi titok, csak rengeteg munka. A legfontosabb, hogy nagyon szeretem, és meggyőződésem, hogy a diákok hasznát veszik mindannak, amit tanulnak és átélnek a versenyeken, bárhová kerüljenek is az életükben.

A Kazinczy-verseny Csongrád megyei döntőjét a Gábor Dénes iskola rendezi. Honnan jött az ötlet, hogy vállaltátok el ezt a nem kis feladatot?

- Már több mint két évtizede történt, hogy felbosszantott, milyen mostoha körülmények között zajlik ez a fontos anyanyelvi rendezvény. Az akkori igazgatóm, Mustos Tamás és főleg a helyettese, Dr. Szörényi Tamásné mellém állt, és minden támogatást megadott, hogy igazi ünneppé varázsoljuk a mi iskolánkban ezt a versenyt, az anyanyelv ünnepévé. Szívesen jöttek a tanulók, minden évben 45-50 diák mérte össze tudását március első pénteki napján. Mivel színvonalas volt a megyei döntő, az országoson is jól szerepelt a megye: számos érmet, díjat hoztak el diákjaink, ezáltal a legeredményesebb megyék közé kerültünk. 2022 tavaszán lesz a 23. Kazinczy-verseny a Gábor Dénesben, és – mint mindig – most is kiváló szakemberekből, egyetemi tanárokból álló zsűri dönt a helyezésekről.

Ez tehát a tavaszi nagy rendezvényetek, de tudom, hogy ősszel sem unatkozol. Kinek az ötlete volt az internetes anyanyelvi vetélkedő?

- Vicesen azt szoktam mondani, hogy én kitalálom a dolgokat, aztán keresek kollégákat, akik megvalósítják. Ez tényleg előfordul, de néha magamra maradok az ötlettel és a megvalósítással is. Az interneten és az Agórában rendezett vetélkedőknek, programoknak is történetük van. Néhány évvel ezelőtt Óbecsére mentünk zsűrizni a vajdasági magyar diákok Édes anyanyelvünk versenyére. Sokat kellett várni a határon, és az út is eltartott jó ideig. Ekkor jutott eszembe, és vetettem föl az ötletet beszélgetés közben, hogy Szegeden is meg kellene ünnepelni a magyar nyelv napját november 13-án. Mivel velünk volt Kovács Józsefné, aki korábban sok radnóti diákot készített föl a Kazinczy-versenyre eredménye-

sen, azonnal elkezdtük gyűjteni a neveket, kiket lehetne felkérni szereplésre. Ebből az “ötletelésből” kerekedett ki az első gálaműsor az Agórában. Csupa korábbi Kazinczy-érmes fiatal lépett föl verssel, prózával, énekkel. A következő évben megemlékeztünk Lőrincze Lajos születésének 100. évfordulójáról, de ekkor már volt vetélkedő is az Agórában. Az ezután szervezett többfordulós online vetélkedők egyre népszerűbbek lettek, 2021-ben már 120 csapat nevezett be, köztük határon túli iskolások is szép számmal. Ez egy nyelvi játék érdekes feladatokkal, és a diákok élvezik, hogy a saját komfortzónájukban, kóla és pizza mellett, a google keresőt használva és a magyar szakos nagymamát ostromolva próbálják megkeresni a válaszokat, majd határidőre feltölteni az internetes felületre.

Lesz folytatás?

- Többször mondtam már, hogy ez az utolsó, de annyira népszerűnek látom ezt a nyelvi játékot, hogy minden évben megszerveztem, persze igyekeztem mindig újítani valamit. Ezt az eseményt – szerencsére – még a járvány sem hátráltatta, sőt! Egy kis megvalósítható kikapcsolódást, szórakozást jelentett. Hogy a kérdéssre válaszoljak: valamilyen vetélkedő biztos lesz jövőre is.

Idén bővítették a kört, és bevonták a Honismereti Egyesület tagjait is a vetélkedőbe. Sikeres volt a kezdeményezés?

- Elégé bátoritanok voltak az egyesületi tagok, talán félték a kudarcától, pedig ez csak egy érdekes játék, amelyből sokat lehet tanulni. Hatan belevágtak, és nagyon jó megfejtéseket küldtek be. Kaptak is jutalmat: oklevelet és könyvet. Már körvonalazódik egy újabb terv, amely megmozgatná a játékos kedvű egyesületi tagokat, meglátjuk, mi lesz belőle.

Ahogy ismerlek, nem adod fel.

- Nem bizony! Amíg töröm a fejem, újabb és újabb feladatokat találok ki, forgatom a szótárakat, lexikonokat, közmondás- és szólásgyűjteményeket, úgy érzem, szellemileg friss maradok, és még élvezem is. Ha ezzel másoknak is örömet szerzek, akkor azt mondhatom, hasznosan töltöm az időmet, és a hobbimnak élek. Ha pedig ünnepélyesebb gondolatokat keresek, azt mondom: tettem valamit a szépséges és gazdag anyanyelvünk értékeinek megóvása érdekében. Ez is hozzátartozik a honismerethez.

Néhány évtized után az ember már számvetést készít, önvizsgálatot tart. Mire vagy igazán büszke és mit csinálnál másként?

- Büszke leginkább a sikeres tanítványaimra vagyok, és nemcsak a versenyeken elért eredményekre gondolok, hanem arra, hogy milyen szépen helytállnak a pályájukon, értékes emberekké váltak. Büszke vagyok arra is, hogy én voltam az utolsó, akinek Deme László professzor átadta a Kazinczy-díjat a győri városháza pompás dísztermében. Ez is egy szép tanár-diák történet. Példaképe volt, sokat tanultam tőle, hálás vagyok a több évtizedes kapcsolatért. 2021-ben emlékeztünk meg születésének 100. évfordulójáról.

- Mit csinálnék másként? Mindent és semmit. Ez furcsán hangzik, de így van. Megtaláltam azt a területet, amely érdekelt, a nyelvészetet, mert szeretem a nyelv logikáját és olykor logikátlanságát, kimeríthetetlen kincsebányának látom, naponta rácsodálkozom érdekességekre. Ugyanakkor gyötör az Arany János-i kétely: nem voltam elég jó, nem tettem eleget, és most már késő, az időt nem lehet visszapörgetni, pedig milyen jó lenne! A számvetés abban segít, hogy rendezve gondolataimat előre nézzek, és amellet, hogy újabb megvalósítandó programokon töröm a fejem, módot találjak arra, hogy a fiataloknak átadhassam tapasztalataimat.

Köszönöm, hogy megosztottad velünk gondolataidat, emlékeidet, és azt kívánom, hogy a múlton való töprengéseidből szülessen új erő, és találd meg azokat a területeket, amelyeken még sokáig örömmel munkálkodhatsz – az egyesületünkben is.

GERGELYNÉ BODÓ MÁRIA

Dr. Antal Anikó átadja Ormos Zsuzsannának az emléklapot

Dr. Antal Anikó zsűrielnök és Gergelyné Bodó Mária műsorvezető

Kutas László köszönti a hallgatóságot

Némethné dr. Balázs Katalin előadást tart Deme Lászlóról

*Patkós Dorottya, Tímár Csaba,
Ottoházi Andrea, Némethné Balázs Katalin,
Szabó Mária*

2022 februárjában Kiszomboron fogjuk tartani egyesületünk közgyűlését. Ebből az alkalomból született ez az írás

A KISS MÁRIA HORTENSIA HONISMERETI KÖR KAPCSOLATA A CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLETTEL

Az 1960-as évektől a Hazafias Népfront keretében tevékenykedő Honismereti Bizottság örököse az 1991. április 23-án civil szervezetként megalakult Csongrád Megyei Honismereti Egyesület lett, és mindkét csoporthoz, szervezethez a kiszombori honismereti kör is (megalakulása után, 2003) tagjain keresztül is szorosan kapcsolódott. (Endrész Erzsébet, Görbe Boldizsár, Szikszai Zsuzsanna)

A kapcsolatépítésre számtalan lehetőség adódott, adódik, hiszen a honismereti kör feladata, céljai beilleszkednek a megyei honismeret célkitűzési sorába, és helyi szinten is hasonlóak a feladataink.

A honismereti kör a helyi helytörténeti-műemlékvédelmi-néprajzi-hagyományörző munkát végzi, tevékenysége igen sokrétű: közösségépítő-ismeretterjesztő-kulturális élet alakításában is részt vesz Kiszombor községben.

A két egyesület kapcsolati tevékenysége számtalan. E rövid írásban csak felvillantjuk ennek a munkának egy-egy szegletét.

Tagjaink által részt veszünk az egyesület tevékenységében, támogatva azt. Endrész Erzsébet, a honismereti kör elnöke, ma a megyei egyesület Felügyelő Bizottságának helyettese. Ahol lehetőség adódik, támogatja a megyei egyesület munkáját, részt vesz a szervezett programokon, népszerűsíti a megyei munkát.

Korábbi tagjaink: Szikszai Zsuzsanna tevékeny részese a József Attila Városi Könyvtár és Múzeum igazgatójaként a megyei egyesületi munkának.

Görbe Boldizsár pedig ahol tud, még ma is segít a Kiszomborra látogató vendégek fogadásában, ill. a megyei egyesületi tagság helyi kalauzolásában.

Fontosnak tartjuk az ifúság honismereti munkába bevonását. Ennek érdekében hosszú évek óta honismereti vetélkedőt szerveztünk az iskolások számára helyileg. (Ezt a pandémia szakította meg.)

A megyei egyesület által kiírt vetélkedőkön is többször részt vett egy csapattal Kiszombor, melyet Szentesen rendeztek.

Minden programunkra tisztelettel hívjuk a megyei egyesület tagságát, ami a megyei honlapon plakát formájában meg is jelenik, ezzel tájékoztatja a megyei tagságot, és viszi hírét a zombori egyesületi munkának is. Az internet, a világháló adta lehetőségek szinte határtalanok minden egyesület számára a kapcsolattartás és -építésben is.

Sokszor tiszteletüket is teszik a megyei egyesületi tagok Kiszomboron, akár a busós télüzési programunkra, azt követő színházi előadásra, Szent Iván-éji tűzugrásra, akár a hagyományos honismereti napunkra gondolunk, melyben megnyitjuk a kiszombori műemlékeket a nagyközönség számára.

Tagjaink hétféteken és ünnepnapokon kinyitják a látogatók számára a Helytörténeti Gyűjteményt és a Rotundát. Számtalan iskolai csoportot fogadtunk, Gergelyné Bodó Mária szervezésében éveken keresztül jöttek a fiatalok hozzánk látogatóba.

A kör által szervezett ismeretterjesztő előadás-sorozat keretében Marjanucz László történész, a megyei egyesület elnöke is tartott Kiszomboron előadást az első világháború utáni helyzet témában.

Pálné Szabó Zsuzsanna, volt egyesületi titkár, többször szervezett Kiszomborra látogatást makói egyesületi tagi résztvevőkkel, és kalauzoltuk őket közlegünk műemlékei között.

A rendszeresen megjelenő Csongrád Megyei Honismereti Egyesület évkönyvében honismereti körünk is beszámol a Kiszomboron zajló honismereti munkáról.

Kiemelt események a két egyesület számára:

2009. A pályázatból megújult, XXI. századi követelményeknek megfelelő ellátottságú Helytörténeti Gyűjtemény avatásán részt vett a megyei egyesület tagsága nagy számban.

2011. szeptember 18-án Kistérségi Néprajzi Konferencián láttuk vendégül az érdeklődőket, ahol megismerhettük egymás egyesületi munkáját.

**Honismereti Nap és
Kistérségi Néprajzi Konferencia**
2011. szeptember 18. (vasárnap)

A Kiszombor Kis-Mária-Honismereti Központ és
Kiszombor Nagyközségi Önkormányzat szervezésében.

9:00-14:00 Kistérségi Néprajzi Konferencia
(a Rényai-környékben)

9:00-10:30 A Kis-Mária-Honismereti Központ sáta keretében mutatja be Kiszombor
emlékműveit a konferencia résztvevőinek.

10:30-13:00 Előadók a Rényai-környékben
Előadók: Adik János (Csanakpáton), Endre Erzsébet (Kiszombor), Fodor Imre (Füléd),
Tóth Gábor (Ménfőgyepén), Tóth Gyula (Pécsen), Vesz János (Sárlós).

10:00-18:00 Kiszombori panoráma
A település önkormányzata meggyújtja a Rényai-környék sáta keretében,
melyből költőlegesen készíti nyílik a körkép.

15:00-18:00 A honismereti kör keretében tart az érdeklődőkkel találkozó szeminárium.
Helyszínek: Borzinka, Rényai-környék sáta keretében, Honismereti
Gyűjtemény, Rényai-környék, emlékművek, Jánosfalva emlékművek.

10:00-18:00 A Kiszomborozó sáta keretében a Helytörténeti Gyűjtemény
pincéjében a Rényai-környék sáta keretében, magyar termékek kiállításával.

Néprajzi konferencia 2011-ben

*2011. Csongrád Megyei Honismereti
Egyesület Kiszomboron*

2012- ben Kiszomboron, a Rónay-kúriában szervezett a Rónay család története c. könyv bemutatóján részt vett mindkét egyesület és a Rónay család néhány tagja is.

Ebben az évben a Megyei Honismereti Egyesület ajánlására kapott elismerő emléklapot a honismereti kör a mozgalomban végzett kimagasló munkájáért.

2016-ban a Makón rendezett Országos Honismereti Akadémia támogatásában a honismereti kör is részt vett. Ezen a napon az egyik szervezett kirándulás alkalmával megnézték a község nevezetességeit, így a Rotundát és a Rónay-kastélyt, majd a közös vacsorára a kör asszonyai kemencében sültött buktával is kedveskedtek.

A Kör tagjai

Összegezve: a Megyei Honismereti Egyesület és Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör kapcsolata élő, aktív volt, van és lesz.

2022. februárban a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület közgyűlését Kiszomboron fogja tartani.

ENDRÉSZ ERZSÉBET

KÖNYVISMERTETŐK

KÉT ADATDÚS, ÚJ EREDMÉNYEKET HOZÓ KÖTET SZEGED NAGYÁRVÍZ ELŐTTI TÖRTÉNETÉBŐL

Az utóbbi két évben két olyan kötet jelent meg, amelyek a Szeged történetét kutatók és az iránta érdeklődők számára megkerülhetetlen lesz a későbbiekben. E sorok írója számára pedig örvendetesek a témák, ugyanis mindkettő a város korai történetét tárgyalja. Szalontai Csaba: *Szeged születése. (Megtelepedés a szegedi tájban a város kialakulása előtt)* című művét dizajnos formában a jeles Opitz Kiadó jelentette meg, a másikat pedig, Máté Zsoltét: *Akivel oldottál, azzal köss az Areion Kulturális Egyesület.*

Az előbbiről már jelent meg ismertetés a Szeged hasábjain, azonban megérdemli a visszatérést hozzá, hiszen a szegedi táj domborzati, vízrajzi képét mutatja be, amelyről sokan írtak, ám most a sorok és térképek között egy összefoglaló kép bontakozik ki felhívva a figyelmet a két természeti tényező emberi települést befolyásoló hatására, azaz a vízfolyások, erek, tavak, mocsarak és tocsogók, valamint a halmok és dombok szerepére, kiemelve a Maty ér és a Fehértó, valamint a hozzájuk kapcsolódó vizes objektumok jelentőségét a megtelepedés és a védelem szempontjából. Hiánypótló mű, mert Vásárhely, Gyula és Makó esetében ez már megtörtént, igaz kevesebb figyelmet fordítva a régészeti eredményekre, ami jelen kötet legnagyobb erejét jelenti. A szerző úgy látja: a „Maty ér mente az, ahol a korabeli helyzetben a város megszületett, és csak később indult el a Tisza-parti helyek benépesülése, főképp a magyar honfoglalás és államalapítás utáni időkben. Mindezt főképp régészeti adatok sokaságával bizonyítja. A műből nem hiányzik a korábbi szakirodalom bőséges felhasználása sem. A tanulmányok, könyvek, térképek, írott források az ásatási eredmények mellett a mű hitelességének és a szerző alapos tájékozottságának bizonyítékai.

Elfogadva megállapításait, magam is nagy jelentőségűnek látom a főfolyók melletti, azokat kísérő vízrendszer jelentőségét a folyószabályozások előtti időkben, mégis árnyalnám feltételezését, amely szerint előbb jöttek létre városunk esetében a Tiszától távolabbi helyeken az emberi lakhelyek, mint a főfolyó mellett, ugyanis partjuknál a víz nem járta magaslatokon ugyancsak megte-

lepedhetett a neolitikumtól minden kor embere. A szegedi révet véleményem szerint azóta használták. Éppen alkalmassága miatt eseti forgalom bonyolódott itt. Só azóta jött a Maroson és a Tiszán is Erdély felől, hosszabb-rövidebb szünetekkel természetesen. Továbbá tiszta vizet hozott a folyó. Ma már szinte hihetetlen: a Maros beömlése fölött a folyó közepén még az 50-es években minden baj nélkül ittunk a vizéből.

Mint nem régész ajánlom a szerző figyelmébe e finom észrevételt, bár ismerve a szegedi domborzatot alakító évezredes emberi tevékenységet, magam is úgy gondolom, nagy szerencsére és véletlenre van szükség a régészeti korokból származó lelet előkerülésére a város belterületén. Ez nem kisebbíti azt a nagy munkát, amellyel Szalontai Csaba „összetalicskázta” a vaskos kötetének anyagát és az elért eredményeit sem, amellyel bőségesen gazdagította Szeged-ismeretünk tárházát.

A könyv olvasása után már nem a témához kötődve néhány megjegyzést tehetünk városunk történetével kapcsolatban. A borítón levő római márvány fejet másodlagos helyzetben találták a vár bontása során. A régészek nem egyértelműen vélekedtek odakerüléséről. Elképzeléseink szerint a Szegednél 1723-ban elsüllyedt hajó rakományából kerülhetett oda, amikor öt hajóval szállítottak Erdélyből Bécsbe római kori emlékeket, amelyről részletes leírást ad az Epigráfi romane di Transilvania című Gian Paolo Marchie és Pál József által Veronában 2010-ben megjelent kétkötetes mű.

Az 1247-es oklevél említi Tápé és Vártó helyeket, amelyeket IV. Béla király a szegedi polgároknak juttatott. Az utóbbi helyét sokáig kereste a kutatás. Az 1719-es szabad királyi városi jogot adományozó oklevélből tudhatjuk meg, hogy a Vártó a Holt-Tiszával azonosítható Tiszán túli terület, amely a Tápai rét egy része lehetett. A helyet Szalontai Csaba is jól azonosítja.

A kutatás Reizner János tévedése nyomán Alszegedet Alsóvárossal azonosította. 1412-ben került oklevélbe Alszeged neve, amikor Zsigmond király a szegedi bíróválasztásról rendelkezett azt két lépcsőssé téve, majd a név 1422-ben fordult elő utoljára. Véleményünk szerint a szegedi vár két suburbiummal rendelkezett. A Tisza folyásának megfelelően a vártól északra helyezkedett el Felszeged (Felső-sziget), a vártól délre pedig Alszeged, a három közül a leggazdagabb településrész. Az ott élt polgárok számára adta ki a király rendelkezését a bíróválasztásról, és nem a jóval szerényebb gazdasági erővel, népességgel rendelkező városrész, amelyet mocsaras terület választott el a suburbiumtól, a későbbi Palánktól, lakói számára. E terület egyébként Alszegedhez tartozott, például a középkorban nem rendelkezett önálló plébániával és önálló bíróval. Hogy lett volna akkor ott bíróválasztás? A Szent Péter ispotályt is itt tartotta fenn a polgárság. Alsóváros egyébként a 15. század második felében virágzott fel, majd később, a török korban a város magyar népességének lakóhelye lett

megőrizve a katolikus keresztény hitet, a korábbi gazdaság szerkezetét és a városi igazgatás elemeit. Így lett később a centrumból nézve máig Alsóváros a neve, a középkori Felszegedé pedig Fölsőváros. A Szent Péter ispotályt és az alsóvárosi Havi Boldogasszony templomot (Mátyás templom) gyakran kapcsolta egybe a kutatás. Két külön intézmény volt. Egy későbbi vedután mindkettő látható. Ugyancsak legendák világába tartozik az ispotály és a ferenciek templomának összekapcsolása a johannitákkal (ispotályosok). A fehérváriaknak valóban volt Szeged nevű birtokuk, de ez Fehérvár közelében feküdt. Mit kerestek volna a városunkban a lovagrend tagjai?

Máté Zsolt tudományos munkássága Szeged középkori és törökkori topográfiájának történetében mérföldkövet jelent. Az elmúlt évben megjelent kötetében kilenc tanulmányát adja közre. Egy részük a város egészének vagy egy részének helyrajzával foglalkozik, a másik pedig egy-egy pontjának, például házak történetének az elemzésével. Azt előzetesen leírhatjuk, hogy ő az, aki számos kísérlet után felrajzolta a város 15. század második felétől a korszak végéig kiterjedő utcahálózatát, amely végeredményben a Nagyarvízig a történelmi sorsfordulókon átívelve meghatározta a városképet.

Az 1522-es tizedjegyzék és az 1548-as török adóösszeírás összevetésével alakította ki álláspontját matematikai módszereket segítségül hívva. Észrevette a magyar és török adóösszeírás metodikájának különbségét. Amíg a magyarok utcánként, addig a törökök két vagy több utcával kerített tömbönként, mahalleként írták össze az adófizetőket, ami által az egymás melletti utcákat számba tudta venni és térképre vetíteni. Ebben segített neki néhány utca máig meglévő nyomvonala és néhány máig álló épület vagy épületrész helye. Szeged a középkori Magyarország nagyságát és gazdasági erejét illetően Buda és Pest után hozzávetőlegesen tízezer lakosával a harmadik városa volt. Máté Zsolt munkája nyomán az első kettőhöz hasonlóan az érdeklődők tájékozódhatnak a város középkori alaprajzáról, amely a tanulmány mellett megtekinthető a Szeged topográfiai atlasz térképei között. A 32 utca elhelyezkedésének rajza élményt nyújtó bűvárkodást nyújt az olvasó számára.

Fontos megállapítása továbbá a szerzőnek a középkori, egy a szegedi utcák szerkezetéről szóló megállapítása, amely szerint a középkori utcák nem csupán az egymással szemben álló zárt házsorok későbbi területét jelentették, hanem az ide tartozó közöket, térközöket, kisebb utcákat. E területek egyébként részben a házhelyek osztódása során alakultak ki. Emlékük például Vásárhelyen a közöknek nevezett utcarészek, amelyek Szegeden is léteztek még a Nagyarvíz előtt.

A középkori városok igazgatási szervezetében a bíró és az esküdtek alkotta tanács, valamint a városi hivatal (kancellária) alatt helyezkedtek el az utcabírák vagy utcakapitányok, akik a helyi igazgatásban segítettek, többek közt

beszedték az adót, ügyeltek a tűzoltáshoz szükséges víz tárolására, a rendre és a lakosság helyes magatartására. Számon tartották az utca lakosait. A német eredetű városokban (Sopron, Kolozsvár) fertálmestereknek hívták őket. Szegeden ugyancsak létezett e rendszer, jöllehet csak egy 1553-ból származó defterben található rá adat.

E témakörhöz tartozik A szegedi Palánk városrész 1597. évi telekkönyvének térképi megfejtése című tanulmány. A telekkönyv fordítását két igen kiváló tudós tette közzé a levéltár tanulmánykötetében 1984-ben. A mű alapvető német nyelvű forrása városunk történetének. Kiadása kapcsolódott a Szeged monográfia munkálataihoz és a levéltár forráskiadó tevékenységéhez. Szakály nagy haszonnal forgatta a művet, ugyanis számos adatot talált benne a városrész lakóiról, intézményekről, és így tovább. Heka László is támaszkodott rá a szegedi bunyevácokról írt munkájában. A forrás topográfiai leírása, „térképesítése”, amint Máté Zsolt írja, azonban váratott magára. Több kísérlet után végül harminc év múlva „tört fel a dió”, amikor szerzőnk megfejtette a talányt, amivel új eredményeket hozott, és megkönnyítette a forrás további használatát.

A matematikai, informatikai lehetőségek és több térkép összevető használata hozta meg a sikeres megoldást. Eredménye egyrészt a korabeli telekrendszer feltárása, a kis telkek létének magyarázata, másrészt pedig egyes, egészen a középkorig visszavezethető utcavonalaknak a maiakra vetítése. Példaként néhány: az Oskola utca a középkori Nagy utca, Szeged főutcája nyomvonalán haladt az 1960-as évekig. A Tömörkény utca egy része, az Oroszlán utca és a Révai utca a 17. századi nyomvonalon halad középkori előzményekkel. 17. századi a helye a Palánkon belül a Somogyi utcának és az Apáthy utcának. A szerző nyomvonaluk megőrzésére hívja fel a figyelmet. Vajon elhelyezték-e őket a szegedi értéktárban?

A telekkönyv, amelyet egy tűzvész után fektettek fel, korszakához még két tanulmány köthető. A Milyen volt Szeged a török után és a Szeged 16–18. százada. Ez utóbbi nagyobb része ugyancsak a török alóli felszabadulás utáni időszakról szól. Mindkettőt összekapcsolja a topográfiai tények használata és számba vétele, valamint a korabeli térképek tüzetes vizsgálata és elemzése, amely a szerző kutatási módszerének az építészmérnöki és matematikai-informatikai ismereteinek felhasználása mellett fő ereje. E megközelítési módokat a Szeged kutatás nagy szerencséjére össze tudja kapcsolni a humán-bölcsész gondolkodással. A kötetben belül mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a Szeged középkori szociátopográfiája című írás. A szerző megfogalmazása szerint „a történeti szociátopográfia a lakosság etnikai, vallási, műveltségi, társadalmi-gazdasági és foglalkozási képének topográfiai összefüggéseit tárja fel”. Ezen sajátosságok adják meg egy-egy város karakterét, más városokhoz hasonló, de azoktól eltérő, egyedi arculatát. Szeged esetében is ez a helyzet. Bár az egymást követő történeti korok sok változást hoz-

tak a város életében, számos gazdasági, műveltségi, vallási jegy túlélte ezt még akkor is, ha maguk szintén sokat változtak. Ezekre a jelenségekre hívja fel a figyelmet szerzőnk. Nem lenne unalom gerjesztő dolgozat, ha valaki azt vizsgálná benne, hogyan maradtak meg, miként változtak, szűntek meg, és milyen új elemekkel gazdagodott városunk szociátopográfija az utóbbi ötven évben.

A város egy-egy helyrajzi pontjáról született tanulmányok közül elsőként a 2012-ben megjelent Egy épület titkai – Amit meg lehet tudni a „Török ház”-ról című a Palánkhoz kapcsolódik. Bontását a várost szeretőkhöz felháborodása kísérte, nem értették a város újíto furor-t, és igazuk volt. Eltűntettek egy olyan épületet, amely egyrészt világosan mutatta, hogy az Alföldön ugyancsak álltak olyan középkori és kora-újkorai polgári házak, ha kevesebb is, mint a városokban Nyugat-Dunántúlon és Erdélyben. E tekintetben a Török–Demján ház kapcsot képzett a két terület között. Másrészt „bizonyította” az Oskola (Nagy) utca ősi nyomvonalát. Máté Zsolt, a város szülőtte nem elégedett meg a felháborodással, hanem levéltári és egyéb kutatásával utána járt az emblemikus ház építéstörténetének, amelyből kiderül: középkori alapokra és pincére feltehetően a 18. század elején épülhetett a bontásra ítélt épület, amely ma restaurálva egyik idegenforgalmi látványossága lenne a városnak. Építészeti hagyatékát tekintve sajátos sorsú Szeged. A középkori, a barokk és a klasszicista korszakából alig maradt fenn egy-egy hírmondó épület. Szerencse viszont az, hogy az eklektika és szecesszió jegyében született belváros fennmaradt, nem söpörte el egy részét sem a „panelmennország” építése.

További két tanulmány elkészítéséhez a szerzőt családi emlékek kötik. A Szeged hódoltság-kori török temetője című megírására a nagyapja osztálytársának, Tápay-Szabó László Szegény ember gazdag élete című kötetének egy részlete és nagyapjának az elbeszélése indította. Térképek alapos, összehasonlító elemzésével végül kiderítette a temető helyét. „A régi török temető helye ma a Retek u., Tarján széle u., Bite Pál u. által határolt lakótelepi beépítés közepén, a Pósz Jenő utca által átszelt területre esik”. E megállapítással egészen új, eddig nem ismert adatot nyújt át a város története iránt érdeklődőknek, és most már tudhatjuk: hol volt a helye a múzeumba került két török sírkőnek. Íme a 143 éves szegedi török uralom három megmaradt anyagi dokumentuma-it ismerhettük meg a dolgozatból. Úgy gondolom, talán több nincs is.

A szerző munkáját megkönnyítette, hogy a Szeged Atlasz munkálatai során megvalósult Giba Antal 1841 és 1844 között készített térképének a 2010. évi digitalizált Szeged térképéhez igazítása. „A georeferálás a régebben vagy eltérő vetületi rendszerben készült térképeknek egy adott koordináta-rendszerben való megfeleltetése – általában számítógépes program – segítségével”. Máté Zsolt szerényen elhallgatta, hogy a georeferálás ötletét az Atlasz összeállítása idején ő vetette fel, és ellenőrizte elkészítését. Köszönet érte.

A szegedi Szent György templom és a tornyos iskola című írásban a térképet jól ismerő és elemző építészmérnök szakcikkét olvashatjuk ugyancsak családvi vonatkozású indítással. A szakirodalom által háromhajós gótikussá átépített román kori templom építéstörténetéhez, amelynek alapjai a Dózsa György iskola épülete alatt nyugszanak, keveset tehetett hozzá már szerzőnk. Annál részletesebben tudta kifejteni a török kor utáni végül abba maradt barokk restaurálást, majd pedig a tornyos iskolává alakítást, amelynek rekonstrukciós rajzát is elkészítette. Hozzávetőlegesen száz évet fog át három generáció között a szóban átadható történelem. Ennek a tanúi lehetünk az írás sorai között. Ezáltal mi sem csak képekkel illusztrált leírást olvashatunk, hanem megjelennek előttünk 19. századi kisdíákok, akik koptatták a nagyon különös iskola padjait.

A befejező írás A Nagýárvíz utáni feltöltésről szól. Szintén hiánypótló alkotás, belőle világosan kiderül a feltöltés módja és mérete. A tanulmány utóbb készülő munkák és tájékozódás számára hasznos forrásanyag nagyszerű térképpel. Az utóbbira példa: Egy a Nemestakács utcában lakó kolleganóm összevetette a térkép oda vonatkozó feltöltési adatát udvaruk végének eredeti és a szomszéd (volt árvaház) által ugyanott feltöltött szintjével, és a térképen és a táblázaton lévő adatot teljesen valóságnak találta. Kell-e nagyobb elismerés Máté Zsolt számára. Egyébként – mint említettük – a szerző kutatási módszerének a térképhasználat, -elemzés egyik sarokpontja. Ráirányítja a figyelmet a térképek történeti szempontból hasznos adataira. Szeged topográfia történetét ezzel felzárkóztatja a nemzetközi várostörténethez. Eme könyvbéli utolsó írásával egy legendát szüntet meg a feltöltés méreteit illetően.

A két ismertetett kötet példája az új várostörténeti eredmények születésének. Mutatják: érdemes foglalkozni a múlttal még akkor is, ha jelenünkben nem divat, és hátat fordítanak neki, pedig a gyökerek ismerete nélkül nincs egészséges jövőbe tekintés sem. Erre hívja fel a két kötet a figyelmet. Ezek után várjuk a város későbbi történetéről szóló köteteket is. Van mit pótolni. A rendszerváltoztatás óta eltelt időről például alig jelent meg alapos összefoglaló írás. Nyitva áll a levéltár ezen időszakos kutatói előtt más kutatóhelyekkel együtt.

BLAZOVICH LÁSZLÓ

FORGÓ GÉZA: MAKÓ HÍRES MÉRNÖKEI

Ha valaki úgy dönt, számba veszi Makó hírességeit, valószínűleg nem a városhoz kötődő neves mérnökökkel kezdi a felsorolást, pedig vannak szép számmal. Olyannyira, hogy a József Attila Múzeum történész-muzeológusa, Forgó Géza könyvet is írt róluk, még ha az nem is olyan terjedelmes. Sőt, már egy másodikon is gondolkozik.

Makó híres mérnökei – ezzel a címmel jelent meg Forgó Géza történész-muzeológus legutóbbi, 50 oldalas, igényes kivitelű, gazdagon illusztrált kis kötete a helytörténettel foglalkozó Szirbik Miklós Egyesület kiadásában, a Makói kincsestár sorozat részeként. A kötetben öt mérnök munkásságát foglalta össze időrendben. Szerepel benne Galamb József, a Ford T-modell tervezője, Hajnal Antal, a fiumei kikötő megálmodója, Szakáts Gábor, akit a lángszóró feltalálójaként szokás emlegetni, az egyébként orvos Diósszilágyi Sámuel, és Medgyesi Pál, aki többek között a város ivóvízellátásáért volt felelős. A könyv megírására Szilágyi László, a Marosparti Veterán Autós-Motoros Közhasznú Sportegyesület elnöke kérte fel Forgó Gézát.

A kötet számos olyan érdekességről rántja le a leplet, ami a nagyközönség előtt eddig nem volt ismert. Ilyen például, hogy valójában nem Szakáts Gábor találta fel a lángszórót.

– Ezt a fegyvert egy német mérnök, Richard Fiedler fejlesztette ki – hívta fel a figyelmet Forgó Géza. Amikor Szakáts a német hadsereghez került fejlesztőmérnökként, a lángszóró szabadalmi leírása már több nyelven elérhető volt, mi több, a hadsereg már kísérletezett is a használatával. Az azonban elképzelhető, hogy a fejlesztésében részt vett, az pedig dokumentumokkal is igazolható, hogy voltak egyéb, fontos hadászati jellegű találmányai – gépágyú, páncéltörő ágyú és hasonló. Ugyancsak városi legenda, hogy őt hadiipar fejlesztései miatt az első világháború után háborús bűnösneként bíróság elé akarták volna állítani. – Ezt ő maga nyilatkozta egy újságnak, így került a köztudatba – mondta Forgó. Valójában azonban az első világháború után egyáltalán nem tartottak ilyen bírósági

tárgyalásokat, és szándék sem volt Szakáts felelősségre vonására. A makói születésű mérnök egyébként fiatalon, váratlanul halt meg, és emiatt az a szóbeszéd is elterjedt róla, hogy a brit titkosszolgálat mérgezte meg gyémántporral.

– Erre sincs semmiféle bizonyíték – hangsúlyozta a kutató.

De hogy kerül egy orvos, Diós-szilágyi Sámuel, a makói kórház későbbi névadója a kiváló mérnökök közé? – A tüdőöltő gép miatt – adta meg a választ Forgó Géza. Szakáts Gábor ugyanis egyik fejlesztésén közösen dolgozott a makói kórház igazgatójával. Diósszilágyi-ról életrajzában egyébként az olvasható, hogy orvos, tüdő- és belgyógyász, röntgenszakorvos, a légmellkezelés

kifejlesztője és első alkalmazója volt. A 19. század végétől a tüdőgümőkór elleni legkitűnőbb módszer a beteg tüdőnek az átmeneti kivonása a mozgásból, nyugalomba hozása volt. Ezt tüdőöltéssel érték el. Az ehhez szükséges berendezést ők ketten tökéletesítették; Szakáts még egy új tüt is tervezett hozzá, ami a tüdőszövet minimális roncsolásával jutott be a helyére.

A gépet szabadalmaztatni nem sikerült, de néhány példány készült belőle egy berlini gyárban, amelyek aztán Makón szolgálták a betegek kezelését

A korabeli feljegyzések szerint kiválóan teljesített, és a tüdőgondozó intézetben Diósszilágyi Sámuel, majd később az utódja használta is ezeket, amíg működőképesek voltak. A könyvben természetesen pontosan le van írva, hogy miként működött ez a bizonyos tüdőöltő gép – a leírást Forgó Géza egy szakönyvből vette át, hiszen nem orvos.

Forgó Géza célja elsősorban az volt, hogy könnyen olvasható, informatív kötetet írjon. A Délmagyarország érdeklődésére azt mondta, nyugodtan lehet mondani, hogy Makó – többek között – a jeles mérnökök városa is, hiszen végigtekintve a helyi krónikákon, egészen az 1800-as esztendőktől napjainkig lehet találni belőlük jó néhányat. Példaként megemlítette Giba Antal térképész, illetve Herrich Károlyt, aki a Tisza folyamszabályozásának vezetője volt – őt egyébként igaztalan vádak érték a nagy szegedi árvíz alkalmával, és már csak ezek tisztázása érdekében is érdemes lesz vele foglalkozni.

FORRÁS: DÉLMAGYARORSZÁG

KOMÁROMI CSABA: A KISKUNDOROZSMAI 524. SZ. PROHÁSZKA OTTOKÁR CSERKÉSZCSAPAT TÖRTÉNETE (KÖNYVISMERTETŐ)

Szinte hiánypótló alkotásként került ki a nyomdából ez a kiadvány magánkiadás. Kiskundorozsma történetéből számos alkotás született, de a helyi cserkészetről még eddig nem. Elmondható, hogy olyan kiadvány született, ami képes betölteni ezt a hiányzó űrt. Láttelete egy letűnt kornak, és emléket állít a közösségi élet egyik színterének.

A kiadvány a Csongrád-Csanád Megyei Honismeret elnökének ajánlásával indul, melyet dr. Laurinyecz Mihály egykori cserkészvezető bevezetője követ.

Ezt követően a kötet röviden foglalkozik a cserkészet megszületésével, majd hazai megalakulásával, illetve felszámolásával, és újrakezdésével. Majd rátér a kiskundorozsmai cserkészet megszületésére a második világháború kezdetéig. Ezt követi egy nagyobb tematikus egység, mely a második világháború végétől az 1948 kora ősziéig mutatja be a csapat történetét, ahol helyet kaptak a korabeli tábori beszámolók, és visszaemlékezések, valamint egyes őrök tevékenysége. Ezt egy kisebb képmelléklet zárja.

Következő nagyobb egység a csapat újjáalakulásától egészen 1992-ig, Farakas Dezső csapatparancsnok haláláig taglalja az eseményeket, melyet Huszár László csapatparancsnok első éveinek ismertetése követ. Ezt követő nagyobb fejezet a kiskundorozsmai cserkészfiúk 1990–1994 közötti időszakban megessett táborainak eseményeit ismerteti források és visszaemlékezések tükrében.

Ezt követi az a fejezet, mely 1995-től a megszűnésig mutatja be a csapat életében történeteket. Az utolsó nagyobb fejezet a kiskundorozsmai cserkészlányok életét és táborozásait mutatja be különféle forrásokra és visszaemlékezésekre hivatkozva, melyet az életképek zárnak.

A kiadvány függelékében található azoknak a nevei, akik egykoron a csapat tagjai voltak, vagy éppen azon versikék és mondókák gyűjteménye, amelyek a csapat működése alatt születtek. A könyvet gazdag képmelléklet és szakirodalom zárja.

Egyetlen hiányérzet lehet egyedül talán a kiadványt illetően, az, hogy a történelem viharai között számos forrásanyag tűnt el, és ezért egyes részek hiányosnak tűnhetnek. Ezek ellenére mégis komoly hiánypótló alkotás született, és reménykedhetünk abban, hogy születni fog még Kiskundorozsma történetéből. De nemcsak Kiskundorozsma történetében egyedülálló ez a kötet, hanem a dél-alföldi cserkészet történetében talán ez az első olyan mű, amely konkrétan egy csapat krónikáját igyekszik bemutatni. Jó szívvel ajánlom ezt a könyvet Kiskundorozsma lakosságának is, valamint azoknak is, akik a cserkészetrel foglalkoznak, foglalkoztak.

MOLNÁR ANITA: A SZÖGEDI PAPRIKA

Molnár Anita paprikás faluból, paprikás családból származik. A bennfentes szemszögéből és tudásával írta meg Szeged emblemikus növényének, a szegedi fűszerpaprikának 200 éves történetét. A szerző történelem-angol szakos tanárként tanult bele a családi paprikafeldolgozó üzem irányításába, és hozott létre magángyűjteményt Röszkén, ahol 2008 óta fogadja a vendégeket és mesél a szegedi fűszerpaprika növény és -ipar történetéről. Most a Malom és Múzeum izgalmas és látványos Könyvvel egészült ki!

A szerző saját motivációjáról így mesélt a könyv szegedi bemutatóján: „Ünnepeink kihagyhatatlan fűszere a paprika... Mégis, óriási ellentmondás van ma aközött, ahogyan a külső szemlélő látja paprika kultúránkat, és ahogyan a szegediek saját paprikás múltjukat nézik. Ausztráliában, Koreában és Kanadában tudják, hogy a paprika magyar fűszer, és hogy Szeged a paprika hazája. Ők nem elsősorban paprikáért jönnek, hanem a legendára kíváncsiak. Ahhoz, hogy ezt megismerjék, el kell jönniük Röszkére egy magánkiállításra, mert Szegeden láthatatlan a paprika. Személyes indíttatásom a könyv megírására elsősorban ebben rejlett: visszahozni Szegedre a paprikát.”

A szögedi paprika című könyv a legkülönbébb szemszögből írja le a szegedi paprika történetét: gazdaság- és társadalomtörténet, várostörténet és irodalom, néprajz és ipartörténet adják az alapot. A szerző elmeséli a paprikanövény Szegedre érkezését, hogyan vált a szegények fűszeréből édesnemes paprikává, hogyan segítette hozzá parasztcsaládok ezreit ahhoz, hogy iparos-kereskedővé váljanak, milyen kereskedelmi, kutatási és vizsgálati ambíciók alapján vált világhírű exportcikké a szegedi paprika, majd hogyan változtatta meg az állami paprikázás a paprikás ipart és társadalmat, város és vidék kapcsolatát, a szegediek érzelmi kötődését a paprikához, és hogyan élte túl a rendszerváltást a szegedi paprika. A könyv fejezetei: Ne menjen el Szegedről paprika nélkül! A szögedi paprika gazdaságtörténete; Amerikából Szegedre; Eszményi fűszernövény; Csodálatos aszkorbinsav raktár; A fűszerpaprika kutatása és nemesítése; A különleges, csemege, édesnemes, rózsa és szegedi fűszerpaprika-őrlemények; A szögedi paprikások társadalma; Móricz és a szögedi paprika; A szögedi paprika termesztése régen és ma; Pirosmalom, pirosmónár, édosmalom, erősmalom; Paprikakereskedelem, paprikapiacok és paprikamárkák; Szegedi paprikás díszdobozok és kereskedők; Város és vidéke: alsóvárosi, szentmihályi és röszkei Paprikások. Természetesen a könyv nem lenne teljes receptek nélkül: a gasztrótörténeti bevezetés után Szeged híres csárdáit mutatja be a szerző, és közöl halászlé és paprikás hal étel leírásokat, kakaspörkölt, pacal és gulyás receptet.

A könyv gazdagon illusztrált, a fotókon megelevenedik a régi szegedi paprikatermesztők, kutatók, márkák és piacok világa, a szocialista termelőszövetke-

zeti-nagyvállalati kooperáció és a mai fűszerpaprika-termesztés és -feldolgozás valósága. Interjúk, visszaemlékezések, irodalmi írások és újságcikkek teszik érdekessé és olvasmányossá a könyvet. A címválasztás tisztelgés Bálint Sándor néprajztudós *A szegedi paprika* (1962) című könyve előtt.

Ma is több száz család termeli és dolgozza fel a paprikát Szeged környékén, ma is ünnepeink fűszere a paprika. Lakodalom, ballagás, karácsony alig múlik el halászléfőzés vagy bográcsozás nélkül, újra kultusza van a főzésnek, a kihagyhatatlan hozzávaló pedig az örölt pirospaprika.

Szeged a paprika hazája. Miért nem látható a legenda a paprika hazájában, Szeged város marketingjében? Miért is nem vagyunk rá büszkéek? Molnár Anita szerző célja, hogy a legenda, amit a Szegedre látogató külföldiek és magyarok keresnek, a szegedi paprika története ismét láthatóvá, megismerhetővé váljon, és a szegediek újra büszkéek legyenek termékükre. A szerző reményei szerint a könyv első lépés lehet abban, hogy a Szegedért elkötelezettek, a szegedi lo-kálpatrióták, szegedi szervezetek és turisztikai szolgáltatók összefogjanak, és kiállításon, múzeumban, eseményeken vagy kiadványokon keresztül mutassák be a szegedi paprika történetét.

MOLNÁR ALBERT

A könyvbemutatón

VÁROSTÖRTÉNETI KÖNYV A 140 ÉVES SÁNDORFALVÁRÓL

2019 tavaszán a Humán Bizottság és a Települési Értéktár tagjaként felkérést kaptam arra, hogy vezessem a Sándorfalva alapításának 140. évfordulójára készülő várostörténeti könyv szerkesztőbizottságát. Már az első munkamegbeszélésen szembesültünk azzal, hogy nem könnyű feladat elfogulatlanul tényeket felsorakoztatni egy olyan településen, amely 140 éves múltra tekint vissza, de legalább ennyire nehéz olyan élményeket mutatni az olvasók számára, amelyek kellően érzékeltetik a lakosság rendíthetetlen szeretetét és kötődését Sándorfalvához. Éppen ezért nem is törekedtünk arra, hogy válasszunk a fenti kategóriák között: tematikusan elrendezve és tényekre támaszkodva igyekeztünk 20 fejezetben bemutatni a természeti adottságokkal, a társadalmi helyzettel és az oktatással, a közművelődéssel és az egészségüggyel, a művészeti és sportélettel, a civil szervezetekkel és hitélettel, valamint a gazdasági és önkormányzati területtel kapcsolatos információkat. Mindezt annak érdekében tettük, hogy szembetűnő legyen, hogyan fejlődött településünk valódi várossá az utóbbi néhány évtizedben.

Legalább ennyire fontosnak tartottuk azonban azt is, hogy az olvasók Ladányi Zsuzsa újságíró rövid interjúinak és beszámolóinak segítségével pontosabb képet alkothassanak arról, hogyan lehet háziorvosként művészettel is gyógyítani, milyen járművekkel végzik áldozatos munkájukat a helyi lánglovagok, hogyan indított gyűjtést hadifoglyok támogatására a Pallaviciniek fiatal gazdatisztje, milyen világraszóló gasztronómiai termékek készülnek Homokpusztán, hogyan tér vissza időről időre szülővárosába Sándorfalva Kincse, és miért sétálhatott medve egy koranyári este a Rákóczi utcán. Ezek a mozaikszerűen elrendezett tények és élmények – ahogyan a könyv alcímében is utaltunk rá – izgalmas egészet alkotva mutathatják csak meg igazán, miért nagyszerű érzés sándorfalvi polgárnak lenni.

Csikesz Lajos már egy 1926-ban írt tanulmányban igyekezett korhű képet festeni a csaknem fél évszázados településről: a járdák néhol burkolva voltak téglával, a lakosság hatodrésze tanyákon lakott, minden utcában két sor akácfa állt a házak előtt, gyakran 8–10 gyermeket neveltek családonként, a Szegedre vezető kövezett országút pedig szinte járhatatlan volt a naponta közlekedő két autóbuszjárat számára. Sándorfalva történetéről és népeletéről először 1978-ban, az alapítás centenáriumaára készülve jelent meg kiváló monográfia id. Juhász Antal szerkesztésében, amely tudományos alapossággal és bőséges jegyzetapparátust alkalmazva tárta fel a nagyközség történetét, a gazdaság, a művelődésügy és a művészet korabeli helyzetét, de részletesen kitért az életmódból és a társadalomból fakadó sajátosságokra is.

1999-ben átdolgozták a korábbi kiadást, és kiegészítették az utolsó két évtizedben bekövetkezett változásokkal, valamint a civil szervezetek, a közélet és az egyházi élet jellemzőivel. Az új várostörténeti könyvben éppen ezért nem kívántuk megismételni, még kevésbé felülmúlni azokat a gondosan összeállított tanulmányokat, amelyek a korábbi monográfiákban ma is hozzáférhetőek az érdeklődők számára, igyekeztünk viszont hiteles és sokszínű pillanatképet mutatni arról, hol is tart Sándorfalva alapításának 140. évfordulóján.

A kötet összeállításakor nem volt számunkra kétséges, hogy írjunk-e a település és a Pallaviciniek ma is gyümölcsöző kapcsolatáról, hogy helyet kapjon-e id. Juhász Antal 1927-es leírása és fia, Dr. Juhász Antal saját gyermekkorát idéző beszámolója, hogy sorra vegyük-e a Települési Értéktárban szereplő nemzeti értékeket és épületeket, hogy tájékozódásul közöljük-e az előzékeken Sándorfalva bel- és külterületi térképét, hogy a jövő nemzedékének követendő példát állítva bemutassuk-e a település díszpolgárainak rövid életútját és a közösségért végzett munkájuk révén kitüntetettek névsorát, vagy hogy az olvasók tájékozódását segítve készítsünk-e név- és tárgymutatót a kötet végére.

Történész, újságíró, könyvtáros és művelődésszervező is aktív szerepet vállalt abban a szerkesztőbizottságban, amely hosszú hónapok alatt több száz újságcikk, internetes bejegyzés, önkormányzati és levéltári dokumentum feldolgozásával igyekezett korunk elvárásainak és érdeklődésének megfelelően összeállítani a kötet forrásanyagát, majd fotóriporterek, lelkes amatőr fotósok és archívumok felvételei közül válogatva csaknem 500 képpel illusztrálni a gondosan megformált fejezeteket.

Hiszünk abban, hogy az új várostörténeti könyv a két, illetve négy évtizeddel korábban megírt monográfiák méltó folytatásaként nemcsak 2019-ben keltheti fel a városlakók és az idelátogatók nagyra becsült figyelmét, hanem a most még gyermekkorát élő alfa-generáció tagjai is néhány évtized múlva büszkén idézik majd fel Sándorfalvához kötődő élményeiket, amelyek kép vagy szöveg formájában – különleges időkapuszulaként – helyet kaptak a kötet lapjain. Ekkor nyernek majd számukra valódi értelmet a város egykori orvos–festője és díszpolgára, dr. Bod Árpád varázslatos szavai: Ne csak az eszedre, a szívedre is hallgass!

Egy várostörténeti könyv megjelenése mindig ünnep a település számára, ezért egy nagyszabású gálaműsorral egybekötött könyvbemutatót szerveztünk a sándorfalviaknak 2019. szeptember 13-án a Pallavicini Kastélykertben. A polgármesteri köszöntő és a díszpolgárok felszólalása után Dr. Széll Gábor és Ladányi Zsuzsa moderálásával keltek életre a ledfalra is kivetített könyv szereplői, hogy produkcióikkal színpadra álljanak és szórakoztassák a csaknem félezer fős ünneplő közönséget.

DR. SZÉLL GÁBOR

TAGSÁGUNK

KITÜNTETETTJEINK 2021-BEN

A Honismereti Szövetségtől
HONISMERETI MUNKÁÉRT ÉREM
kitüntetést kapott 2021-ben

ENDRÉSZ ERZSÉBET

Kiszomboron is kevesen tudják, hogy Endrész Erzsébet magyar-történelem szakos pedagógus „gyüttmönt”, azaz nem kiszombori születésű – az ország északi részén, Abasáron látta meg a napvilágot. Makón érettségizett, majd a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola magyar-történelem szakán végzett. 1978-tól Kiszomboron tanított a Dózsa György Általános Iskolában. A falu gazdag kultúrájába, hagyományvilágába szinte azonnal beleszeretett. Mindig is érdekelte a honismeret, így aztán már 1982-ben az iskolában honismereti szakkört szervezett, a gyerekekkel pedig lelkesen gyűjtötték a múltból megmaradt relikviákat, a régi mondókákat, szokásokat, dalokat. A tárgyi emlékek, a helytörténeti gyűjtemény aztán – ugyancsak az ő kezdeményezésére – otthonra leltek a falu főterén egy 1830-as években épült, az átadás előtt igencsak romos állapotú magtárban. A helytörténeti gyűjtemény épületét azóta többször felújították, és a falu lakói és vendégeik csodájára járnak az apró múzeumnak.

A 2003-ban megalakult Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör elnökeként szervezi a hagyományőrző közösségi programokat a község lakóinak (Húsvétoló, Szent Iván-éji tűzgrás, honismereti tábor, adventnyitás, betlehem-aranykapu, Luca-nap, honismereti útvesztő, könyvbemutatók). Az egyesület kiadványokat jelentet meg a faluról, rendezvényeket szervez. A legismertebb ezek közül most a kukorica-útvesztő.

2007-től Endrész Erzsébet az 1991-ben létrehozott Kiszomborért Alapítvány kuratóriumi elnöke. Az alapítvány célja többek között a kulturális örökség megóvása, műemlékvédelem.

Eredményeik:

- Kiszombori füzetek négy kiadványának kiadása, a főszerkesztői és lektori feladatokat Endrész Erzsébet látta el, a kiadó a Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör.

- kiszombori képeslapok és műemléki turistatérkép kiadása
- műemlékvédelem területén: emlékművek, emléktáblák állagának megóvása (II. világháborús, Szent János-kút, mindenki keresztje)
- adventi színi előadások szervezése,
- díszpolgári sétány és fák kialakítása,
- az általános iskola tehetséges gyermekeinek támogatása,
- pályázat kiírása 1956 alaposabb megismerésére,
- adományok útján gyermekek szociális támogatása.

2011-ben Kiszombor díszpolgára lett. A díszpolgári címnek különösen azért örült, mert mint utóbb kiderült, a jelölés ötletét a kiszombori közösség egyik tagja vetette fel, sőt gyűjtötték az aláírásokat is.

2019-ben önkormányzati képviselővé választották, az Ifjúsági, Kulturális, Sport és Szabadidő Bizottság elnöke. A Kiszombori Híradó néven megjelenő önkormányzati információs lap szerkesztőbizottságának tagja évtizedek óta.

2021 januárjában kapcsolódott be a Rónay Tibor kúria épületének feltárásába, történelmi, történeti értékeket keresve. Az épület Kiszombor központjában lévő műemlékjellegű épület.

Kezeli a Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör és a Kiszomborért Alapítvány honlapját, valamint Facebook oldalait.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület tagja, felügyelő bizottsági tag. 2009-ben honismereti emléklappal tüntették ki az iskolában és a községben végzett több évtizedes értékes, fáradhatatlan, lelkes, sokrétű munkájáért. 2021-ben Honismereti Munkáért Érem kitüntetésre érdemesnek ítéli őt a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület.

Honismereti munkájukért 2021-ben
EMLÉKLAPOT
kaptak

KATKÓNÉ BAGI ÉVA

KRÄMMER ERIKA

NÉMETH GYÖRGY

TÓSZEGI GYULA

MOLNÁR MÁRIA vezetésével működő TÁPAI HONISMERETI KÖR

Egyesületi tagjaink közül többen más,
rangos elismerésben részesültek

ÁBRAHÁM VERA, temetőkutatóról szóló kisfilm Különdíjban részesült

DR. BÁRKÁNYI ILDIKÓ Kölcsey-éremet kapott 2021-ben Szeged várostól

DR. BIERNACKI KAROL, a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Megyei Levéltárának igazgatója a Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata kitüntetésben részesült

FARAGÓNÉ SZÉNÁSY EMESE, Boldog Gizella-Díj –

Civis fidelis urbis nostri Hodmezovasarhelyienses birtokosa lett

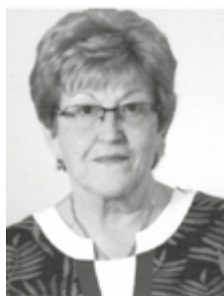
OTTOHÁL ANDREA tanárnő 2021-ben Kazinczy-díjat kapott kiemelkedő anyanyelvápoló munkájáért

SÁNTÁNÉ KURUNCZI MÁRIA a Magyar Kultúra Lovagja lett

URBANCSOK ZSOLT „Várhegyi György” Magyar Zsidó Oktatásért Díjat kapott

ÚJ TAGJAINK BEMUTATKOZÁSA

BELLER EDIT

Beller Edit vagyok, hódmezővásárhelyi lakos. 1975-ben szereztem diplomát Budapesten a Gyógypedagógiai Tanárképző főiskolán. 40 évig dolgoztam Hódmezővásárhelyen, jelenlegi nevén a Kozmutza Flóra Oktatási intézményben. 2009 óta nyugdíjas vagyok, de még 2016-ig dolgoztam, logopédiát tanítottam, ill. halmozottan sérült gyerekek és fiatalok fejlesztését végeztem.

Lakóhelyemen alapító tagja vagyok a Hódbarangolók (azelőtt Tájak, Kórok, Múzeumok) egyesületének. Ezen kívül tagja vagyok a helyi Csúcsi Olvasókörnek. Szabadidőmet igyekszem aktívan tölteni, nordic walkingozom, senior táncra járok. Szeretem a kézműveskedést, amatőr szintem patchworkot varrok, apró kézműves ajándékokat készítek ismerőseimnek, barátaimnak.

A Honismereti Egyesület egy-két rendezvényén vendégként már részt vettem, ahol nagyon jól éreztem magamat. Szeretnék a csoporthoz csatlakozni!

HANKOVSZY ZSOLT

Fegyverneken születtem (lásd Petőfi Sándor: Zöld Marci című versét), iskoláimat Debrecenben végeztem, ahol magyar nyelvre az a Ferenczi Imre tanított, aki később Bálint Sándor után átvette a tanszéket Szegeden. Jogvégzettként érdekelt mindig a történelem, a politika. Mivel Szekszárdon 48 évig laktam, így csak az ottani honismereti ismerőseimre hivatkozhatok. Tagja voltam A Tájak, korok egyesületnek, majd a Szekszárdi Múzeumbarátok Egyesületének. Ajánlóim lehetnének Andrásné Marton Zsuzsa titkár, a Wosinsky Mór Múzeum igazgatója Ódor János, A Tolna Megyei Levéltár nyugalmazott igazgatója, Dobos Gyula és Kaczián János főlevéltáros, de sorolhatnék még sok-sok jeles embert.

FIRBÁS ZOLTÁN

Saját weblap címe: <http://firbasterkep.uw.hu/>

1955-ben született Budapesten. A szegedi Árpád téri, egyetemi Gyakorló Általános Iskola után a Tisza-part Gimnáziumban, majd a budapesti Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskolán tanult. Munkahelyei: Szegedi Tervező Vállalat, DÉLÉP kivitelező Vállalat Szeged, Csongrád Megyei Tanács Tervosztály, Szeged Város Tanács / Önkormányzati Hivatal Építési és Közlekedési osztály, Városi Főépítézet, műszaki nyilvántartás. Érdeklődési köre: urbanisztika, kartográfia, várostörténet.

Szeged és Csongrád megye városépítés - helytörténetére vonatkozó szakirodalom, publikációk, tanulmányok, térképek, fényképek stb. gyűjtése, földolgozása, szakmai-közösségi fórumokon publikálása, előadásokon prezentálása a munkája.

Publikációs listája megtekinthető: <http://firbasterkep.uw.hu/és> FB profil oldalon, tevékenységei promóciós / demo digitális képsorozatai és jegyzéke folyamatban van.

Tevékenység: elsősorban Szeged és Csongrád megye minden településének kartográfiai térképének szerkesztése, nyomtatott és digitális formában, melynek minden településéről készített sokezer példányos térképes kiadványt, az állományokat, adatokat rendszeresen karban tartja, szükség esetén rendelkezésre bocsátja.

1975-től végzi honismereti tevékenységét, azaz Szeged nyomtatott kézitérképeinek helyismerten alapuló lektorálását (Kartográfiai Vállalat és más kiadók fölkérésére) 1975-től, később Szeged városi műszaki nyilvántartás vezetését, gyarapítását, földolgozását, majd saját kiadói vállalkozás működtetését 20 éven át. Várostörténeti, fejlesztési szaktanulmányokhoz térképes-rajzos mellékleteket készít.

A Dél-Alföldi Urbanisztikai Egyesület egyik alapító tagjaként ebben körben aktív szakmai tevékenységet végez. Jelenleg nyugdíjasként szellemi szabadfoglalkozású tevékenységet végez.

KEREKES IBOLYA

Kerekés Ibolya pályáját Domaszéken kezdte, ahol tanítóként dolgozott. Kisebbségi kollégiumi nevelőtanári kitérő után hosszabb ideig Szegeden, a Karolina Iskolában tanított. Közben szerzett néprajz szakos bölcsész diplomát a szegedi egyetemen. Később rövid időre Budapestre került, ahol a Hagyományok Háza kézműves osztályát vezette. 2013-tól 2019-ig a Barna Gábor professzor által irányított MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoportban dolgozott, jelenleg a Szegedi Tudományegyetem néprajzi és régészeti tanszékeinek munkatársa.

Egyetemi éve alatt – Bellon Tibor és Juhász Antal hatására – érdeklődése a tárgyi néprajz felé fordult. Már végzett néprajzostként, Juhász Antal javaslatára kezdett el foglalkozni a gyékényfeldolgozás kutatásával. Barna Gábor kutatócsoportjában pedig a szemlélődő domonkos apácák Szegedre településének

előzményeit és a rövid életű kolostor történetét tárta fel. Kutatásai és hivatali munkái mellett komolyan foglalkozik gyöngyfűzéssel, népi ékszerek készítésével. Magyar Kézműves Remek Díjas, 2009 óta a népi ipaművész cím birtokosa.

KOMÁROMI CSABA

1983-ban születtem Szegeden. Jókora kitérővel kerültem be a felsőoktatásba, amikor felvételt nyertem a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karra, ahol 2009-ben végeztem művelődésszervező-történelem tanár szakon, melyen 2010-ben intézményi kommunikátor felsőfokú szakképzést is szereztem. 2005-ben egy helytörténeti dolgozat által kerültem komolyabb kapcsolatba a történettudománnyal, és vettem be a karon működő Belvedere Meridionale folyóirat csapatába, melynek 2010 szeptemberéig tagja voltam korrektorként, és nem egyszer szerzőként is. Itt jelent meg első helytörténeti munkám, A kiskundorozsmai római katolikus templom története, melyből később gazdag forrásanyaggal kiegészítve írtam meg, és védtem meg szakdolgozatomat is. Ekkor kezdtem érdeklődést mutatni az MH 1945 utáni története irányába is.

Eddigi tevékenységeim közé tartozik egy, a szakdolgozatom külön álló fejezetének megjelenése, Szeged város műszaki katonái emlékének ápolása, valamint aktív közreműködés a kiskundorozsmai cserkészek emlékére emelt emléktábla létrehozásában. 2010 óta vagyok pártoló tagja a Szegedi Bajtársi Klubnak is. 2019-ben a Magyar Honvédségért tett áldozatos tevékenységemért a honvédelmi minisztertől oklevelet és tárgyjutalmat vehettem át.

Közelebbi terveim között szerepel egy monográfia, és szeretnék olyan tanulmányokat írni Kiskundorozsma történetével kapcsolatban, amik kevésbé ismertek a kutatók, és maga Kiskundorozsma lakossága előtt is.

VESZTESÉGEINK 2021-BEN

DELI ALBIN EMLÉKÉRE

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet, Kedves Albin!

Azzal számoltam, hogy november végén dorozsmai polgárházadban megtartjuk egyesületünk újabb programját a magyar nyelv napja alkalmából, s ehelyett most itt állok ravatalod előtt, hogy végtisztességet megadva hajtsam meg fejem. Halálhíred váratlanul ért, s a fölötté érzett mély szomorúságon túl emlékképek tódultak fejembe az ez évi aktív nyarunkról, gondolatok keringtek bennem a családot ért földolgozhatatlan veszteségről. Utolsó találkozásunk a Dankó-szobor avatásán a továbbot, az élet újabb állomását prognosztizálta. Megkérdezted, hogy ki lehetne Dorozsma következő jeles személye, akinek emlékét az utókor számára érdemes lenne megörökíteni. Abban maradtunk, hogy Orczy István, Dorozsma újrateremtője érdemes arra, hogy alakját az utókor emlékezetébe vessük. Ezzel elváltunk egymástól, nekem Szegedre kellett mennem, Te az ünnepi fekete lajbi –fehér ing öltözetedben siettel vissza az ünnepségre. Akkor még nem sejtettük, hogy közeleg a vég, s hogy bennem ez a Rólad látott kép merevül majd időtlen emlékezetté. Az elmúlás megváltoztathatatlan ténye nekem, a továbbélőnek feladatává teszi, hogy a búcsúzás perceiben kitérjek élted hátrahagyott örökségére.

A honismeret Csongrád megyei polgári egylete Személyedben a civil aktivitás kiemelkedő alakját veszítette el. Hozzád kötődik döntően az a nem kis teljesítmény, hogy Kiskundorozsmán az elmúlt évtizedeken a község határain is túlsugárzó, élénk kulturális közélet zajlott. Ennek szervezője, életbentartója és működtetője a Te privát szenvedélyed volt, amely belső késztetésből fakadóan új otthonod, Dorozsma értékeinek föl kutatására ösztökélt. Személyes indíttatásod hozta létre a dorozsmai polgárházat, majd utóbb a tájgyűjteményt. Mindkét alkotás tárgyi anyagát magad gyűjtötted össze, s kezed munkája változtatta őket kiállítási színvonalú lakásberendezési, illetve műtárgyakká. Te láttál neki a bútorok

sajátkezü restaurálásához, hogy azok később polgári enteriőrként szolgálják családod otthonát és vendégeid élményét. Nem öncélú gyűjtést végeztél, mert annak eredményét nem haboztál közszemlére tenni. Nem felejtjük, hogy Házadba fogadtad Honismereti Egyesületünket, hogy udvarod megannyi, Dorozsma érdeklődő lakosságának is helyet adó színvonalas rendezvénynek volt helyszíne. Mondhatni, hogy a magánszféradat közösségi, valódi civil törekvések szolgálata előtt nyitottad meg. Közéleti cselekvéseidnek ez a példamutató egyedi vonása párosult az ügyszeretet szakmai háttérével. Ugyanis az általad kezdeményezett helytörténeti – kulturális programok megrendezését saját kutatásod előzte meg. Könyvekből és a téma szakértőitől előzetesen tájékozódta a megörökíteni kívánt múlt történelmi tényei, Dorozsma életében játszott szerepe iránt. Igazi kutatóként jártál el, mikor följegyezted a még élő idős kortársak személyes visszaemlékezéseit egy-egy helyi eseményről, szokásról, jellegzetes hagyományról. A múlt ilyen sokrétű megközelítése tette lehetővé Számodra, hogy a helytörténeten kívül, a néprajz, a kultúra és a vallás világából vett témákhoz gyűjtsél anyagot, ezeket rendezd, illetve egy-egy kidolgozottabb rész bemutatására, közkinccsé tételére honismereti programot szervezz. Családi művelődéstörténeti intézményként működött Házad, és a hasznán Dorozsma népe osztozott. Az emlékezetes események közül pusztán párat kiragadva említem: az Ady – versnapot, az újjátelepítés és megváltkozás emléknapi ünnepeit, a Tisza-menti civil találkozási fórumot, a Kormos András hagyatékából rendezett kiállítást, a Magyar Kultúra Emléknapjának megünneplését. Ezek a találkozások nemcsak komoly történelmi, irodalmi, néprajzi megemlékezésekről szóltak, de komplett kulturális fórumként is szolgáltak, amennyiben citerazenekar, ének, vers és szavalt emelte az esemény rangját.

Amikor 1991-ben feleségeddel az egykori Bács megyei Péterrévéről Dorozsmára költöztetek, volt abban valami szimbolikus erő: a török után elnéptelenedett területek, így Péterréve és Dorozsma is a jászkunok XVIII. századi kirajzásából éledtek újjá. Talán a közös ősök emlékezete teljesedett be abban, hogy azok egyik településéről egy másik településére költöztetek, de mindenféleképp: haza.

A termékeny és önzetlen élet értékéről, mint amilyen a Tied is volt, Assisi Szent Ferenc versidézete így vall:

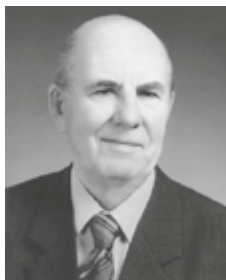
*Tégy engem békéd eszközévé,
Ki megbocsát, és viszonzást se vár,
Csak adni magam – nem kérve, hogy kapjak:
örök életre így szül a halál.*

Isten áldjon haló poraidban!

MARIANUCZ LÁSZLÓ

Elhangzott 2021. novemberben Deli Albin gyászmiséjén

SZABÓ FERENC (1935–2021)

Szabó Ferencet a vásárhelyi, ma újra református Bethlen Gábor Gimnáziumban ismertem meg, amikor az iskola nagyszerű könyvtárába toppant be keresvén Imolya Imre tanár urat, a tudós könyvtárost, akinek emlékét ma már a könyvtár bejárata melletti falon elhelyezett domborműve őrzi. Ott mindjárt rövid előadást tartott nekem arról: miképpen célszerű szerkeszteni, írni, szervezni helytörténeti monográfiát. Csak később tudtam meg a helytörténet iránt érdeklődő, maga is író Csizmadiáné tanácselnök asszonytól, hogy a jeles gyulai levéltárigazgatót Szegedre is hívták ugyanebbe a tisztségbe, de ő elhárította a kérést. Később pedig ő maga említette nekem, hogy az országos levéltárba is felkérték lakást felajánlva főigazgató-helyettesnek, de ő nem vállalta. A szülőföldje iránti hűsége visszafogta e lépésektől. Jól döntött, mert ezáltal lett ő annak, munkássága révén, ikonikus személyisége.

Miután levéltárigazgatónak Szegedre kerültem, ő volt az első, aki meglátogatótt, és tanácsokkal látott el, miként igazgassam a levéltárat, mik a buktatók és sikerek, majd a beszélgetés végén figyelmeztetett: ne feledd, te mindig egyedül vagy. Ezek után hamar megértettem Schneider Miklós, a szentesi eredetű, de akkor már Nógrád megyei levéltár-igazgató tanácsát: Szabó Feri – mindenki így hívta – egy intézmény, mindig bátran fordulj hozzá, mindig a segítségedre lesz. Igen, jóbaráti lélekkel és nagy tudással könnyen és sokszor megtette ezt.

Szabó Ferenc 1935-ben Orosházán született Csanád megyei szálat is magában foglaló családban. Ott érettségizett a nemrég alapított Táncsics Mihály Gimnáziumban. Már akkor kitűnt jó képességével, az országos tanulmányi versenyen földrajzból első helyet szerzett, fényképe a többi kiválósággal együtt a gimnázium folyosójának falát díszíti. Jóval később humoránál maradván meg is jegyezte egyszer: „már sokan elmentek közülünk, így a nagy iskolai ünnepek díszasztalánál ülő „dísz-öregdiák” lettem”. 1955 és 1959 között a szegedi egyetemen tanult, és magyar-történelem szakon végzett. Bálint Sándornál Ilia Mihállyal együtt néprajzot hallgatott. Nála doktorált 1961-ben. Bár nem néprajzos lett, ez irányú érdeklődését pályáján mindvégig megtartotta. 1959–60-ban a híres szarvasi Vajda Péter Gim-

názium tanára, majd 1960-tól 1965-ig a Szegedi Állami Levéltár (SZÁL) munkatársa volt, ahol az igazgatóval, Oltvai Ferencsel életre szóló barátságot kötött. A Csanád megyei származás, a levéltártudomány és a helytörténet kapcsolta őket össze. Feri bácsit, annak nyugdíjazása után hű barátként, cédula készítésre felkérve, anyagilag hosszan támogatta. Sőt, amikor az Oltvai-díj plakettjét készítettük, azonnal felajánlotta anyagi támogatását. Hívásra 1965-ben ült be a Gyulai Állami Levéltár igazgatói székébe, ahol tizenhét évet töltött el, alkotó korszakának egyik fénykorát, majd kérésre 1982-ben elvállalta a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságának vezetését csabai múzeumigazgatóként. E tisztséget nyugdíjazásáig (1996) viselte. A nagy feladatok teljesítését lehetővé tette számára a biztos családi háttér.

Szabó Feri tehát haza került, mert bár szíve legmélyén mindig orosházi maradt, békési származású feleségét oda temette, hogy majd ha eljön az ideje, ő is mellé költözik, otthonának tekintette a sok nemzetiségű és kultúrájú Békés megyét, majd onnan kitekintve a Tiszántúlt a Dél-Partiummal, és az egész száz km² területű Alföldet. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a Dél-alföldi évszázadok című sorozat indítása az ő javaslatára történt, és harmincöt év után ma is létezik. 2008-ban válogatott tanulmányainak közreadásával a sorozat 25. ünnepi kötetével köszöntöttük a szellemi atyját.

Bennük megjelenik a Köröstáj a partiumi hangulatú Gyulával, a Berettyó vidéke, a Nagysárrét pákászaival és halászaival, a Tiszamente és a Kunság, a volt Külső-Szol-nok nagy mezővárosainak aranyló búzatábláival és tágas rónájú legelőivel. Láthatjuk a tájon élő és annak minden egyes zugát éltető embert létért folytatott harcával, örömeivel és bánatával, továbbá az egyéni és közösségi sorsokat, amelyeket a rajtuk átjáró történelem tart fogva és hengerít el. Megjelennek, ott bujkálnak a sorok között vagy mögött a mes-terek, a pályatársak, az orosházi múzeumalapító, monográfia író Nagy Gyulától, Elek Lászlótól, Dankó Imrétől Dánielisz Endrén, Ilia Mihályon, Krupa Andráson, Sarusi Mihályon át Péter Lászlóig, valamint a „kun kapitány”, Bánkiné Molnár Erzsébet nagyasszonyig (Arankáig).

Szabó Ferenc írói alkotó munkássága a szülőföld szeretetéből, az iránta benne élő helytörténeti érdeklődésből fakadt, és a megszerzett tudását igyekezett tovább adni, hogy ezzel növelje a helyi identitás (azonosság) tudatot. Erről így írt: „már mint Orosháza és vidéke »lokálpatriótája« fejeztem be az általános iskolát. Mindent elolvastam, megnéztem, amit tudtam, hogy ismerjem és büszke lehessenek szülővidékemre az én »világom közepére«”. Építette a genius loci-t, azonban nem esett sok honismerő csapdájába, az egy település múltjába roskadásba, még ha az oly szép eredményeket hoz is, hiszen minden település külön színes személyiség, hanem területileg tágra nyitotta kutatási horizontját, ám a sok irányba tekintését megtartotta.

Szabó Ferenc írói munkássága három súlypont (Schwerpunkt) köré csoportosítható: 1. tanulmányok, 2. honismereti és tudományos ismeretterjesztő jellegű

írások, valamint ismertetőik, 3. szerkesztések.

Mint levéltárhoz, közel állt hozzá az igazgatástörténet. Számos dolgozatot jelentetett meg e témakörben alföldi és Békés megyei illetőséggel. Ide kapcsolhatók a közbiztonságról és a betyárokról írott dolgozatai. Munkásságának sajátos vonása az addig a kutatás által nem tárgyalt területek és témák beemelése a történeti ismeretek világába. Ilyen a tanyai igazgatás és rendészet megszervezésének története, amelyet a Vásárhelyi puszta példáján mutat be. Az egykori Vásárhelyhez tartozott nagy legelő terület, amelyen később a tanyák mellett két falu, Székkutas és Kardoskút alakult ki, megszervezése a kortársaknak nem kis feladatot jelentett. Hasonló módon játszódott le e folyamat a szegedi pusztában. Vissza is tért a témára a „kék” Szeged monográfia harmadik kötetében. Bizony, a törökör szomorú hagyatékának eltüntetése az Alföldön évszázadokig tartott. Szabó Ferenchez közel állt a vásárhelyi puszta vidéke, hiszen nagy része ma is Orosházához tartozik.

Nem hiányzott a szerzőnek a társadalom és a mezőgazdaság iránti vonzódása sem, amelyet megalapozott korábbi néprajzi érdeklődése. A gazdaságtörténethez, ezen belül a vasúttörténethez kötődése a társadalomtörténet iránti rokonszenvből fakadt. Társadalomtörténet nincs demográfia nélkül. E témában is születtek dolgozatai. A 19–20. századi társadalmi mozgások kutatója nem kerülheti meg a Dél-Alföldön, annak főképp keleti részén az agrárszocialista mozgalmakat. Így születtek a mezőgazdasági munkásokról és az agrárszocialista mozgalomról szóló írások. Innen vezetett út az irodalomhoz, a Féja Gézáról, Sinka Istvánról, Szabó Pálról és másokról készült írásokhoz, de nem maradhatott ki Darvas József és Erdei Ferenc sem.

Újabb témakört jelent a tanulmányokon belül a levéltartan és a -történet, amely adta ma-gát számára. Mint egyszer említette: nem tudom, miként viselik el egyesek, hogy a levél-tárban az anyag közepén ülve nem írnak cikkeket, nem találnak témát. Ő a levéltárban „ülve” a történeti feldolgozások mellett, magáról a levéltárról és annak anyagáról sokoldalúságából következően elméleti, módszertani és technikai kérdésekről írt máig megszívlelendő gondolatokat. Csak egy példa erre, munkatársaival mintaselejtezéseket – a levéltárosok számára nem szívelt tevékenység a selejtezés – végzett, és erről a Levéltári Szemlében tett közzé írást. Fondjegyzék készítés, forráskiadvány sorozat indítása és sok más tartozott e munkaterületéhez.

A tanulmányok köréhez sorolható a nyomdászat- és sajtótörténet területén kifejtett munkássága. A nyomdákra, nyomdá-szatra és nyomdászokra vonatkozó dokumentumokkal nemcsak a levéltárban találko-zott, hanem, mint kötet szerkesztő és kiadó, maga sokszor járt a nyomdákbán. Ismerte a szakmát és annak képviselőit. Szabó Ferencnek külön érdeme, hogy az egykor nyomdászati nagyhatalom (Kner, Tevan, a szarvasi Réthy, stb.) Békés megye nyomdászata iránt az érdeklő-dést mindmáig ébren tartotta. Végeredményben írásaiból összeáll a Bé-

kés megyei nyomdák történeti monográfiája. Írásainak időtálló értéke abban rejlik, hogy mielőtt papírra vetésükhöz fogott, alapos levéltári búvárkodást és adatgyűjtést végzett. Szorgalmasan és példás precízséggel dolgozott.

A honismereti, a közművelődéshez kapcsolódó és a tudományos ismeretterjesztő írásai, valamint könyvismertetései a Honismeret hasábjain, amelynek hosszú ideig szerkesztő bizottsági tagja volt, ugyancsak megjelenhettek volna. Írt Hódmezővásárhely, Szentes, Törökszentmiklós helytörténetírásáról, mégpedig összefoglaló, értékelő cikkeket, életrajzi lexikonba szócikkeket, egy halom könyvismertetést és másokat. A részletezéstől felment bennünket a Héjja Julianna Erika által összeállított Szabó Ferenc írásainak bibliográfiája 1955-től 2014-ig című mű. 595 saját alkotást és 16, a szerzőről szóló írást sorol fel. Kiváló mű, méltó Szabó Ferenchez, akinek autobibliográfiája felhasználásával, a szerző bevezetésével készült. Feri barátunk, mint alapos munkát végző levéltáros, pontosan adminisztrálta munkásságát az egyes írásokról feltüntetett ismertetésekkel együtt.

Szabó Ferenc szerkesztői tevékenysége élén a községekről illetőleg városokról készült monográfia kötetek szerkesztése áll. A város és község monográfiák újra indításának ideje az 1960-as évek második felére esik. Vidékünkön, a Dél-Alföldön a Juhász Antal–Ilia Mihály szerkesztésében megjelent Tápé története és néprajza (1971) látott napvilágot elsőként, Szabó Ferenc írt is róla ismertetőt. Majd következtek a hozzá kötődő művek. A keze alatt készült kötetek mintát jelentettek számunkra, ha efféle munkába fogtunk. Ez ma már tudománytörténeti tény. Az eredményeket látva nem véletlenül minősítették a vezetése alatt álló Békés Megyei Levéltár tudományos kutatóhelyé. Amelyről lazán és szerényen megjegyezte: sok jelentősége azért nincs. Mezőberény, Vésztő, Szeghalom, Medgyesegyháza, Öcsöd, Hódmezővásárhely II. (főszerkesztő), Makó 5. monográfiákba a szerkesztés fáradságos szervező és szerkesztő munkája mellett több íves tanulmányokat készített. Vásárhely és Makó esetében, már előzetesen számos ismerettel rendelkezett, és az egyes fejezetek írására felkért kollegákkal már régebben tudományos kapcsolatokat alakított ki. Őket mindig figyelmeztette a pontos jegyzetelésre, a meghatározott terjedelem betartására, hiszen egy témát meg lehet írni egy oldalon, egy tanulmányban és egy monográfiában. Ő tudta azt is, hogy lehet azt szaktudományos műben, tudományos ismeretterjesztő írásban és egyszerű ismertetésben elkészíteni.

A folyóirat-szerkesztés sem állt tőle távol. E tevékenységből kiemelkedik a Békési Élet című évkönyv-folyóirat majd negyed századig, 1967-től megszűnéséig, 1990-ig tartó szerkesztése. A rendszerváltás zavarában megszüntetett, maig nem pótolta és hiányzó lap felelős szerkesztőjeként sok jeles szerzőt hozott Békésbe, és messze vitte a megye és az ott sarjadó kultúra híreit. A sokoldalúan szerkesztett folyóiratban az olvasó mindig megtalálhatta a maga számára vonzó írásokat. Ide kívánczik még a Bibliotheca Bekesiensis bibliofil sorozata, amely tartalmi és formai tekintetben egyaránt példamutató alkotói művek együttese.

A mindig jókedélyű kolléga a tudományban és a valóságban egyaránt otthonosan mozgott. Az utóbbit mi sem bizonyítja jobban, mint szervező tevékenysége, amelynek eredményeként „létrehozta a békési levéltárat, múzeumi pályafutása idején kezdeményezte a gyomai Kner Nyomdaipari Múzeum megalapítását, és odafigyelt a magángyűjteményekre, valamint a kistérségi tájmúzeumok fejlesztésére”. (Héjja Julianna Erika)

A nemzetközi kapcsolatokra is kiterjedt figyelme. Szlovák és román kollégákkal épített ki gyümölcsöző tudományos barátságot. Sőt a magyar történelem iránt érdeklődő és arról sokat író japán történésszel, egyetemi tanárral, Minamizuka Shingoval hosszú, életre szóló barátságot kötött. Szakmai segítséget nyújtott Shingo három nyelven, japánul, angolul, végül magyarul megjelent Rózsa Sándor kötetéhez, támogatta az ő és társai a magyar tanyákról, falvakról szóló kutatásait.

Hosszú a sora a különböző bizottságokban végzett munkájának: Honismeret, Levéltári Közlemények szerkesztő bizottsága, MTA Történettudományi Bizottsága, Szegedi Akadémiai Bizottság Történettudományi Szakbizottsága. A Magyar Történelmi Társulatban vezetőségi és választmányi tag volt. A Békés Megyei Honismereti Egyesületnek elnökeként, a Honismereti Szövetség elnökségének tagjaként és más szervezetekben is dolgozott.

Levéltári szakfelügyelői feladatot ugyancsak ellátott. Mint szakfelügyelőt mindig örömmel vártuk(!). Egyúttal több programot szervezve létrehozta a Békés és Csongrád megyei levéltárak kapcsolatát. Minden kollégát ismert. A savanyú ember teljes ellentétéként ismertük. Óriási figyelmességgel ajándékképpen mindig könyvekkel érkezett az ő Alföld–fiumei vasútján Csabától Szeged-Rókusig és vissza, ugyanis utastársaival együtt időt és pénzt (az állomás tarifafatár volt) takarítottak meg, ha nem utaztak be a Nagyállomásra.

Szabó Ferenc odaadó munkáját a rendszerváltás előtt és után egyaránt számos elismeréssel jutalmazták. Birtokolta a TIT aranykoszorús jelvényét, a HNF kiváló társadalmi munkáért jelvényét, honismereti jubileumi plakettjét. Kiváló Népművelő címet kapott, elnyerte a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, valamint a Szabó Ervin Emlékérmét. A Nagyalföld Alapítvány „Pro regione – Alföldért” és a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Móra Ferenc-díjával tüntették ki. Végül Csongrád megyei kollegái neki ítélték oda egy alkalommal az Oltvai Ferenc-díjat.

Szabó Ferenc történész, honismereti munkássága során Orosházáról indulva bekalandozta megyéjét és azon túl az Alföldet, majd utolsó írásai között ismét visszatért szülővárosához, a maghoz, amelyből egész írói pályája életre kelt és kivrágzott. Amíg egészsége lehetővé tette, alkotott, amikor már nem, olvasott, tovább tájékozódott. Így fejeződött be tartalmas élete 2021. február 16-án.

CSONGRÁD MEGYEI HONISMERETI EGYESÜLET TAGNÉVSOR

1./ Ábrahám Vera	36./ Hegedűsné dr. Gera Éva
2./ Ádok István	37./ Huszár Szabolcs
3./ Ádok Istvánné	38./ Dr. Kacziba Ágnes
4./ Dr. Antal Tamás	39./ Katkó József
5./ Apjok Vivien	40./Katkóné Bagi Éva
6./Aszalai Magdolna	41./ Károlyi Attila
7./ Dr. Ávéd János	42./Kelemen Gábor
8./ Balassa Istvánné	43./ Kemény Lajosné
9./Baranyi Katalin	44./ Kerekes Ibolya
10./ Dr. Bárkányi Ildikó	45./ Kiss Árpádné
11./Beller Edit	46./ Kocsis Pál
12./ Berencsiné Dudás Katalin	47./ Kocsis Pálné
13./ Dr. Biernacki Karol	48./ Kocsis Tamás
14./ Dr. Blazovich László	49./ Komáromi Csaba
15./ Bodó Ferencné	50./ Kovács Lajos
16./ Dr. Bogoly József Ágoston	51./ Kovácsné dr. Faltin Erzsébet
17./ Csordás Zoltán Péter	52./ Krammer Erika
18./ Csüllögné Balog Judit	53./ Dr. Kruzslicz István
19./ Csurgó Zsuzsanna	54./ Lantos Imre
20./ Deli Albin	55./ Linczer Jánosné
21./ Dobayné Deák Éva	56./ Lőkös Sándorné
22./ Dunai Józsefné	57./ Dr. Marjanucz László
23./ Endrész Erzsébet	58./ Dr. Markos Gyöngyi
24./ Erdélyi Mónika Villő	59./ Matuszka Istvánné
25./ Faragóné Szénási Emese	60./ Dr. Miklós Péter
26./ Dr. Fári Irén	61./ Molnár Anita
27./ Felletár Zsolt	62./ Molnár Mária
28./ Fibrás Zoltán	63./ Molnárné Ferenczy Valéria
29./ Forgó Géza	64./ Móra József
30./Georgiades Ildikó	65./ Nagy Csaba
31./ Gergelyné Bodó Mária titkár	66./ Nagy Gábor
32./ Gilicze János	67./ Dr. Nagy Netta
33./ Gulácsiné Somogyi Ilona	68./ Némethné dr. Balázs Katalin
34./ Dr.Hankovszky Zsolt	69./ Németh György
35./Hegedűs Márta	70./ Ormos Zsuzsanna

71./ Ottohál Andrea	87./ Székely Miklósné
72./ Dr. Ósz Károly	88./ Szénásiné Bari Gyöngyi
73./ Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna	89./ Dr. Széll Gábor
74./ Pálinkó Máté	90./ Szikszai Zsuzsanna
75./ Pintér István	91./ Dr. Szűcs Judit
76./ Pintérné Szurovecz Irén	92./ Tímár Ferenc
77./ Pintér István ifj.	93./ Tószegi Gyula
78./ Pletka Anna	94./ Dr. Tóth István
79./ Rigóné Szabó Erzsébet	95./ Dr. Tóthné Facskó Zsuzsanna
80./ Rostáné Hajdú Erzsébet	96./ Urbancsok Zsolt
81./ Sáfrány Tímea	97./ Varga Róbert Mihály
82./ Sántáné Kurunczi Mária	98./ Veszelinov Dánielné
83./Sávainé Gombos Erzsébet	99./ Virág Etelka
84./ Dr. Schmidt Józsefné	100./ Vörös Tiborné
85./ Sonkoly Ágnes	101./ Zeitler Ádám
86./ Dr. Szerdahelyi Péterné	

2021. február 13.

DR. MARJANUCZ LÁSZLÓ SK.
ELNÖK

KÖTETÜNK SZERZŐI

Baranyi Katalin	Kádár-Németh Antalné
Bartalos Balázs	Komáromi Csaba
Benyhe Zsuzsanna	Krabótné Tanács Anita
Bodó Ferencné	Marjanucz László
Blazovich László	Markos Gyöngyi
Deli Albin	Molnár Albert
Endrész Erzsébet	Némethné dr. Balázs Katalin
Firbás Zoltán	Ormos Zsuzsanna
Fodor Györgyi	Pintérné Szurovecz Irén
Fodor István	Sápi Anita
Gárgyánné Lampert Magdolna	Széll Gábor
Gergelyné Bodó Mária	Vargáné Dobó Jolán
Gulácsiné Somogyi Ilona	

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó – <i>dr. Marjanucz László</i>	1
TANULMÁNYOK	2
Honismeret napja: március 24. Az évfordulók jegyében	
– <i>dr. Marjanucz László</i>	2
Csanád és Csongrád megyétől Csongrád-Csanád megyéig	
– <i>prof. dr. Blazovich László</i>	7
Szeged város történeti térsége a trianoni békediktátumtól eltelt 100 év alatt bekövetkezett jelentősebb térszerkezeti, közigazgatási változások megjelenítésével – <i>Firbás Zoltán</i>	14
Katonai kadétek Szegeden. A Damjanich János Honvéd Gimnázium 1983-1997 – <i>Komáromi Csaba</i>	22
EGYESÜLETÜNK SOKSZÍNŰ ÉLETE 2021-BEN	29
Egyesületünk és a Honismereti Szövetség programjai 2021-ben.	29
Tagjaink által szervezett programok 2021-ben, amelyre tagtársaink is hivatalosak voltak.	31
Gyimesi Patakország – <i>Ormos Zsuzsanna és Bodó Ferencné</i>	33
Tájékoztató a 2021. évi közgyűlés eseményeiről, döntéseiről	
– <i>dr. Marjanucz László, Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	39
A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület 30 éve, 1991-2021	
– <i>Gergelyné Bodó Mária</i>	42
Emléktáblát avattak Szeged-Kiskundorozsmán a Remptio tiszteletére	
– <i>Deli Albin</i>	51

Újabb emléktáblát állított és avatott a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület – <i>Deli Albin</i>	53
Homokháti Megyejárás II., 2021. június 26. – <i>Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	56
Ezer Év Parkja – Mórahalom – <i>Fodor István</i>	59
Spárgaország – <i>Krabótné Tanács Anita</i> , <i>Vargáné Dobó Jolán, Sápi Anita</i>	61
Szakkörvezetők 34. anyanyelvi tábora – <i>Némethné dr. Balázs Katalin</i>	70
Országos Honismereti Akadémia, Debrecen, 2021 – <i>Pintéerné Szurovecz Irén</i>	72
A Bihari útvonalról – <i>Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	77
Dorozsmán emléktáblát kapott Kossuth Lajos – <i>Deli Albin</i>	81
A XXV. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémián jártunk Kalotaszentkirályon 2021. augusztus 9-15. között – <i>Gergelyné Bodó Mária</i>	85
Szobrot avattunk városrészi alapítójának: Kecskés Istvánnak – <i>Markos Gyöngyi</i>	88
Szoboravatás Dorozsmán – <i>Deli Albin</i>	90
Hódmezővásárhelyi szórhímzés – <i>Fodor Györgyi</i>	96
Rececsipke 60 év után Hódmezővásárhelyen – <i>Ormos Zsuzsanna</i>	99
Egy frissen fölfedezett vásárhelyi érték – <i>Benyhe Zsuzsanna</i>	101
Ambrus Sándor hódmezővásárhelyi fazekasmester – <i>Ormos Zsuzsanna</i>	103
Levéltári napok meghívója	108
Tiszántúli megyejárás, 2021. október 9. – <i>Gulácsiné Somogyi Ilona</i>	110
Tiszasziget – <i>Gárgyánné Lampert Magdolna</i>	111

Újszentiván története röviden – <i>Bartalos Balázs</i>	112
Keresztelő Szent János Templom Újszentiván – <i>Kádár-Németh Antalné.</i>	113
Interjú Némethné dr. Balázs Katalinnal – <i>Gergelyné Bodó Mária</i>	116
A Kiss Mária Hortensia Honismereti Kör kapcsolata a Csongrád Megyei Honismereti Egyesülettel – <i>Endrész Erzsébet.</i>	121
KÖNYVISMERTETŐK	125
Két adatdús, új eredményeket hozó kötet Szeged nagyárvíz előtti történetéből – <i>Blazovich László</i>	125
Forgó Géza: Makó híres mérnökei	131
A kiskundorozsmai 524. sz. Prohászka Ottokár cserkészcsapat története – <i>Komáromi Csaba</i>	132
Molnár Anita: A szögedi paprika – <i>Molnár Albert</i>	134
Várostarténeti könyv a 140 éves Sándorfalváról – <i>dr. Széll Gábor</i>	136
TAGSÁGUNK	139
Kitüntetettjeink 2021-ben	139
Új tagjaink bemutatkozása 2021-ben	142
Veszteségeink 2021-ben	146
Deli Albin emlékére – <i>Marjanucz László.</i>	146
Szabó Ferenc – <i>Blazovich László.</i>	148
Egyesületünk tagjai 2021-ben	153
Kötetünk szerzői	154

